



# EDUKACJA KULTURALNA

Warszawa 2008



Wydano dzięki pomocy finansowej  
Ministerstwa Edukacji Narodowej  
i Biura Edukacji Miasta Stołecznego Warszawy

© Copyright by Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej, Warszawa 2008  
ISBN 978-83-903794-8-7  
Nakład 500 egz.



**Zespół redakcyjny:**

Anna Szwed  
Wojciech Feliksiak  
Janusz Kostynowicz

**Ilustracja na okładce:**

Patrycja Rozwadowska  
LXXV Liceum Ogólnokształcące im. Jana III Sobieskiego w Warszawie  
praca nagrodzona w konkursie SCEK "Muzyka i Obraz - Renesans"

**Projekt okładki:**

Gabryella Miłowska-Mołąg

**Opracowanie graficzne i skład komputerowy:**

Anna Szwed

Warszawa 2008





# SPIS TREŚCI

## Część 1

### EDUKACJA KULTURALNA – PROBLEMY I WYZWANIA

Materiały z XV Ogólnopolskiego Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego i Kongresu Edukacji Kulturalnej

XV Ogólnopolskiego Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego oraz Kongres Edukacji Kulturalnej – <i>Wojciech Feliksiak</i> .....	s. 6
Zagrajmy razem – <i>Janusz Kostynowicz</i> .....	10
Edukacja kulturalna. Między koncepcją a metodą – <i>Wojciech Feliksiak</i> .....	15
Jaka współcześnie edukacja kulturalna – <i>Janusz Gajda</i> .....	17
O potrzebie edukacji kulturalnej – <i>Maciej Tanaś</i> .....	22
Edukacja kulturalna – jak to się robi w Warszawie – <i>Miroslaw Sielatycki</i> .....	23
Internet w placówce edukacji kulturalnej – <i>Jakub Jerzy Czarkowski</i> .....	29
Rodzina a edukacja kulturalna – <i>Janusz Kloniecki</i> .....	33
Warsztaty tematyczne w grupach w ramach XV Ogólnopolskiego Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego .....	35
Uchwała XV Ogólnopolskiego Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego .....	39
Wnioski zgłoszone przez uczestników Kongresu Edukacji Kulturalnej .....	41
Kilka uwag po Kongresie Edukacji Kulturalnej – <i>Jolanta Skutnik</i> .....	43
Edukacja kulturalna w Warszawie – wnioski pokonferencyjne .....	46

## Część 2

### NOWATORSKIE PROGRAMY EDUKACJI KULTURALNEJ REALIZOWANE W PLACÓWKACH WYCHOWANIA POZASZKOLNEGO

Centralny Gabinet Edukacji Filmowej, Pałac Młodzieży im. J. Tuwima w Łodzi – <i>E. Kanownik, A. Kołodziejczak</i> .....	49
Mój własny film, Centrum Młodzieży im. H. Jordana w Krakowie – <i>Paweł Legutko</i> .....	52
Międzynarodowa wymiana młodzieży „Globalizacja”, Centrum Młodzieży im. H. Jordana w Krakowie – <i>Alicja Szpot</i> .....	53
Dialog z otoczeniem – jak zmieniać przestrzeń, Młodzieżowy Dom Kultury im. Władysława Broniewskiego w Warszawie, ul. Łazienkowska 7 - <i>Anna Wróbel</i> .....	55
Dialog z otoczeniem – program edukacji kulturalnej, III Ogród Jordanowski w Warszawie – <i>Justyna Olszewska</i> .....	58
Program rozwijania kompetencji kulturowych młodego pokolenia „ARTIBUS”, Młodzieżowy Dom Kultury w Kutnie – <i>Wojciech Kowalczyk</i> .....	59
Międzynarodowy Festiwal Gitarowy – Nowohucka Jesień Gitarowa, Młodzieżowy Dom Kultury im. Janusza Korczaka w Krakowie – <i>Monika Modrzejewska</i> .....	63

Doświadczenia i poszukiwania nie tylko teatralne, Ognisko Pracy Pozaszkolnej nr 3 w Zabrze, ul. Opolska 29 – <i>Teresa Put</i> .....	65
Edukacja kulturalna a profilaktyka – oblicza teatru profilaktycznego, Młodzieżowy Dom Kultury Ochota w Warszawie, ul. Białobrzeska 19 – <i>Anna Szwed</i> .....	69
Moc kultury przeciw przemocy, Młodzieżowy Dom Kultury w Jaśle – <i>Agnieszka Kuczala</i> .....	74
„Planeta Dzieci”, Młodzieżowe Centrum Kultury i Edukacji „Dom Harcerza” w Zielonej Górze – <i>Irena Sobańska</i> .....	79
Projekt „OD 0 DO 100”, Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej w Warszawie – <i>Anna Olczyk- Grabowska</i> .....	80
„Pod skrzydłami anioła”, Pałac Młodzieży w Nowym Sączu – <i>Anna Skierska</i> .....	82
Spotkania z kulturą – projekt edukacyjny, Młodzieżowy Dom Kultury „Muranów” im. Cypriana Kamila Norwida w Warszawie – <i>Barbara Woźniak</i> .....	84
Fort 49 „Krzesławice”, Młodzieżowy Dom Kultury w Krakowie, os. Na Stoku – <i>Franciszek Dziadoń</i> .....	85
Program „Trzynasty Grudnia”, Ognisko Pracy Pozaszkolnej nr 4 – Centrum Edukacji Twórczej w Zabrze – <i>Aleksandra Harzowska</i> .....	87



## Edukacja kulturalna – problemy i wyzwania



# EDUKACJA KULTURALNA PROBLEMY I WYZWANIA

materiały z XV Ogólnopolskiego Sejmiku  
Placówek Wychowania Pozaszkolnego  
i Kongresu Edukacji Kulturalnej





# XV OGÓLNOPOLSKI SEJMIK PLACÓWEK WYCHOWANIA POZASZKOLNEGO ORAZ KONGRES EDUKACJI KULTURALNEJ

Sejmik Placówek Wychowania Pozaszkolnego po raz pierwszy odbył się w Warszawie (od 14 lat regularnym miejscem spotkań był Kraków). Organizatorem warszawskiego XV Sejmiku było Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej im. Komisji Edukacji Narodowej przy współpracy merytorycznej i finansowej Ministerstwa Edukacji Narodowej i Biura Edukacji m. st. Warszawy oraz wsparciu programowym Krajowej Rady Placówek Wychowania Pozaszkolnego i Polskiego Stowarzyszenia Wychowania Pozaszkolnego im. A. Kamińskiego.

Przewodnimi tematami konferencji sejmikowej były: „Reforma programowa w systemie edukacji – nowe wyzwania dla placówek wychowania pozaszkolnego” oraz edukacja kulturalna dzieci i młodzieży w szkole i poza szkołą.

Pierwszego dnia Sejmiku w sali Teatru Stara Prochownia dyrektor Stołecznego Centrum Edukacji Kulturalnej Janusz Kłoniecki poprowadził obrady plenarne, w których uczestniczyło 120 osób: przedstawiciele placówek wychowania pozaszkolnego z całego kraju, przedstawiciele MEN i MKiDN, samorządu warszawskiego, instytucji kultury, wyższych uczelni. W problematykę Sejmiku wprowadzili uczestników: Antoni Weysenhoff, dyrektor Centrum Młodzieży im. dr H. Jordana, prezes Polskiego Stowarzyszenia Wychowania Pozaszkolnego, Przewodniczący Krajowej Rady Placówek Wychowania Pozaszkolnego oraz Lucyna Frąckiewicz-Godyń, wiceprezes Polskiego Stowarzyszenia Wychowania Pozaszkolnego. Przedstawiono istotne zapisy i wnioski związane z działalnością placówek wychowania pozaszkolnego. W dalszej części obrad p. Krystyna Stańczak-Pałyga, główny specjalista w Departamencie Zwiększania Szans Edukacyjnych MEN, omówiła założenia reformy programowej w systemie edukacji w części dotyczącej edukacji artystycznej i kulturalnej w szkołach. O wspieraniu edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży przez programy MKiDN mówiła p. Anna Wotlińska, naczelnik w Departamencie Szkolnictwa Artystycznego i Edukacji Kulturalnej.

Rolę edukacji kulturalnej w polityce edukacyjnej Warszawy przedstawił Mirosław Sielatycki, zastępca dyrektora Biura Edukacji m. st. Warszawy.

Wojciech Feliksiak, wicedyrektor Stołecznego Centrum Edukacji Kulturalnej, opowiedział o strategii budowania lokalnych programów edukacji kulturalnej na przykładzie „Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej”.

W przerwie obrad goście Sejmiku uczestniczyli w wystawie pt. „Ciało i płeć w teatrze lalek” zorganizowanej w ramach Międzynarodowego Festiwalu „Lalka też człowiek” w Galerii Stara Prochownia.

W drugiej części konferencji dyskusję panelową „Debatę o edukacji kulturalnej” poprowadził Włodzimierz Paszyński, Zastępca Prezydenta m. st. Warszawy z udziałem prof. Janusza Gajdy i prof. Macieja Tanasia. Goście brali udział w dyskusji na temat sensu, znaczenia i problemów w edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży, a także mówili o tym jaka powinna być edukacja kulturalna. W trakcie dyskusji, a także podczas trwania całego Sejmiku, powołana Komisja Wnioskowa zbierała i zapisywała postulaty uczestników.

Po południu przedstawiciele placówek wychowania pozaszkolnego uczestniczyli w 5 warsztatach, których tematy zostały przygotowane i opracowane zgodnie z ich potrzebami i oczekiwaniami.

Tematy warsztatów:

- 1. Współpraca placówek wychowania pozaszkolnego ze szkołami w ramach edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży. Artysta edukujący jako przykład postrzegania artystyczno-edukacyjnego pomiędzy twórcą a odbiorcą.**  
prowadzenie: Marek Masłowski – dyrektor MDK-Mokotów
- 2. Edukacja kulturalna jako animacja społeczno-wychowawcza w środowisku lokalnym.**  
prowadzenie: Aldona Żejmo-Kudelska i Katarzyna Markowska-Byczek (Stowarzyszenie Praktyków Dramy STOP-KLATKA)
- 3. Wykorzystanie nowych mediów w procesie edukacji. Nowoczesne techniki informacyjne**

***i informatyczne.***

prowadzenie: Jakub Czarkowski, wykładowca WSP ZNP

**4. *Przykłady dobrej praktyki w edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży. Edukacja filmowa, muzyczna, teatralna, plastyczna.***

prowadzenie: Gabriella Miłowska, Elżbieta Siczek, Anna Olczyk, Katarzyna Podurgiel, Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej

**5. *Współpraca placówek wychowania pozaszkolnego z organizacjami pozarządowymi w realizacji programów edukacji kulturalnej.***

prowadzenie: Anna Borowska-Tomczyk, zastępca dyrektora Centrum Komunikacji Społecznej m.st. Warszawy, Andrzej Rybus-Tołłoczko, doradca Wojewody Mazowieckiego ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Warsztaty prowadzone były w grupach 20-25 osobowych.

Następny dzień Sejmiku rozpoczął się w Sali Konferencyjnej Stołecznego Centrum Edukacji Kulturalnej poprowadzonymi przez wicedyrektora SCEK Wojciecha Feliksiak obradami plenarnymi, na których omówiono i podsumowano warsztaty, przedstawiono wnioski i propozycję zmian w prawie oświatowym zgłoszone przez placówki wychowania pozaszkolnego oraz wnioski zebrane przez Komisję Wnioskową. W dyskusji podkreślano rolę placówek wychowania pozaszkolnego w systemie oświaty i ich znaczenie w prowadzeniu zajęć artystycznych, pozalekcyjnych i pozaszkolnych.

Przed południem goście Sejmiku uczestniczyli w Kongresie Edukacji Kulturalnej w Sali Centralnej Biblioteki Rolniczej i wzięli udział w debacie *Dylematy współczesnej edukacji kulturalnej* prowadzonej przez prof. Stefana Bednarka z udziałem: prof. Andrzeja Mencwela, prof. Lecha Śliwonika, prof. Leszka Kolankiewicza, Stefana Starczewskiego, Janusza Byszewskiego.

Głównym organizatorem Kongresu była Fundacja Kultury przy współudziale Stołecznego Centrum Edukacji Kulturalnej, Klubu Kultury „Falenica”, Polskiego Ośrodka ASSITEJ, Stowarzyszenia „Akademia Łucznicza”, Fundacji ATUT.

Po południu uczestnicy Sejmiku otrzymali bezpłatne wejściówki na wybrane przez siebie imprezy artystyczne i edukacyjne, które zaplanowano w Stołecznym Centrum Edukacji Kulturalnej na scenie Teatru Staromiejskiego, Scenie Studyjnej, Scenie Kazamaty, Starej Prochowni, Sali Koncertowej oraz w Teatrze Kamienica. W programie były następujące prezentacje artystyczne:

- 1) „Zaliczenie. Lekcja” (Teatr Konsekwentny)
- 2) „Co to?” (Studio Teatralne BLUM)
- 3) „Uwaga! Lokomotywy! (Centrum Sztuki Dziecka w Poznaniu)
- 4) „Tryptyk Filozoficzny” (Teatr Błąd w Druku, Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej)
- 5) „Prawo McGovernna” (Teatr Niewinni Chłopcy)
- 6) „Chopin ex- sātūrō” (Warszawski Teatr Tańca)
- 7) „Opcje życia” (Unia Teatr Niemożliwy)
- 8) „Sesá” (Teatr TYL TYL, Hiszpania – w ramach Międzynarodowego Festiwalu „Lalka też człowiek”)
- 9) „Overlow” (Izraelski teatr Hazira)
- 10) „Herbert” (Szkoła Aktorska Haliny i Jana Machulskich)
- 11) „Anhelli” (Studio im. Ireny Solskiej, Klub Kultury „Falenica”)

Trzeciego dnia Sejmiku przedstawiciele placówek wychowania pozaszkolnego uczestniczyli w Kongresie Edukacji Kulturalnej, który obejmował:

- obrady plenarne na temat „Rola państwa w organizacji edukacji kulturalnej” prowadzone przez dr Ryszarda Żółtanieckiego (Fundacja Kultury) z wystąpieniami Krystyny Stańczak-Pałygi z MEN i dr Ziny Jarmoszuk z MKiDN,

- sprawozdania i wnioski ze spotkań przedkongresowych, w tym z XV Ogólnopolskiego Sejmiku, przedstawione przez Grażynę Leńczuk, dyrektora MDK w Jaśle, członka Sekretariatu Krajowej Rady Placówek Wychowania Pozaszkolnego,

- dyskusję plenarną „Przyszłość edukacji kulturalnej” prowadzoną przez prof. Kazimierza Krzysztofka z udziałem Doroty Szwarzman, Edwina Bendyka i Włodzimierza Paszyńskiego,

- „Giełdę Programów”, na której zaprezentowano wybrane projekty edukacyjne realizowane przez organizacje pozarządowe, instytucje kultury i placówki wychowania pozaszkolnego.



Kongres Edukacji Kulturalnej i XV Sejmik zakończył się podsumowaniami i wnioskami skierowanymi do MEN, MKiDN oraz samorządów lokalnych w sprawie zasad prowadzenia i rozwijania edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży przez organizacje pozarządowe, domy kultury i placówki wychowania pozaszkolnego w współpracy ze szkołami.

#### PODSUMOWANIE

- XV Ogólnopolski Sejmik Placówek Wychowania Pozaszkolnego został sfinansowany ze środków Ministerstwa Edukacji Narodowej, m. st. Warszawy, własnych środków Stołecznego Centrum Edukacji Kulturalnej i wpłat uczestników Sejmiku.
- W Sejmiku i warsztatach tematycznych uczestniczyło 96 osób: przedstawiciele placówek wychowania pozaszkolnego, samorządu, kuratorium, a w Kongresie łącznie 330 osób.
- Wydano dwie publikacje: przedsejmikowa „Edukacja Kulturalna w Warszawie” i posejmikowa „Edukacja Kulturalna” z materiałami nadesłanymi przez placówki oraz z wystąpieniami na XV Sejmiku.
- Sejmik i Kongres stanowiły ważne spotkanie przedstawicieli kultury i edukacji: artystów, instruktorów, animatorów, nauczycieli, przedstawicieli lokalnych samorządów, organizacji pozarządowych, wyższych uczelni, których łączyła troska o kształt współczesnej edukacji kulturalnej społeczeństwa, szczególnie dzieci i młodzieży, w świecie kultury popularnej i gwałtownych przemian technologii komunikacji. Łączyło ich przekonanie, że trzeba podjąć wspólne działania na rzecz podnoszenia kompetencji do odbioru sztuki, na rzecz aktywnego uczestnictwa w kulturze. Sejmik i Kongres były próbą przełamania barier resortowych i instytucjonalnych. Chodziło o podjęcie debaty na temat kierunków i metod edukacyjnych, niezależnie od formalnych podziałów wewnętrznych oraz zróżnicowanych doświadczeń.
- Sejmik i Kongres uruchomiły działania, które umożliwią dalsze kontakty środowisk i osób zaangażowanych w procesy edukacji kulturalnej, m.in. w formie planowanej na lata następne *Giedy Programów*, której pierwsza edycja zakończyła obrady.
- Określono rolę i zadania placówek wychowania pozaszkolnego w nowym modelu edukacji kulturalnej w szkole.
- Przygotowano dokumentację fotograficzną.
- Opracowano uchwałę i wnioski z XV Sejmiku.

**opracował Wojciech Feliksiak**



Edukacja kulturalna – problemy i wyzwania



Janusz Kostynowicz  
**ZAGRAJMY RAZEM**

***Od paidei do blokowiska***

Połączenie w tym roku Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego i Kongresu Edukacji Kulturalnej to dobry pomysł. Byłem wdzięczny organizatorom za zaproszenie. W ciągu trzech dni mogliśmy dowiedzieć się o problemach edukacji kulturalnej młodzieży, uczestniczyliśmy w wykładach, warsztatach i prezentacjach, oglądaliśmy ciekawe spektakle teatralne i wystawy. Z satysfakcją słuchałem zwłaszcza referatów naukowych, które z pozycji pedagogiki kultury ukazywały idee kultury wysokiej i znaczenie wychowania młodzieży na jej wzorach, zakorzenionych w starożytnej tradycji greckiej paidei. Uczestniczący w Sejmiku i Kongresie nauczyciele z placówek edukacji kulturalnej przyznawali w kuluarach, że wykłady te pogłębiały humanistyczną refleksję nad podstawami wprowadzania młodego człowieka w kulturę. Ktoś powiedział, że „takie referaty są budujące, bo nadają sens naszej codziennej pracy wychowawczej”. Ubolewaliśmy razem z wykładowcami, że kultura wysoka przegrywa z kulturą popularną. Zgadaliśmy się z postulatem Stefana Starczewskiego, byłego wiceministra kultury, że należy wrócić do prawdziwej sztuki z autentycznymi dziełami. Nie mieliśmy wątpliwości, że wychowanie młodego człowieka do uczestnictwa w kulturze, kontakt z uznanymi dziełami sztuki i wytworami kultury należącymi do jej kanonu, kształtuje jego charakter i wspomaga wszechstronny rozwój osobowy. Pod warunkiem, że tego chce. Tylko co zrobić, żeby chciał.

Narzekaliśmy więc trochę w kuluarach, że wynikająca z tych wystąpień budująca koncepcja edukacji kulturalnej nie jest zbyt przydatna w konkretnej pracy nauczycieli, instruktorów i wychowawców. Nie wiadomo jak ją realizować w dobie awangardowych, conceptualnych praktyk artystycznych, w kontekście postmodernistycznej różnorodności kultury, w obliczu nowych zjawisk cywilizacyjnych związanych z komercjalizacją, rewolucją cyfrową, rozwojem multimediiów, wielokulturowością czy globalizacją. Wydawało się, że uszlachetniająca koncepcja akademickiej pedagogiki kultury, jest trochę bezradna wobec rzeczywistych problemów wychowawczych i społecznych, jakie musi podejmować edukacja kulturalna młodzieży w praktyce. Sam zastanawiałem się, na ile może ona pomóc liderom starającym się ożywiać zaniedbane kulturowo i społecznie środowiska. Na przykład animatorom z lubelskiego projektu „Lwowska 7”, podejmującym próbę działań integracyjno-artystycznych w blokowisku, czy z warszawskiego Centrum Sztuki Współczesnej, którzy w ramach projektu „Betonowe dziedzictwo. Od Le Corbusiera do blokiersów” próbują uchwycić fenomen kulturowy osiedla z wielkiej płyty i zastanawiać się nad możliwościami jego rewitalizacji i animacji kulturalnej, szukać metod pracy z młodzieżą związaną z subkulturą hip hopu, graficznymi, break dance-owcami?

Narzekamy na młodocianych wandalach ulicznych, którzy swoimi graffiti niszczą świeżo odnawiane fasady domów. Jednak młodzi twórcy graffiti i wlepek z *Grupy Trzecia Fala* mają już swój kodeks określający, że można zostawiać ślady na murach i brudnych ścianach bloków, ale nie na zabytkach i odnowionych tynkach. Ich aktywność ma cechy sztuki zaangażowanej, bo np. występują na rzecz wolności Tybetu czy przeciw narkotykom.

Inny przykład, Łódź aspirująca do tytułu Europejskiej Stolicy Kultury 2019, chcąc przyciągnąć młodzież z zagranicy, organizuje Międzynarodowy Festiwal Graffiti „*Meeting of Styles*”, pod patronatem prezydenta. W ramach tego projektu planuje się „promowanie różnych aspektów kultury młodzieżowej”, warsztaty graffiti, break dance i hip hop, stworzenie internetowej Galerii Graffiti, malowanie ściany przy dworcu Łódź Fabryczna, a także kilku tramwajów i autobusów oraz komina elektrociepłowni. Mecenatem artystycznym projektu jest znany polski jazzman Michał Urbaniak.

Można dodać, że najlepsze realizacje graffiti niewiele różnią się od współczesnych murali zaliczanych do malarstwa ściennego i kultury wysokiej, które też tworzone są przez artystów zespołowo i często w odruchu moralnego czy politycznego sprzeciwu na murach fabryk i ścianach blokowisk.

## ***Z młodzieżą, nie dla młodzieży***

Kilkanaście lat temu Włodzimierz Paszyński, wtedy kurator oświaty (dzisiaj wiceprezydent Warszawy), zorganizował Warszawskie Forum Oświatowe poświęcone edukacji kulturalnej. Zgodnie z nowoczesnymi zasadami dialogu społecznego, zaprosiliśmy na nie młodzież. Pamiętam, że pod koniec dyskusji wstał jakiś młody człowiek i poprosił „Nie organizujcie mi państwo wolnego czasu”. W zajęciach placówek wychowania pozaszkolnego chętnie biorą udział dzieci, przyprowadzane przez troskliwych rodziców, i nie ma z tym większych kłopotów. Problem jest z młodzieżą, żeby przyszła z własnej woli i wiedziała, co chce w tych placówkach robić.

Upadek kultury spowodowany jest wypieraniem kultury wysokiej przez komercję, popkulturę oraz ich wytwór – kulturę młodzieżową. Taki pogląd, zdaniem prof. Barbary Fatygi, prezentowały główne referaty kongresu. Jej zdaniem przeciwstawianie kultury wysokiej kulturze młodzieżowej i masowej, wyznaczanie między nimi sztywnych granic, ma charakter separacyjny i wynika z fałszywej diagnozy. Przypomniała, że sama, będąc absolwentką muzycznej szkoły średniej, pisała pracę magisterską na temat perfekcji w muzyce punk. Zgadzam się z panią profesor, zresztą przykład jazzu uczy, że przepaść między tymi kulturami nie musi być głęboka i trwała. Czy młodzież żyje poza kulturą wysoką i odtwarza jedynie wzory podsuwane jej przez kulturę konsumpcyjną? Czy kultura masowa i młodzieżowa nie mają wpływu na kulturę wysoką, nie ożywiają jej, nie dynamizują? Można wykazać, że dzięki nowym zdobyczom cywilizacyjnym, postępującej demokratyzacji sztuki oraz estetyzacji życia codziennego spowodowanej reklamą, modą i rozwojem wzornictwa, młodzież zajmuje się twórczością w skali dotychczas niespotykanej i często robi to perfekcyjnie. W Polsce wiele milionów młodych ludzi słucha młodzieżowej muzyki, tysiące ją tworzą. Najbardziej popularne są takie style muzyki, jak rock, reggae, hip hop, rap, techno, trance, house, rave, każdy z tych stylów ma wiele gatunków. Młodzieżowi diskjokeje nie tylko odtwarzają, ale również, chociaż bez zapisu nutowego, komponują oraz improwizują z odpowiednio zestawianych sampli, wykorzystując specjalistyczne urządzenia elektroniczne. Młodzi ludzie komponują tego typu muzykę nawet na domowych komputerach i za pośrednictwem Internetu wymieniają się utworami oraz opiniami na ich temat. Niekiedy na styku muzyki młodzieżowej i muzyki poważnej powstają ciekawe zjawiska artystyczne, tak np. na pograniczu techno i jazzu rozwija się muzyka elektroniczna. Wystarczy przypomnieć, że Michał Urbaniak łączył rap i hip-hop z jazzem, zorganizował nawet występ rapera z orkiestrą symfoniczną. Z muzyką młodzieżową wiążą się różne formy tańca, który łączy często elementy baletu i gimnastyki akrobatycznej. Słynnym przykładem był tu występ młodych hip-hopowców w Watykanie, gdzie zaprezentowali przed Papieżem Janem Pawłem II kilkuminutowy pokaz tańca break dance. Korzystając z elektronicznych urządzeń i programów komputerowych młodzież masowo zajmuje się fotografią, tworzy grafikę, w tym grafikę trójwymiarową. Organizując imprezy muzyczne, młodzież najczęściej sama robi plakaty, scenografie oraz aranżacje typu „światło i dźwięk”. Zajmuje się animacją komputerową, tworzy filmy nie tylko przy użyciu telefonów komórkowych, ale również kamer cyfrowych. Narzekając na mizerne efekty wychowania literackiego i zatrwajający poziom tekstów, jakie młodzież zamieszcza w Internecie, należy jednak dostrzec, że twórczość językowa młodzieży przenika jak nigdy do języka oficjalnego i wzbogaca go. Trzeba też zauważyć, że dzisiejsza młodzież pisze częściej i więcej niż jej rówieśnicy z czasów Stefana Szumana, których pamiętniki i dzienniki analizował przed wojną słynny psycholog. Uczniowie uczestniczą w forach internetowych, spora ich część prowadzi blogi młodzieżowe. Książki Doroty Masłowskiej opowiadające slangiem blokiersów o sytuacji młodych ludzi, pokazują ze subkultury, przejawiające się także w twórczości internetowej, mogą być również źródłem literackiej inspiracji. Na pograniczu zainteresowań gramami komputerowymi, surrealistycznej grafiki i literatury fantasy rozwija się podkultura młodych fanów fantastyki. Dzięki nowoczesnym komputerowym programom graficznym i muzycznym niektóre gry komputerowe z tej tematyki nabierają cech interaktywnego kina, w którym młody uczestnik ma wpływ na fabułę i bieg akcji. Warsztat tych działań może cechować perfekcja. Wystarczy przypomnieć, jaką popularność wśród młodzieży zdobyła „Katedra”, inspirowana malarstwem Beksińskiego, nominowana do Oscara animacja filmowa Tomasza Bagińskiego. W dziedzinie teatru obserwujemy amatorski młodzieżowy nurt offowy. Wiele zespołów uczestniczących w tym ruchu dzięki współpracy z samorządem i placówkami kultury ma szanse sprawdzenia się w profesjonalnych warunkach scenicznych.

Wszystkie te działania amatorskie wymagają wymiany doświadczeń, szczegółowej wiedzy i specjalistycznych umiejętności. Zdemokratyzowała się tu instytucja krytyka sztuki, gdyż jego rolę pełnią fora internetowe, na których młodzież prezentuje swoje prace fotograficzne, literackie, muzyczne, ocenia je i dyskutuje na ten temat. Organizowane przy wsparciu samorządów festiwale i przeglądy tego typu twórczości budzą żywe zainteresowanie.

Byłem kiedyś wychowawcą w warszawskich ogniskach wychowawczych imienia Kazimierza Lisieckiego „Dziadka”. Pamiętam wrażenie, jakie wywarł na mnie występ zespołu chłopaków z ogniska na Starówce, które odwiedziłem po latach. Niemodną już i mało atrakcyjną piosenkę przedwojennych gazeciarzy wychowankowie pod kierunkiem instruktora zaaranżowali w nowy sposób i brawurowo zaśpiewali w stylu rap. Nawiasem mówiąc, warto zwrócić uwagę na pomysłowe metody edukacji kulturalnej rozwijane przez pedagogów z placówek opiekuńczo-wychowawczych. Wiedzą oni, że niczego nie można zdziałać występując przeciw zainteresowaniom młodzieży, niewiele można osiągnąć, robiąc coś dla młodzieży, bardzo dużo – współdziałając z młodzieżą i towarzysząc jej. Takie podejście mogą przejąć placówki wychowania pozaszkolnego. Zamiast skarżyć się, że młodzież nie korzysta z ofert zajęć, niech zapraszają do siebie młodych ludzi, rozmawiają z nimi, słuchają, jakie mają problemy, potrzeby i zainteresowania. Potem niech się zastanawiają, co warto młodym ułatwić, w czym należy pomóc. I dopiero na końcu, jeśli to będzie niezbędne, niech wspólnie z nimi ułożą grafik zajęć.

Jeśli umiemy nawiązać kontakt z młodzieżą i potrafimy stworzyć wspólnie pomysłową ofertę, granica między kulturą wysoką i młodzieżową nie musi jawić się tak ostro, jak podczas kongresowego panelu. Młodzież potrafi docenić tradycję i historyczne dziedzictwo, o czym świadczy sukces projektu prezentowanego podczas giełdy programów pod nazwą „Ślady przeszłości – uczniowie adoptują zabytki”. Zaangażowało się w niego prawie 50 tysięcy uczniów. Sami liderzy kultury młodzieżowej chętnie korzystają z konsultacji osób zajmujących się profesjonalnie kulturą wysoką: muzyków, grafików, choreografów, reżyserów, literatów.

Są również wychowawcy i animatorzy, którzy potrafią budować mosty, łączyć kulturę wysoką z formami kultury młodzieżowej, inspirować do twórczości środowiska zagrożone wykluczeniem, tworzyć klimat i warunki sprzyjające twórczemu rozwojowi młodzieży. Umieją także wspierać subkulturową aktywność młodych osób, dostrzegając w niej elementy kreatywności i sztuki. Nie kwestionują zainteresowań młodzieży, stwarzają klimat akceptacji i zaufania. Są przewodnikami ułatwiającymi odnajdywanie się młodych ludzi w świecie znaczeń, symboli i wartości, zachęcającymi ich do świadomego wyboru ofert kultury wysokiej i popularnej, stwarzającymi okazje do autokreacji i budowania własnej tożsamości, przygotowującymi do komunikacji ze środowiskiem i dialogu z innymi.

### *Zamiast apatii – sieć współpracy*

Co robić, gdy w nowej sytuacji obecna koncepcja edukacji kulturalnej i wychowania estetycznego nie jest adekwatna do rzeczywistości. Czy czekać aż akademicka pedagogika kultury sama upora się z kryzysem? Istnieje inne wyjście – **twórzmy wspólnie praktyczną koncepcję edukacji kulturalnej**. Podejściem użytecznym w takiej pracy może być teoria „refleksyjnej praktyki” Davida Schona i postulowane w jej ramach „badania w działaniu”. Taka praktyczna koncepcja może powstawać we współpracy naukowców z „refleksyjnymi praktykami”. Kim powinni być ci „refleksyjni praktycy”? Dobrymi nauczycielami, którzy potrafią zainteresować młodzież kulturą, artystami o zacięciu pedagogicznym, którzy chcą dzielić się z młodzieżą przemyśleniami na temat współczesnej sztuki, animatorami kultury w środowiskach lokalnych, animatorami otwierającymi nowe możliwości komunikacji społecznej, liderami organizacji pozarządowych podejmującymi nowatorskie inicjatywy kulturalne. Ważnymi praktykami, którzy mogą wnieść istotne pomysły powinni być sami zainteresowani czyli liderzy młodzieżowi oraz studenci. Włączenie tych wszystkich „refleksyjnych” osób do badania swojej praktyki pod kierunkiem naukowców, stworzy nowe szanse. Badania w działaniu, prowadzone zgodnie z procedurami metod naukowych, mogą zarówno rozwijać teorię edukacji kulturalnej, jak i podnosić jej jakość, pomagając w rozwiązywaniu praktycznych problemów. Z praktycznej koncepcji edukacji kulturalnej będzie wynikało jak najlepiej zadbać o rozwój zawodowy i doskonalenie praktyków, jakie kompetencje są im potrzebne.

Można zacząć od pilotażowych działań, np. od zorganizowania w Warszawie innowacyjnego **laboratorium edukacji kulturalnej** z udziałem naukowców, twórców i wymienionych „refleksyjnych praktyków”. Mogłoby ono powstać na wydziale pedagogicznym którejś humanistycznej, czy artystycznej uczelni. Prężne placówki wychowania pozaszkolnego i zainteresowane instytucje kultury mogłyby pełnić rolę swoistych szkół ćwiczeń, a takie ośrodki jak np. jak Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej koordynować tę inicjatywę. Laboratorium wypracowałoby taki model edukacji kulturalnej, który może inspirować praktykę. Realizowany tu program mógłby zapewne uwzględniać warsztaty artystyczne połączone z analizowaniem zjawisk występujących we współczesnej sztuce, treningi twórczości, wprowadzenie w zagadnienia kultury wysokiej, popularnej i młodzieżowej, reklamę i edukację medialną, rozwijanie działań twórczych metodą projektową, elementy refleksji filozoficznej obecne w dzisiejszej sztuce, umiejętności zespołowego rozwiązywania problemów, animację kulturalną, pedagogikę zabawy, psychologię

komunikacji społecznej, przygotowanie do dialogu międzykulturowego, działania wychowawcze w otwartych środowiskach młodzieżowych itp.

Próbowałem zorientować się, czy byliby chętni do współpracy w takim przedsięwzięciu. Rozmawiałem na ten temat z Wojtkiem Feliksiakiem, współorganizatorem Sejmiku i z profesorem Lechem Śliwonikiem z Akademii Teatralnej, radziłem się Janusza Byszewskiego, kuratora innowacyjnego Laboratorium Edukacji Twórczej w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek, pytałem Sebastiana Lenarta, dyrektora Staromiejskiego domu Kultury w Warszawie. Opinie były zgodne – stworzenie takiego ośrodka nie jest łatwe, ale w Warszawie byłoby to możliwe. Tutaj są uczelnie i szkoły artystyczne, są ośrodki akademickie zajmujące się pedagogiką kultury, jest dużo instytucji kultury, które mają działy oświatowe zainteresowane nowoczesną edukacją młodzieży, sporo prężnych placówek wychowania pozaszkolnego szuka nowych wyzwań, funkcjonuje wiele niepublicznych ośrodków i organizacji pozarządowych, które zajmują się upowszechnianiem kultury i animacją kulturalną, są przedstawiciele świata sztuki i artyści o pedagogicznych zainteresowaniach.

Krystyna Stańczak-Pałyga z Ministerstwa Edukacji Narodowej i Anna Wotlińska z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego zarysowały ogólne perspektywy, jakie stworzy współpraca ministrów edukacji i kultury, którzy pół roku temu podpisali list intencyjny dotyczący udziału resortów w upowszechnianiu edukacji kulturalnej. Dowiedzieliśmy się, że porozumienie obejmie prace nad zmianą podstaw programowych przedmiotów artystycznych i zwiększeniem ich liczby godzin w szkołach. Będą podejmowane działania ukierunkowane na podnoszenia rangi przedmiotów artystycznych, doskonalenie ich metod i lepsze przygotowanie kadr. Wystąpienia przedstawicielek obu resortów obudziły nadzieje. Z późniejszych dyskusji wynikało, że wiele sobie obiecujemy po ministerialnych inicjatywach, spodziewając się, że będą one impulsem do współpracy w środowiskach lokalnych, która obejmie szkoły, placówki wychowania pozaszkolnego, instytucje kultury, szkoły artystyczne i organizacje pozarządowe. Przypomniałem sobie, że była kiedyś podobna próba dowartościowania edukacji kulturalnej, opisana w słynnej „zielonej książeczce” pt. „Międzyresortowy program edukacji kulturalnej”\*. Chociaż dokument został przyjęty wtedy przez Radę Ministrów, program nigdy nie był wdrożony. Aby tym razem nie skończyło się podobnie, należałoby dopracować w szczegółach skuteczne sposoby realizacji przedsięwzięcia, zaczynając od ich finansowania. Nie bez znaczenia będzie też właściwy podział zadań w tej współpracy na poziomie centralnym, regionalnym i lokalnym. Centralne instytucje poza tworzeniem ram prawnych nowych programów powinny także wspierać eksperymentalne pilotażowe rozwiązania, animując ruch nowatorstwa w edukacji kulturalnej. Niezbędne byłoby skuteczne wsparcie ze strony resortów szkolenia nauczycieli i instruktorów, np. w formie konkursu grantowego, gdyż przez ostatnich kilkanaście lat niewiele się robiło w tej dziedzinie. Dwa ministerstwa powinny koordynować nadzór nad jakością edukacji kulturalnej, mobilizując kuratoria oświaty do wspierającej współpracy ze szkołami i placówkami wychowania pozaszkolnego. Powinny też zainicjować badania nad edukacją kulturalną młodzieży. Nowe rozwiązania muszą opierać się na dobrej diagnozie.

Oczekiwaliśmy zgodnie, że w ramach współpracy ministerstwa wspólnie ogłoszą konkursy grantowe na regionalne i powiatowe projekty edukacji kulturalnej młodzieży, w których obok organizacji pozarządowych będą mogły wziąć udział na równych prawach samorządowe domy kultury oraz placówki wychowania pozaszkolnego. Do księgowych obu resortów należałoby już przygotowanie tego pod względem prawnym i finansowym. Aby edukacja kulturalna uwzględniała potrzeby i zainteresowania młodych ludzi oraz miała związek ze współczesnym światem, należałoby objąć międzyresortową współpracą także tworzenie nowych założeń teoretycznych tej dziedziny.

Uczestnicy podawali przykłady z różnych stron Polski, świadczące o tym, że samorządy często nie rozumieją znaczenia edukacji kulturalnej, że ograniczają działalność jej ośrodków. Jakie mogą być ramy dobrej, wspieranej przez miasto współpracy, przedstawił na przykładzie Warszawy Wojciech Feliksiak. Stolica ma status miasta na prawach powiatu. Realizując jeden z kierunków „*Polityki edukacyjnej Warszawy w latach 2008 – 2012*” opracowano tu *Warszawski program edukacji kulturalnej*\*\* (WPEK). Jego częścią będzie stworzenie zintegrowanego, wspólnego dla kultury, oświaty, polityki regionalnej, turystyki i promocji miasta systemu informacji o ofertach edukacji kulturalnej. Dla uczniów i studentów zostanie uruchomiony *Wirtualny Dom Kultury Młodzieży*. Stołeczne wydziały edukacji i kultury ogłoszą miejskie konkursy na nowatorskie, mające charakter cykliczny projekty edukacji kulturalnej oraz giełdy i festiwale edukacji kulturalnej. Na poziomie miasta będzie przebiegać też planowanie i koordynowanie doskonalenia nauczycieli, którzy realizują zadania z zakresu edukacji kulturalnej. Dotyczyć to będzie również współpracy z doradcami metodycznymi, ośrodkami doskonalenia nauczycieli i placówkami proponującymi oferty szkoleniowe. Miasto zamierza podpisać porozumienia o współpracy w zakresie edukacji kulturalnej młodzieży z działającymi na jego terenie uczelniami. Będzie chciało także wykorzystać

program edukacji kulturalnej do promocji marki miasta. „*Kultura czasu wolnego*” było hasłem kampanii promocyjnej Wrocławia starającego się o organizację wystawy Expo 2012. W ramach starań o uzyskanie tytułu Europejskiej Stolicy Kultury 2016 powstało hasło „*Łódź miasto kultury*”. Warszawa, również konkurująca o ten tytuł, chce postawić na edukację kulturalną młodzieży. Mówimy „Warszawa miastem edukacji i kultury”

Na poziomie dzielnic, których w Warszawie jest 18, WPEK proponuje utworzenie dzielnicowych centrów edukacji kulturalnej. Będą one wspierały realizowane w ramach miejskiego programu dzielnicowe projekty, a także współpracowały ze szkolnymi koordynatorami edukacji kulturalnej. Problemem, pewnie nie tylko Warszawy, jest nierównomierność sieci placówek wychowania pozaszkolnego i instytucji kultury. Dzielnice, w których brak tego typu ośrodków, będą kompensować ich brak odpowiednimi projektami.

Ważnym miejscem takiej współpracy powinna być szkoła. W ramach tego projektu utworzy się w szkołach biorących udział w pilotażu funkcję koordynatora edukacji kulturalnej. Realizując szkolny program edukacji kulturalnej (edukacji artystycznej, wychowania estetycznego, rozwijania zainteresowań twórczych) współpracowałby on z nauczycielami przedmiotów artystycznych oraz zajęć pozalekcyjnych. Zbierając najlepsze oferty zajęć pozaszkolnych, kierowałby również współpracą z placówkami wychowania pozaszkolnego, instytucjami kultury, stowarzyszeniami, szkołami artystycznymi i uczelniami, oraz animatorami i twórcami. W ramach wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli (WDN) koordynator pełniłby rolę lidera WDN w zakresie edukacji kulturalnej, kontaktując się z ośrodkami doskonalenia nauczycieli, doradcami metodycznymi i innymi ośrodkami. W wymienionych zakresach byłby też liderem współpracy międzyszkolnej. WPEK przewiduje organizowane przez miasto szkolenia koordynatorów szkolnych, w tym warsztaty wymiany doświadczeń.

Fakt, że o edukacji kulturalnej zaczęło się również mówić przy okazji tworzenia „*Strategii społecznej Warszawy na lata 2009 -2020*”, świadczy o tym, iż samorzady mogą samodzielnie rozwijać w tej dziedzinie sieć współpracy, nie czekając biernie na zapowiedziane zmiany.

---

\*„Międzyresortowy program edukacji kulturalnej” , dokument przyjęty 27 listopada 1996 r. przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, Ministerstwo Kultury i Sztuki, opracowanie redakcyjne Jolanta Masłowska Centrum Animacji Kultury.

\*\*A. Szwed, W. Feliksiak, J. Kostynowicz (red), „Edukacja kulturalna w Warszawie”, Wyd. Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej, Warszawa 2008, str. 59 -68



Edukacja kulturalna – problemy i wyzwania



Wojciech Feliksiak  
**EDUKACJA KULTURALNA**  
między koncepcją a metodą

Co pewien czas powraca dyskusja na temat roli edukacji kulturalnej w społeczeństwie obywatelskim, w świecie kultury popularnej i gwałtownych przemian w technologii komunikacji. Padają pytania o zadania państwa, samorządów, społeczności lokalnych, o powinności szkół, instytucji kultury, placówek wychowania pozaszkolnego, organizacji pozarządowych, animatorów, instruktorów, nauczycieli. Edukację kulturalną odmienia się przez wszystkie przypadki i przypisuje jej się albo zbawienny wpływ na wychowanie młodego pokolenia, albo totalną klęskę spowodowaną permanentnym zniechęcaniem młodzieży do uczestnictwa w kulturze wysokiej. Czy edukacja kulturalna ma sens? Przypomina się nierzadko zakurzone już koncepcje, konstruuje nowe w oparciu o doświadczenia ostatnich lat, ale nadal brakuje paradygmatu nowoczesnej edukacji kulturalnej. Czym jest współczesna edukacja kulturalna, jaka być powinna i jak ją realizować? Mamy przekonanie, że często teoretyczne podejście do przedmiotu nie nadąża za praktyką. Łatwiej opisać zjawiska niż je zanalizować, chociaż i tak chropowaty, zużyty jest język narracji.

Kolejny, XV Sejmik Placówek Wychowania Pozaszkolnego, a następnie Kongres Edukacji Kulturalnej w Warszawie połączył nauczycieli, instruktorów, twórców, animatorów, miłośników sztuki wspólnym tematem: Jaka jest współczesna edukacja kulturalna i jaka będzie jej przyszłość? Zarówno w warstwie refleksji jak i w praktyce. Spotkanie nauczycieli akademickich z animatorami i twórcami rozwiązało wątpliwości o podziałach i różnicach poglądów w sferze idei. Nikt nie podważał stwierdzenia, że edukacja kulturalna jest ważna i należy ją prowadzić na różnych poziomach, ale rozbieżności pojawiały się, gdy chodziło o metodę, formy i techniki. Dostosowanie programów do warunków społecznych i kulturowych rodzi wiele problemów, które były przedmiotem refleksji profesorów i dyskusji z animatorami, uczestnikami Kongresu. Kto powinien prowadzić edukację kulturalną dzieci i młodzieży, jakie posiadać kompetencje? W jakich przestrzeniach edukacja kulturalna może być realizowana na najwyższym poziomie, a w jakich traci swoją moc kształcenia i wychowania? Wreszcie pytania o paradygmat współczesnej edukacji kulturalnej.

Wystąpienia przedstawicieli Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego potwierdziły, że edukacja artystyczna i upowszechnianie kultury są priorytetami w polityce państwa. Podpisany przez Ministrów obu resortów List Intencyjny stwarza nadzieję na efektywną i realną współpracę w finansowaniu i realizacji edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży. Samorząd warszawski wskazał edukację kulturalną jako jeden z priorytetów polityki edukacyjnej miasta. To dobry przykład dla innych samorządów, a przedstawiona uczestnikom XV Ogólnopolskiego Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego strategia „Warszawski Program Edukacji Kulturalnej” może być przykładem budowania lokalnych programów, które skutecznie wykorzystają potencjał edukacyjny i kulturowy swojego regionu.

W dyskusji panelowej moderowanej przez Włodzimierza Paszyńskiego, Zastępcę Prezydenta m.st. Warszawy, z udziałem profesora Janusza Gajdy i profesora Macieja Tanasia, retoryczne pytanie o sens edukacji kulturalnej tu i teraz, w dobie komercjalizacji i konsumpcji, otwierało drogę do refleksji opartych na wiedzy i doświadczeniach, które wskazywały na aksjologiczny, estetyczny i etyczny aspekt wychowania przez sztukę i dla sztuki. Przedstawiciele placówek wychowania pozaszkolnego przywoływali w dyskusji swoje doświadczenia ze współpracy z samorządem lokalnym w zakresie działań statutowych.

Jednym z istotnych wątków, który przewijał się w obu dyskusjach panelowych Kongresu Edukacji Kulturalnej, była rola młodzieży w procesie edukacji kulturalnej. W jaki sposób, w jakiej formie edukacja kulturalna powinna docierać do młodych ludzi, zaspakajając ich potrzeby kulturalne? Czy jest to przysłowiowa walka z wiatrakami, czy podejmowane są skuteczne próby współpracy i współdziałania?

Młodzież poszukuje wokół siebie źródeł wartości, celów i sensu egzystencji. Szkoła i nauczyciele nie zawsze są autorytetem na tej drodze, bo często edukacja i wychowanie wciąż bywają oderwane od rzeczywistości. Rodzina nie zawsze kompensuje braki w wychowaniu. Bardziej skuteczna jest wtedy edukacja rówieśnicza, a generalnie powinna nią być edukacja poza szkołą.

Edukacja kulturalna i animacja kulturalna prowadzone przez nowoczesne instytucje kultury, placówki wychowania pozaszkolnego i organizacje pozarządowe otwierają dla młodych ludzi przestrzeń przyjazną i ukierunkowaną na doświadczenia edukacyjne zdobywane wspólnie z przewodnikiem, którym jest nauczyciel, animator, lider – rówieśnik. Przykłady animacji kulturalnej zaprezentowane w „Giełdzie projektów”, potwierdziły, że inicjacja kulturalna może odbywać się poprzez naturalne wykorzystanie potrzeb młodzieży do nieskrępowanego decydowania o formie i treści własnej „przestrzeni kulturowej”. Od kształtowania najbliższego otoczenia po projekty wywodzące się z subkultury.

W tej sytuacji szkoła powinna dzielić ciężar kształcenia i wychowania z pozaszkolnymi formami edukacji kulturalnej, które stwarzają szanse dotarcia do młodzieży na zasadach partnerstwa, współpracy, współodpowiedzialności. Procentuje to poprawą stosunków młodzieży z jej okolicznym środowiskiem wychowawczym – rodziną, szkołą, grupą rówieśniczą.

Paradygmat nowoczesnej edukacji kulturalnej nie ogranicza się w tym przypadku wyłącznie do kształcenia umiejętności artystycznych, przeżywania piękna czy budowania kompetencji do świadomego i aktywnego udziału w kulturze, ale tworzy, poprzez wykorzystanie form i treści sztuki, szczególnie rodzaj więzi kulturowych i społecznych, jest metodą integracji i partycypacji społecznej. Wspólne zainteresowania i cele, animacja środowiska lokalnego w aspekcie wychowawczo-społecznym, interdyscyplinarnym, międzykulturowym otwierają drogę dla własnej kreatywności i empatii.

Uczestnicy Kongresu z troską mówili o nowych wyzwaniach stojących przed edukacją kulturalną w świecie nietolerancji, zakłamania, bylejałości, uzależnienia młodzieży od „cyberprzestrzeni” i kultury masowej.

Prezentowane z kolei przykłady dobrej praktyki w edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży podpowiadały metody i formy skutecznego działania. Aby je efektywnie prowadzić potrzebne jest zdecydowane wsparcie Ministerstwa Edukacji Narodowej i Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Tego wymagają uczestnicy konferencji formułując propozycje i wnioski pod adresem obu ministerstw. Oczekują między innymi:

- skutecznego dofinansowania edukacji kulturalnej przez ministerstwa i łatwiejszego dostępu do grantów na ten cel,
- weryfikacji kompetencji nauczycieli przedmiotów artystycznych i kształcenie kompetencji do edukacji kulturalnej,
- rozwijania zajęć teatralnych w szkołach,
- wspieranie amatorskiego ruchu artystycznego,
- usprawnienie obiegu informacji o programach edukacyjnych za pośrednictwem nowych technik multimedialnych,
- wspierania regionalnych programów edukacji kulturalnej.

Nowoczesna edukacja kulturalna, zdaniem gości Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego i Kongresu Edukacji Kulturalnej, powinna opierać się na współpracy i współdziałaniu wielu instytucji i organizacji na poziomie lokalnym, ogólnokrajowym i międzynarodowym, na tworzeniu i realizowaniu projektów, które odpowiadają na potrzeby środowiska lokalnego i inspirują do podejmowania kolejnych inicjatyw kulturalnych i społecznych. Dobra praktyka w tym obszarze wymaga więc skutecznego wsparcia samorządów lokalnych, a sprzyjać jej powinna polityka państwa.



## Edukacja kulturalna – problemy i wyzwania





prof. dr hab. Janusz Gajda

Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie

## JAKA WSPÓŁCZEŚNIE EDUKACJA KULTURALNA\*

Uwagi wstępne

Odpowiedź na pytanie jaka powinna być współcześnie edukacja w ogóle, a w tym edukacja kulturalna, nie należy do łatwych, a to ze względu na przemiany społeczne spowodowane w dużej mierze dynamizmem rozwoju cywilizacji, jak również wielorakimi uwarunkowaniami po stronie ludzi różnych środowisk oraz mało klarownej i wręcz nieprzejrzystej polityki kulturalnej. Świadomość owych trudności, ale także bardzo wysokiej rangi edukacji kulturalnej w kształtowaniu osobowości zmusza do próby odpowiedzi na kilka pytań, które dotyczą:

- 1) współczesnej rangi edukacji kulturalnej i jej wymiaru;
- 2) sposobu i zakresu działalności kulturalnej oraz uwarunkowań społeczno-politycznych;
- 3) kontrowersji wokół kultury popularnej.

### 1. Wysoka ranga edukacji kulturalnej i jej współczesny wymiar

Wysoka ranga edukacji w ogóle, a w tym edukacji kulturalnej, ma silne zakorzenienie w początkach naszej cywilizacji – w greckiej paidei, która oznaczała kształtowanie osobowości na dobrach kultury i tkwiących w nich wartościach oraz w rzymskiej humanista akcentującej konieczność wpajania człowiekowi wartości, potrzeb, obowiązków i tego wszystkiego, co stanowiło o człowieczeństwie. Idee te były i są realizowane w różnym stopniu we wszystkich epokach zgodnie z kanonem kultury, na który składają się utwory uznane za wysoce wartościowe. Edukacja i kultura stanowiąc jedność były podstawą wychowania humanistycznego. Chodziło tu o swoisty wzór osobowy, o przygotowanie ludzi (poszczególnych jednostek) do aktywnego, twórczego udziału w życiu kulturalnym, o przyswajanie ponadindywidualnych wartości, o wzbogacanie i rozwijanie sił duchowych oraz o kształtowanie ideałów kultury. Ale obok tego oficjalnego wysokiego i elitarnego nurtu rozwoju kultury i opartej na niej edukacji był też nurt kultury znacznie niższej rangi, pogardzanej przez elitę i traktowanej jako kultura dla plebsu, co budziło kontrowersje. Stąd też w Polsce już w dwudziestoleciu międzywojennym, zwłaszcza za sprawą Bogdana Suchodolskiego, pojawiła się tendencja do ujmowania kultury w kategoriach jej uspołecznienia i szerokiego traktowania, co oznaczało zerwanie z elitaryzmem i położenie nacisku na związek kultury z życiem codziennym. Podejście to oznaczało integralne wychowanie przez naukę, technikę i sztukę jako wielkie kreacje człowieka, jak również przez pracę i współzycie między ludźmi.<sup>1</sup>

Współcześnie wysoka ranga edukacji akcentująca antropologiczno-humanistyczny charakter kultury jest podkreślana we wszystkich raportach i aktach prawnych. Takim istotnym dokumentem dotyczącym polityki kulturalnej jest tzw. „Deklaracja Meksykańska” z 1982 roku podpisana przez 130 państw i wiele organizacji międzynarodowych. Oto cztery pierwsze paragrafy tekstu:

1. Każda kultura stanowi całokształt niepowtarzalnych i nie dających się zastąpić wartości, ponieważ tradycje i formy ekspresji narodu są najistotniejszym źródłem, przy pomocy którego naród może zmanifestować swą obecność w świecie.

2. Afirmacja tożsamości kulturalnej sprzyja wyzwoleniu narodów i na odwrót, każda forma dominacji jest zaprzeczeniem lub osłabieniem tej tożsamości.

3. Tożsamość kulturalna jest stymulującym bogactwem, które rozszerza możliwości rozwoju ludzkiego, skłaniając każdy naród, każdą grupę, aby żyła się swą przeszłością i aby przyswajała elementy z zewnątrz, możliwe do pogodzenia ze swoim charakterem i w ten sposób kontynuowała proces swej własnej kreacji.

4. Wszystkie są częścią wspólnego dziedzictwa ludzkości. Tożsamość kulturalna narodów odradza się i wzbogaca w wyniku kontaktów z tradycjami i wartościami innych narodów. Kultura to

\* Tekst ten jest próbą odtworzenia mojego wystąpienia – współzagajenia dyskusji panelowej: „Debata o edukacji kulturalnej” podczas XV Ogólnopolskiego Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego w dniu 20 października 2008 w Starej Prochowni w Warszawie

<sup>1</sup> Patrz B. Suchodolski: Uspołecznienie kultury, Warszawa 1937

dialog, wymiana idei, doświadczeń oraz uznania dla innych wartości i tradycji. W izolacji kultura więdnie i ginie (por. K. Żygulski, 1986, s. 23-24)

Przywołajmy jeszcze tylko dwa raporty wyznaczające kierunki całościowej edukacji: Raport Międzynarodowej Komisji Rozwoju Edukacji: „Uczyć się aby być” pod redakcją Edgara Fauer’a, w którym położono nacisk na wszechstronny rozwój człowieka obejmujący wszystkie dziedziny jego życia oraz raport dla UNESCO: „Edukacja. Jest w niej ukryty skarb” pod redakcją Jacques’a Delorsa. W tym drugim sformułowano m.in. cztery filary edukacji: „uczyć się aby wiedzieć”, „uczyć się aby działać”, „uczyć się aby żyć wspólnie”, „uczyć się aby być”. Są one aż nadto wymowne, by je komentować. Narysowane w raporcie horyzonty, zasady i kierunki edukacji mają służyć wg Delorsa przezwyciężeniu różnorodnych napięć, jak między „tym co globalne, a tym co lokalne...”, „tym co uniwersalne, a tym co jednostkowe...”, „między tradycją a nowoczesnością...”, „działaniem perspektywnym, a działaniem doraźnym...”, „rozwojem wiedzy, a zdolnością przyswajania jej...” oraz „między duchowością i materialnością”. Stwierdza on, że ludzie są spragnieni ideałów i wartości moralnych, co jako zadanie edukacyjne oznacza wyzwolenie (zacytujmy) „u każdego zgodnie z tradycją i przekonaniem oraz pełnym poszanowaniem pluralizmu tę wzniosłość myśli i ducha aż do uniwersalności i częściowego przekraczania samego siebie”<sup>2</sup>.

Te dwa raporty, nie umniejszając wagi innych tego typu opracowań, uważam za szczególnie znaczące w rozwoju strategii edukacyjnej na XXI wiek. Wiele zawartych w nich propozycji znajduje odzwierciedlenie w późniejszych publikacjach Komisji Rady Europejskiej, jak choćby z 2000 roku tzw. Strategia Lizbońska czy z października 2007 roku przyjęty przez Parlament Europejski traktat „Europejskie ramy kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie” (European Qualifications Framework – EQF). Rok 2008 został ustanowiony rokiem dialogu międzykulturowego, a rok 2009 rokiem kreatywności i innowacji.

Wydaje się, że postulat Raportu Delorsa, że „edukacja powinna przyczynić się do powstania nowego humanizmu, w którym będzie dominował komponent etyczny, a wiedza o kulturach i wartościach duchowych różnych cywilizacji i szacunek dla nich zajmą należne miejsce jako niezbędna przeciwwaga globalizacji”<sup>3</sup>, znalazł wielorakie rozwinięcie w wielu znaczących i znanych publikacjach z zakresu edukacji humanistycznej antropologicznej i międzykulturowej, jest on także bliski piszącemu te słowa, co wyraźnie widoczne jest w jego publikacjach dotyczących pedagogiki kultury, a czego odzwierciedleniem są poniższe propozycje.

Współczesny zatem wymiar edukacji kulturalnej dotyczy kultury trzech kręgów terytorialnych, które były wymieniane już przez Bogdana Nawroczyńskiego. Są to:

- 1) kultura regionalna;
- 2) kultura narodowo-państwowa;
- 3) kultura międzynarodowa.

Takie kształcenie powinno spełniać podwójną funkcję. Po pierwsze, przygotowywać wszystkie grupy społeczne do zadań życiowych i pracy zawodowej, a po drugie – zacieśniać więzy społeczne pomiędzy członkami – obywatelami jednego państwa, budować płaszczyzny porozumienia między wieloma narodami i państwami wspólnotowej kultury.<sup>4</sup> Ta wspólnota kulturowa dla nas ostatnio, jako członka zjednoczonej Europy, oznacza kulturę europejską – zachodnią. I ten trzeci krąg kulturowy jest szczególnie istotny i budzący kontrowersje. Nasuwa on wiele trudnych pytań dotyczących edukacji kulturalnej – „bycia człowiekiem” i stylu życia wobec pluralizmu kultur współczesnej Europy. Pytania te to m.in.:

- O ile jest zasadne mówienie o europejskim (-ich) sposobie (-ach) „bycia człowiekiem” i stylu (-ach) życia w okresie gwałtownych przemian cywilizacyjnych i pluralizmie kultur współczesnej Europy?
- Co oznacza dziś bycie Europejczykiem i jakie konstytutywne wartości wymienia się tu?
- Jak wygląda w rzeczywistości respektowanie w państwach europejskich praw i obowiązków obywateli, zwłaszcza dotyczących migrantów i mniejszości narodowych o odmiennych kulturach?
- O ile zjawiska fanatyzmu, odradzającego się nacjonalizmu, braku tolerancji, agresji da się wytłumaczyć jako pochodne fundamentalizmu i liberalizmu w postawach ludzkich?
- Czy nadal współcześnie jest uzasadnione mówienie o dominacji w kulturze europejskiej konsumpcyjnego i ludycznego stylu życia w dobie napięć społecznych spowodowanych m.in. ubożeniem ludzi, kryzysem finansowym, załamaniem polityki liberalnej, a także faktem agresywnego zachowania społeczności migrantów manifestujących odmienny system wartości religijnych i moralnych?

<sup>2</sup> Delors J.: Edukacja. Jest w niej ukryty skarb, raport dla UNESCO, Warszawa 1998, s. 12-14

<sup>3</sup> jak wyżej, s. 47

<sup>4</sup> Patrz B. Nawroczyński: Dzieła wybrane, tom 1, Warszawa 1987, s. 113

## 2. Uwarunkowania rozwoju kultury a sposób i zakres działalności kulturalnej

Owa zależność wskazana w podtytule jest bardzo istotna. Wymaga ona od osób zajmujących się szeroko pojmowaną edukacją kulturalną dużej rozważliwości i twórczej kontynuacji. Chodzi tu o umiejętne wyważenie dwojakiego rodzaju uwarunkowań w rozwoju i działalności kultury – to jest po stronie człowieka jako twórcy i odbiorcy kultury, a zatem uwarunkowań dotyczących ich predyspozycji, rodzaju zainteresowań i stylu życia oraz drugiego rodzaju uwarunkowań dotyczących środowiska życia człowieka jak warunki ekonomiczne, społeczno-klasowe, historyczne i polityczne, które są równie znaczące. Szczególnie istotne są uwarunkowania polityczne. Zmiana ustroju powoduje zmianę polityki i kanonu w kulturze – zestawie tekstów prawomocnych i uznanych za obowiązujące, co implikuje określony przymus edukacyjny. Przekroczenie granicy tego co uznane, np. w dziedzinie artystycznej, oznacza zły gust, fatalny smak. Kanon pełni tu funkcję zarówno restrykcyjną – ograniczającą, jak także preferującą i stymulującą przez wskazanie wspólnotowych wartości kulturowych, a nawet form ich realizacji, co może budzić uzasadnione protesty.<sup>5</sup>

Cechą swoistą kanonu jest jego uniwersalny charakter. Dzięki niemu możemy ogarnąć „świat cywilizowany” i poruszać się w miarę swobodnie według ustalonych reguł po obrzeżach i obszarach kultury. Ów porządek bywa jednak zakłócony przez kanony obowiązujące w innych kulturach czy też w przypadku pojawienia się w bliskiej i znanej nam kulturze kryzysów estetycznych, towarzyszących przemianom społecznym czy też pojawieniu się awangardy artystycznej. Instytucjonalizacji kanonu służą instytucje i placówki upowszechniania kultury – szkoły, teatry, filharmonie, muzea, galerie, biblioteki, czasopisma, itp. Środki masowego przekazu pełnią pod tym względem rolę dwuznaczną. Z jednej strony popularyzują kanon, ale i osłabiają go przez pomieszanie treści kanonicznych z większością treści nie należących do niego, odrzuconych jako należących do niskiego czy nawet średniego poziomu.

Dlatego też wydaje mi się za najtrafniejszą zasadę w działalności kulturalnej kierowanie się twórczą kontynuacją, co oznacza innowacyjność zgodnie z duchem czasu, ale także uwzględnianie chlubnej tradycji oraz potrzeb zainteresowań i kompetencji edukujących oraz edukowanych. Oznacza to także zdrowy krytycyzm w interpretowaniu respektowanych dyrektyw. Użyłem tu świadomie określenia „działalność kulturalna”, ponieważ jeśli ta jest przemyślana, a jej proces i efekt powodują głębokie przeżycia emocjonalne, intelektualne, estetyczne, a także moralne, to mamy do czynienia z najwyższą formą edukacji. Trzeba też mieć na uwadze, że nie każde działanie – mimo powszechnego hasła „najważniejsze, abyś coś robił” – może mieć pozytywną wymowę i zasługiwać na uznanie. Mogą to być różne sprawdzające się w danym środowisku formy i komplementarne trzy główne procesy w działalności kulturalnej, jak: upowszechnianie kultury, uczestnictwo w kulturze i animacja społeczno-kulturalna. Światły, kompetentny instruktor, nauczyciel i szerzej zespół instytucji czy placówek kultury potrafi optymalnie dobrać najbardziej efektywne i wychowawcze sposoby i formy działalności kulturalnej, a resorty oświaty i kultury we wspólnym tu działaniu (a niestety zostawia ono wiele do życzenia) powinny je w tym wspomagać. Z praktyki wiadomo, że znaczące efekty daje dobra współpraca szkół z placówkami kultury. Zakres tak pojętej edukacji kulturalnej jest niezwykle szeroki, dotyczy treści począwszy od charakteru czysto humanistycznego i wartości duchowych do technicznych o wartościach utylitarnych, zagadnień obejmujących edukację instytucjonalną i równoległą. Jedną jej cechą wspólną to służba człowiekowi i wzbogacenie jego wnętrza zgodnie z przywołanymi wyżej raportami międzynarodowymi. Trzeba w owej działalności odpowiedzieć sobie przynajmniej na trzy poniższe pytania:

1. Jak w praktyce edukacyjnej realizowany jest postulat raportu Delorse’a, że „edukacja powinna przyczynić się do powstania nowego humanizmu, w którym będzie dominował komponent etyczny...?”

2. Jak w myśl „nowego humanizmu” w edukacji instytucjonalnej, równoległej i całożyciowej należy dążyć do harmonii stylu życia na „być” i „mieć”, a w treściach o charakterze humanistyczno-antropologicznym odwoływać się do wartości duchowych – uniwersalnych i łączyć je z treściami o charakterze pragmatycznym osadzonych w wartościach utylitarnych?

3. W jaki sposób najskuteczniej uczyć orientacji i współodpowiedzialności za rozwój współczesnego świata (m.in. problemy ekologii, zdrowia, wyżywienia), a także ułatwić zrozumienie siebie samego i poszukiwanie optymalnego miejsca we wspólnocie ludzkiej?

<sup>5</sup> Do takiego na przykład protestu zostałem między innymi zmuszony w roku 1991, kiedy to podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej: *Współczesne dylematy upowszechniania kultury* zorganizowanej w UMCS w Lublinie przeprowadzająca ze mną wywiad dziennikarka Radia Lublin poprosiła o wytłumaczenie się z tytułu konferencji, ponieważ w przeddzień jej rozpoczęcia Minister Kultury w wywiadzie telewizyjnym zapowiedziała likwidację Departamentu Upowszechniania Kultury i jego zamiany na Departament Uczestnictwa w Kulturze, ponieważ – jak wyjaśniła – „upowszechnianie kultury” to termin komuszy.

### 3. Kontrowersje wokół kultury popularnej

Jak już wspominaliśmy, od dawien dawna wytwory kultury budziły kontrowersje, jedne jako uznane za wartościowe wchodziły do kanonu i kształtowały kulturę wysoką, inne uznane za mało wartościowe były pogardzane, choć cieszyły się popularnością niższych warstw. Z czasem nawet niektóre z takich utworów doczekały się nobilitacji. Podobnie było z pogardzaną na początku sztuką filmową. Kontrowersje tego typu nasiliły się także współcześnie, a dotyczą one sztuki i szerzej kultury popularnej, kreowanej w dużej mierze przez mass media i hipermedia. Na czołowym miejscu trzeba wymienić niezrozumienie czynników decydujących o rozwoju kultury. Rozwój kultury wyznaczają bowiem trzy razem wzięte główne czynniki: nowa oryginalna twórczość; wprowadzenie dzieł do obiektywnie dostępnego potencjalnego obiegu; faktyczne dotarcie do potocznego odbioru, a zatem uzyskanie wysokiego stopnia popularności powodującej ferment artystyczny (intelektualny, moralny), swoisty przełom. Jak wiadomo, wartość wytworów nie jest jednakowa. Obok dzieł wybitnych, nowych, powodujących zmiany, a nawet przełomy w kulturze, są wytwory mierne, wtórne, epigońskie, powielające znane idee; wszystkie one znajdują odbiorców i spełniają określone potrzeby. Często te drugie charakteryzują się większą przystępnością, odwołują się do powszechnych doświadczeń, są zrozumiałe, służą celom praktycznym. Łatwiej jest bowiem czytać powieść operującą znanymi środkami wyrazu i powielającą popularne wątki niż utwór awangardowy czy też zaakceptować tradycyjnie zbudowany dom niż nowatorskie rozwiązania architektoniczne i urbanistyczne. Niemniej jednak te pierwsze decydują o rozwoju kultury. To prekursorzy i ich oryginalna twórczość wyznaczają umowne daty nowym zjawiskom, prądom, epokom, jeśli zostaną spełnione dwa następne czynniki.

Drugim decydującym czynnikiem rozwoju kultury jest wprowadzenie owych dzieł do obiektywnie dostępnego, potencjalnego obiegu. Nie wystarczy bowiem stworzenie dzieła. Jeśli ma ono żyć i oddziaływać na innych, powinno być udostępnione, albo innymi słowy – uobecnione. Dopiero wtedy są tworzone szanse jego zakupu lub poznania i wywierania przez nie wpływu. Ten drugi czynnik rozwoju kultury jest bardzo istotny, ale nie działa samoistnie.

Dzieło, jeśli ma wywrzeć wpływ na ludzi, jeśli ma spełniać rolę rozczynu twórczego, musi faktycznie dotrzeć do potocznego odbioru (inaczej: szerokiego społecznego odbioru) i to jest trzeci decydujący czynnik w rozwoju kultury, czynnik w głównej mierze decydujący i ściśle sprzężony z dwoma poprzednimi. Faktyczne dotarcie dzieła do potocznego odbioru oznacza jego zaistnienie, udostępnienie i odbiór w miarę szeroki i dogłębny, czyli pełny proces interioryzacji treści w nim zawartych, aby mogły one zaowocować przemianami w osobowości, zmianą postaw, rozwojem nowych wartości. Taka recepcja uwarunkowana jest subiektywnymi cechami odbiorców – ich kwalifikacjami, aspiracjami, postawami, otwartością umysłu, kryteriami wyboru... Historia zna fakty, że dzieła wybitne, nawet wprowadzone do obiegu, nie spotkały się z zainteresowaniem, nie znalazły nabywców i zostały odrzucone przez intencjonalnego odbiorcę. Dopiero po długich latach zapomnienia odrzucane z mroków pamięci i przywrócone świadomości społecznej zyskały rozgłos, powszechność i popularność, spotkały się z pozytywną reakcją odbiorcy, który „dorósł” do owego poziomu, a one jako nowatorskie spowodowały istotne przemiany kultury. Tak było m.in. z twórczością Cypriana Norwida, po latach uznanego za prekursora współczesnej poezji. Popularność jest wtedy synonimem rozgłosu i uznania społecznego powodzenia, sławy. Uzyskana zostaje dzięki temu, że dzieła okazują się przystępne, zrozumiałe, nietrudne, a zatem popularne. W literaturze polskiej takie szczyty popularności uzyskali Adam Mickiewicz i Henryk Sienkiewicz. A zatem popularny nie zawsze znaczy gorszy. Wręcz przeciwnie, dzięki szerokiemu uznaniu społecznemu, głębokiemu przeżyciu towarzyszącemu odbiorowi ich dzieł można mówić o pełnieniu przez sztukę, przywoływanych wcześniej, różnorodnych wzbogacających funkcji w życiu człowieka. Takich funkcji nie pełni sztuka hermetyczna, nierzadko wartościowa, ale podziwiana jedynie przez wąską warstwę koneserów.

Warto jednak zwrócić uwagę na dwie pułapki, w jakie niekiedy wpadają twórcy. Jedna to dążenie za wszelką cenę do stworzenia czegoś nowego, oryginalnego, czegoś, co zaszokuje krytyków i odbiorców i może będzie stanowiło przysłowiową przepustkę do sławy. W ten sposób powstają różne hybrydalne efemerydy, gdzieś tam i odnotowane, ale powszechnie niezauważone i w sumie odrzucone jako pobawione wartości. Druga to epigońskie powielanie chwytliwych form i środków wyrazu artystycznego – schlebienie nierzadko prymitywnym upodobaniom, aby zdobyć popularność u odbiorcy. Takie utwory odnoszą nawet znaczące sukcesy ekonomiczne, bo dobrze się sprzedają, ale jako pozbawione głębszych wartości artystycznych nie służą dobrze sztuce, obniżają jej rangę i także nie liczą się w rozwoju kultury.

Nie wolno zatem lekceważyć kultury popularnej i nie wydaje się w pełni uzasadnione dzielenie kultury, a tym sztuki, na elitarną – wyższą i popularną – niższą. Utwory literackie Umberto Eco, Erica Bogosiana, Paulo Coelho, filmy Romana Polańskiego i muzyka Nigela Kennedy’ego udowadniają niedorzeczność takiego podziału, ponieważ zawierają w sobie różne warstwy znaczeniowe, a poziom kultury

wysokiej przeplata się w nich z poziomem kultury niskiej. O zmianę stosunku do kultury popularnej zaczynają apelować twórcy i teoretycy kultury.

Wymowna jest zwłaszcza wypowiedź K. Zanussiego, kiedy stwierdza:

*Zostaliśmy wychowani w pogardzie dla kultury masowej. Natomiast dziś, pod koniec XX wieku, trzeba z pokorą przyznać, że kultura masowa stanowi serce kultury. Na swój prywatny użytek mogą nie znosić seriali telewizyjnych, nie słuchać muzyki pop, nie czytać powieści masowej, ale muszą się zgodzić na to, że 90% społeczeństwa właśnie tymi formami kultury się żywi. Nie mogą się za to na nich obrażać. Co więcej, żeby móc się ze społeczeństwem komunikować, muszą te formy kultury znać.*<sup>6</sup>

Czy nie najwyższy czas dostrzec w sztuce popularnej także (poza niebezpieczeństwami) pozytywne wartości wychowawcze? Takie wątpliwości wysunęła przez kilkunastu laty A. Kłoskowska, stawiając pytanie:

*Jeśli ktoś z przekazu, ocenianego nisko w opinii powołanych przez społeczeństwo krytyków i przez instytucjonalne kanały oceny, czerpie jednak silne przeżycia dla siebie bardzo cenne, jeśli żyje dzięki nim bardzo intensywnie chwilą, jeżeli żyje na miarę swych możliwości i potrzeb, a może także wzniośle, to czy istnieje podstawa, aby ten przekaz traktować jako gorszy od innych? W oderwaniu od konkretnych przykładów odpowiedź jest prosta. Komplikuje się jednak, gdy zestawimy przykład Trędowatej i dzieł zaliczanych do wielkiej sztuki.*<sup>7</sup>

Problem sensu kultury popularnej, a w tym sztuki, jest niezmiernie aktualny i gorący edukacyjnie. Ba, konieczne jest wykorzystywanie wartości kultury i sztuki popularnej bez zacierania mielizn oraz zagrożeń artystycznych i wychowawczych.

### **Uwagi końcowe**

Humanistom i pedagogom, a do nich zaliczam pracowników kultury, zależy aby w ich działalności oraz relacjach człowiek – kultura dochodziły do głosu funkcje pozytywne. Ten niełatwy edukacyjny proces jest wielorako uwarunkowany, ale najważniejsze są kompetencje i zapał twórców oraz animatorów kultury, a tych cech im nie brakuje i to dobrze rokuje na przyszłość. Miejmy nadzieję, że jakiś pozytywny też wpływ na ich dotychczasową działalność będą miały spotkania i obrady 15 Sejmiku i Kongresu Kultury.



## **Edukacja kulturalna – problemy i wyzwania**

<sup>6</sup> K. Zanussi: Kultura europejska: czas przemian czy czas schyłku? „Więź” 1995, nr 11

<sup>7</sup> A. Kłoskowska: Kultura symboliczna poza sferą autoteliczności [w:] Wizje człowieka i społeczeństwa w badaniach naukowych, pod red. S. Nowaka, Warszawa 1984



Prof. dr hab. Maciej Tanaś  
Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie  
**O POTRZEBIE EDUKACJI KULTURALNEJ**

Tradycja pedagogiczna przypisuje szkole podstawowe funkcje: wychowawczą, kształcącą i opiekuńczą. Potwierdzają to akty prawne, wyznaczając listę jej zadań i pola aktywności. Tymczasem ów katalog z niewiadomych powodów pomija funkcję kulturową. Zbyt często o niej zapominano, co przynosiło w efekcie konsekwencje negatywne i niepożądane tak dla rozwoju osobowego, jak i społecznego.

Jeśli przyjąć, że nauczyciel jest strażnikiem skarbów czasów minionych, to zauważyć również wypada, że jest osobą realizującą międzypokoleniowy przekaz wiedzy i kultury. Bez dystrybucji kodów rozwiniętych (posługując się terminologią Basila Bernsteina), odbywających się za pośrednictwem nauczyciela, ów przekaz byłby utrudniony, a nawet niemożliwy.

Zajmując się od lat edukacją informatyczną i medialną nie mógłbym nie wspomnieć o jeszcze jednej sprawie. Otóż wędrówka po wirtualnych bezdrożach często przypomina błądzenie ślepeca. Znajomość kultury pozwala uzyskać niezbędny w owej wędrówce aparat pojęciowy, wirtualny i dźwiękowy, pozwala rozumieć sens i wyznaczać cel wędrówki.

Za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych człowiek stworzył wirtualny świat. Obecnie przenosi tam znane sobie instytucje, zapisuje zgromadzoną przez wieki wiedzę, umieszcza swą sztukę i wyraża w nowy sposób nowe aspiracje i marzenia. Wirtualna rzeczywistość usiłuje naśladować, a nawet tworzyć quasi realny świat, ale jest od niego odmienna. Podobnie jak odmienna od tradycyjnej jest edukacja korzystająca z mediów cyfrowych. Naszą, pedagogów i nauczycieli jest rolą, by edukacja owa nie była chroma i bezrefleksyjna. Taka stać się jednak może, jeśli nie uzupełnimy katalogu ustawowo zapisanych funkcji szkoły o funkcję kulturową. To potrzeba czasu i ważne zadanie społeczne.

Miał rację Galileusz mówiąc, że „matematyka jest alfabetem, według którego Bóg opisał wszechświat”, ma ją też każdy, kto rozumie, że bez znajomości języka humanistyki i twórczego uczestnictwa w kulturze nie można poruszać się sprawnie we współczesnym, ani też w wirtualnym świecie. Język kultury jest systemem znaków, bez rozumienia których życie człowieka współczesnego stanie się igraszką bez sensu i celu.

Czy myśl Anatola France’a „Najpiękniejszy pejzaż to półka z książkami” przestała być aktualna w pokoleniu Millenium Kids? Nie, oni nadal czytają. Tyle tylko, że karty książek zastąpiły monitory, a tekst długi, namysłu i koncentracji uwagi wymagający – notki krótkie, o wartości zróżnicowanej, niespójne, acz obrazem i dźwiękiem uzupełnione. Czytają, oglądają i słuchają, skutkiem szumu informacyjnego nie mają czasu na refleksję, na syntezę, na wyobrażanie. Nie muszą – widzą i słyszą. Nadmiernie często i zbyt długo obecni w wirtualnej rzeczywistości, gorączkowo poszukują kontaktu z drugim człowiekiem w świecie realnym. Wśród sms’ów, mms’ów i pospiesznych rozmów przez komórki gubią bliskość drugiego człowieka w rzeczywistym świecie i tracą zdolność budowania relacji międzyludzkich. Próba zrozumienia funkcjonowania człowieka we współczesnym świecie bez respektowania roli, jaką w jego życiu odgrywają media cyfrowe, z góry skazana jest na niepowodzenie. Podobnie analiza roli i kształtu współczesnej edukacji wyłącznie przez pryzmat jej historycznych doświadczeń, choć inspirująca i niezbędna, bez respektowania funkcji, jakie pełnią w niej najnowsze technologie, prowadzić musi do opisu fragmentarycznego i ułomnego.

Rzecz w tym, by mądrze kształtować człowieka rozwiniętego harmonijnie, nie tylko odbiorcę, konsumenta dóbr kultury, ale nade wszystko jej twórcę. Jedną z najważniejszych dróg realizacji tego celu prowadzi przez wielopłaszczyznową współpracę szkoły z placówkami wychowania pozaszkolnego. Bez zacynu ludzkiej kultury rodzącej się w szkole, jej samej grozi skostnienie i obumieranie.

Funkcję kulturową szkoły należy zatem wpisać do dokumentów oświatowych.



Mirosław Sielatycki

## EDUKACJI KULTURALNA - - JAK TO SIĘ ROBI W WARSZAWIE

Minęło prawie 20 lat od przełomu 1989 roku, od kiedy społeczności lokalne zaczęły mieć realny wpływ na swoje funkcjonowanie, również w sferze edukacji i kultury. Edukacja kulturalna wydaje się, niestety, tym obszarem, w którym te procesy zachodzą z pewnym opóźnieniem. Mentalnie nadal postrzega się edukację kulturalną jako sprawę między państwem (tzn. jego rządową częścią) a środowiskiem kultury reprezentowanym przez instytucje, organizacje pozarządowe, twórców. **Mamy problem z edukacją kulturalną** i nie przybliżamy jego rozwiązania odsyłając go do symbolicznego „Huston” (ministra edukacji i kultury). Obecna zapaść w nauczaniu przedmiotów artystycznych (plastyki i muzyki) w szkołach jest tego najlepszym przykładem. Sprawa nie jest prosta, bo problem nie jest zanurzony jedynie w „branżowych segmentach” o nazwie „edukacja” i „kultura”, ale w społeczeństwie. W poszukiwaniu odpowiedzi musimy udawać się nie tylko do szkół i instytucji kultury, ale również do domów, sklepów, parków, szpitali, księgarni, kawiarni, itd. W Polsce ciągle przełamujemy dziedzictwo „kraju resortowego”, w którym każdy walczy o swoje interesy. Polska edukacja też wpisuje się w tę „tradycję”, kolejne dyskusje o nowej podstawie programowej – jak dojdzie do spotkania „przedmiotowych ekspertów” – kończą się na sporach o podział „siatki godzin”. A nie każdy ma siłę argumentów górników.

Losy edukacji kulturalnej, mimo wagi rozwiązań ogólnokrajowych, rozgrywają się w znacznej mierze właśnie w środowiskach lokalnych, gminach, powiatach. Niestety w wielu miejscowościach jesteśmy na etapie pretensji, niezrozumienia i braku współpracy, tam ludzie kultury mają żal do „nieoświeconego wójta”, a władze samorządowe mają pretensje do „roszczeniowych” i zamkniętych w swoim środowisku „działaczy kultury”. Jednak wiele społeczności lokalnych spróbowało z niezłym skutkiem zmierzyć się z tym problemem. Ogniskowo w wielu miejscach kraju powstały lub powstają interesujące rozwiązania **samorządowych modeli edukacji kulturalnej**. Warszawa jest na tym tle w specyficznej sytuacji, jako stolica kraju i największa metropolia. Z jednej strony tutaj łatwiej o dobrą edukację kulturalną, bo mamy największy potencjał ludzki i instytucjonalny (teatry, galerie, biblioteki, domy kultury, muzea, uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe itd.), z drugiej strony trudniej, gdyż jest duża konkurencja i kulturze trudniej się przebić przez inne potrzeby inwestycyjne. Istnieje też możliwość wyboru innych ofert spędzania wolnego czasu niż kulturalne. Do tego dodajmy pośpiech, komercjalizację, większą anonimowość itd. Warto też pamiętać, że Warszawa w czasie ostatniej wojny straciła niemal całkowicie swoją tkankę materialną (urbanistyczną) i społeczną (intelektualną, kulturową). Potem mieliśmy pół wieku socjalizmu, który próbował jednocześnie indoktrynować i wspierać kulturę wysoką oraz był nieufny w stosunku do twórców i inteligencji, bo to w teatrze mogły być wystawiane wywrotowe sztuki (jak „Dziady”), a przy kawiarnianych inteligentkich „stolikach” wywrotowe odezwy (jak „List 34”).

Paradoksalnie okres po odzyskaniu wolności dla edukacji kulturalnej okazał się bardzo trudny, gdyż zbiegł się w czasie z wielkimi zmianami cywilizacyjnymi i kulturowymi, zwłaszcza związanymi z rewolucją cyfrową, globalizacją, komercjalizacją. Transformacja ustrojowa i rewolucja komunikacyjna silnie zmieniły sferę kultury i funkcje edukacji kulturalnej. Rozsypały się tradycyjne środowiska literackie, filmowe, teatralne. Ludzie przenieśli rozmowy i spotkania z kawiarni do Internetu. Najbardziej poczytne stały się nie ambitne powieści, ale internetowe blogi. Najbardziej popularnymi aktorami zostawali ci z telewizyjnych seriali, a nie przełomowych dzieł filmowych. Większa część społeczeństwa zamiast uczestnikami życia kulturalnego stała się klientami różnej proveniencji ofert kultury masowej. Już kilkuletnie dziecko jest takim klientem, a jego pierwszym kontaktem z „kulturą” są kreskówki i telewizyjne reklamy. Badacze tematu wskazują, że „kultura uczestnika” wypierana jest przez „kulturę klienta”, że „kontakt z dziełem” wypierany jest przez „kontakt z serialem”. Świat popkultury zakorzenił się na dobre w polskim społeczeństwie. Czy edukacja kulturalna musi przegrywać z mediami? A może powinna wykorzystywać media jako swoje nowe skuteczne narzędzie? Zależy jak na to spojrzymy, czy zauważymy, że świat nieodwracalnie się zmienił, a wraz z nim rola edukacji kulturalnej.

Warszawa zawsze była polską bramą dla światowych innowacji i trendów, nowych nurtów kultu-

ralnych i artystycznych wynalazków, tutaj więc zmiany są bardziej widoczne. Z drugiej strony to miasto ma większe zasoby finansowe, może więc skoncentrować środki na wybranych dziedzinach, a kultura jest jednym z takich wyborów. Zniszczenie tego miasta w czasie II wojny światowej spowodowało, że na początku XXI wieku „Warszawa nadal się staje” (w Europie jej odpowiednikiem może być Berlin), tutaj mogą powstać całkiem nowe miejsca, instytucje, a nawet dzielnice, gdyż jest na nie miejsce – w znaczeniu fizycznym i jako element budowania lokalnej tożsamości. Tadeusz Konwicki, pierwszy laureat odtworzonej w 2008 r. po 70 latach przerwy Literackiej Nagrody m. st. Warszawy, powiedział kiedyś: *Cechą Warszawy jest jej ruchliwość umysłowa, dystans do siebie, specyficzne poczucie humoru oraz mobilność psychiczna i bytowa, bo tu nigdy nie wiadomo co będzie*. To co będzie zależy właśnie od nas – władz miasta i mieszkańców. Odmienność Warszawy widać lepiej, gdy porówna się ją z innymi miastami. W Krakowie urbanistyczna, architektoniczna i znaczeniowa tkanka miasta jest od dawna ukształtowana oraz w znaczącym stopniu mentalnie i symbolicznie zdefiniowana, w Warszawie w dużej mierze jest do zbudowania i zdefiniowania, ale to może być szansą, a nie tylko ograniczeniem. Tutaj zawsze coś wybieramy.

Na początku listopada 2008 roku, w odtworzonej na dwa tygodnie z okazji Święta Niepodległości „Kawiarni pod Pikadorem” (która powstała 90 lat temu, w listopadzie 1918 roku) wskrzeszaliśmy ducha Tuwima, Słonimskiego i innych Skamandrytów. W tych dekoracjach dyskutowaliśmy między innymi o tworzeniu w stolicy „czułych miejsc”, czułych kulturowo – takich jak dla przykładu „Czuły Barbarzyńca”, ośrodek, który łączy funkcje księgarni, kawiarni, miejsca spotkań kulturalnych, imprez artystycznych i rozmów ludzi. Wraz z innymi off-kulturowymi miejscami zmienia on oblicze Powiśla i całej Warszawy. Z drugiej strony mamy też doświadczenie Placu Wilsona, zamienionego w przeciągu kilku ostatnich lat w „wewnętrzny dziedziniec bankowy” i przez to kulturalnie obumarłego. Czułe miejsca nie rodzą się w nowo powstających zamkniętych osiedlach („gated cities” takich jak osiedle Marina Mokotów), ani na placach zamienionych w węzły komunikacyjne (jak Plac Bankowy czy Teatralny). Widzimy to i nie chcemy aby w Warszawie aktualna była diagnoza Jana Himilbsbacha, który w jednym z filmowych dialogów skonstatował: *budują k... drogi a nie ma dokąd pójść*.

**Warszawa buduje** też nową infrastrukturę kulturalną; powstaje szereg nowych ośrodków kultury, w tym instytucje o znaczeniu ogólnokrajowym, jak Muzeum Sztuki Nowoczesnej, Muzeum Historii Żydów Polskich, Muzeum Historii Polski, Centrum Nauki Kopernik. W ramach programów rewitalizacji Pragi i rewitalizacji brzegów Wisły powstaną nowe interesujące miejsca kultury. Warto zwrócić szczególną uwagę na Powiśle, które ma szansę stać się nową warszawską „dzielnicą łacińską”. Obok nowej Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego (jednej z najlepszych realizacji architektonicznych ostatnich lat) i najładniejszego stołecznego mostu Świętokrzyskiego, powstaje Centrum Nauki Kopernik, budynki zabytkowej elektrociepłowni Powiśle przekształcane są w kompleks usługowo-kulturalno-mieszkaniowy, wkrótce na tym terenie powstaną nowe obiekty Uniwersytetu Warszawskiego; po drugiej stronie Wisły budowany jest Stadion Narodowy, który będzie również miejscem wydarzeń kulturalnych, obok niego niebawem mają się rozpocząć inwestycje w Porcie Praskim (w zamierzeniu modne ostatnio w świecie rewitalizowane *docklands*). To wszystko uzupełniają tworzone przez pasjonatów kawiarenki, księgarenki, kluby i inne „czułe miejsca”. Dzięki tym inwestycjom Warszawa wraca nad rzekę, powstaje nowa wartościowa część miasta, która może stać się jedną z wizytówek stolicy, pod warunkiem, że... wypełni się kulturą.

Na czym polega mądrość rozumiejącego znaczenie edukacji kulturalnej „oświeconego samorządu”? Po pierwsze warto abyśmy uświadomili sobie, że samorząd to nie tylko władza, ale również wspólnota wszystkich mieszkańców, którzy przynajmniej raz na 4 lata decydują o losach miasta. Można oczywiście tworzyć światy równoległe i nie chcieć niczego od „władzy”, ale po to przecież wywalczyliśmy wolność aby na nią wpływać. To samorząd może skutecznie rozwiązywać problemy kultury, między innymi poprzez takie narzędzia jak polityka czynszowa, plany zagospodarowania przestrzennego, wybór projektów urbanistycznych i architektonicznych, miejskie inwestycje w budynki i transport, dopłaty do biletów uczniowskich na imprezy kulturalne, organizowanie konkursów artystycznych, czy wreszcie poprzez właściwą strategię komunikacji społecznej.

W Warszawie postanowiliśmy działać. Skorzystaliśmy z kilku okazji, które zachęciły, zmusiły do refleksji i społecznej dyskusji. Takimi **impulsami** dla edukacji kulturalnej były opracowywane nowe samorządowe dokumenty – *Polityka edukacyjna Warszawy*, *Strategia społeczna Warszawy*, *Polityka kulturalna Warszawy*, a także starania miasta o uzyskanie tytułu **Europejskiej Stolicy Kultury 2016**. Podobną rolę odgrywają przygotowania do **Roku Chopinowskiego 2010**, a nawet mistrzostw Euro 2012. To były nowe zaczyny dyskusji o roli kultury w mieście. W październiku 2008 r. Warszawa była gospodarzem dwóch ważnych ogólnopolskich debat o edukacji kulturalnej – Kongresu Edukacji Kulturalnej



i Ogólnopolskiego Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego; te wydarzenia stały się okazją do wymiany doświadczeń z innymi miastami w kraju.

Warszawa postawiła sobie ambitne cele – być **miastem kultury dla wszystkich** mieszkańców i potwierdzić to uzyskując tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016 (ESK'2016). Starania o ten tytuł są dobrym pretekstem do porządkowania spraw w kulturze i promowania nowego podejścia do jej rozwoju. Ważny jest w nich nie tylko zewnętrzny cel promocyjny, ale również cel wewnętrzny – kreowanie miasta przyjaznego i obywatelskiego poprzez **uczestnictwo mieszkańców w kulturze**. Wiemy, że tytułu „stolicy kultury” nie zdobywa się tylko dzięki zorganizowaniu kolejnych festiwali muzycznych i teatralnych, wystaw i wernisaży, równie ważny jest „obywatelski wymiar kultury” przejawiający się w inicjatywach społecznikowskich, sąsiedzkich, szkolnych – włączających jak najwięcej mieszkańców i dziejących się w najbliższym otoczeniu, na ulicach, podwórkach, skwerach, w szkołach. Potrafią to dobrze robić lokalni animatorzy kultury, organizacje pozarządowe, „nawiedzeni” nauczyciele i twórcy. Te inicjatywy powinny być realizowane w znaczącej mierze za pieniądze lub przy wsparciu miasta. Jesienią 2008 roku przyjęliśmy hasło programu ESK'2016: *Warszawa – każdemu po drodze*. Oznacza ono nie tylko zachętę dla przybyszów do odwiedzenia miasta, ale również zobowiązanie, że to miasto każdemu mieszkańcowi pomoże w kontakcie z kulturą, że będziemy przeciwdziałać „**wykluczeniu kulturowemu**”. Tak jak choćby w ramach programów *Lato w Mieście* i *Zima w Mieście*, kiedy tysiące warszawskich uczniów, pozostających w czasie feryjnym i wakacyjnym w mieście, uczestniczą w różnych formach edukacji kulturalnej, takich np. jak „Ogrody muzyczne”, zajęcia w Teatrze Wielkim w ramach akcji „Wielki dla małych”, czy w ramach projektu Feryjne Otwarte Spotkania Artystyczne (FOSA), kiedy tworzą każdego roku, pod kierunkiem profesjonalnych instruktorów młodzieżowy „musical warszawski”.

Na początku 2008 r. Rada Warszawy przyjęła w formie uchwały dokument ***Polityka edukacyjna miasta stołecznego Warszawy w latach 2008-2012***. Można go określić jako stołeczną „konstytucję edukacyjną”, która będzie drogowskazem dla wszelkich działań edukacyjnych miasta w najbliższych latach. Istotną rolę w tym dokumencie przypisano również edukacji kulturalnej, gdyż trudno żeby w Warszawie, tak nasyconej „pierwiastkami edukacyjnymi i kulturalnymi”, było inaczej. Zastanawialiśmy się, co zrobić, aby przewyciężyć nie najlepszą tradycję, polegającą na tym, że w edukacji kulturalnej między słowem a czynem jest dysonans, co pomyśli głowa nie zawsze robi ręka. Kolejne wspólne listy ministrów kultury i edukacji deklarujące współpracę w rozwijaniu edukacji kulturalnej nie staną się ciałem bez zaangażowania samorządów terytorialnych, choć państwowe ramy legislacyjne są bardzo ważne. Dlatego w „Polityce edukacyjnej Warszawy” zaproponowaliśmy narzędzia, które mają pomagać w skutecznym osiągnięciu celów. Za główny cel rozwoju warszawskiej edukacji uznaliśmy zapewnienie wysokiej jakości kształcenia i wychowania. Wyraźnie powiedzieliśmy, że o tej jakości świadczy nie tylko to jak dobrze absolwent szkoły zda egzaminy, ale również jakim staje się człowiekiem, obywatelem, mieszkańcem miasta. Przy takim podejściu niezbędnym elementem polityki edukacyjnej stała się m.in. edukacja kulturalna.

W programie strategicznym *Polityki edukacyjnej „Twórcza szkoła – mądra młodzież”*, opisującym pożądany model warszawskiej szkoły samorządowej, użyliśmy terminu „twórcza szkoła”, bo tak chcemy postrzegać uczniów i nauczycieli – jako ludzi twórczych, potrafiących uczestniczyć w kulturze, przygotowywanych do tworzenia kultury, budujących kapitał kulturowy w szkole. Takich dyspozycji nie sprawdza się na żadnym egzaminie, ale my chcemy je rozwijać, gdyż tak przygotowani ludzie sprawdzają się w życiu. Nie zapominamy również o rodzicach jako o „trzecim stanie” szkolnej społeczności. To bowiem w rodzinach tworzy się (bądź nie tworzy) „kapitał kulturowy” dziecka. Jak wskazują wyniki badań osiągnięć edukacyjnych uczniów, w dużym stopniu zależą one od liczby książek w rodzinnym domu, od stylu życia rodziców i ich aktywności kulturalnej. Rolą szkoły jest m.in. pomagać tym uczniom, którzy z własnego domu niewiele w tym względzie wynoszą. „**Twórcza szkoła**” w naszym rozumieniu – to szkoła autonomiczna, otwarta, przyjazna, różnorodna, innowacyjna, i zapewniająca edukację najwyższej jakości. To szkoła tworząca demokratyczną wspólnotę nauczycieli, uczniów i rodziców, szkoła zapobiegająca wykluczeniu społecznemu, dostrzegająca różne potrzeby edukacyjne i społeczne uczniów, tworząca kapitał intelektualny, ludzki, społeczny, kulturowy, szkoła oceniana nie tylko za miejsce w rankingach, ale i za „inteligencję społeczną” umożliwiającą uczestnictwo w kulturze i jej tworzeniu. Taka szkoła wspiera zdolnych, utalentowanych i posiadających rozmaite zainteresowania uczniów, wprowadza ich w kulturę i stwarza im warunki do twórczej samorealizacji, gdyż obok funkcji kształcącej, wychowawczej i opiekuńczej pełni także funkcję kulturową. W Warszawie jest to też funkcja **edukacji wielokulturowej**, bowiem z każdym rokiem przybywa w mieście uczniów innych narodowości i wyznań. Dla kilku tysięcy warszawskich uczniów język polski to początkowo język obcy, a polska kultura to kultura nowej ojczyzny. W tej adaptacji nasze placówki kulturalne starają się pomóc. Odbywający się jesienią 2008 r. w sto-

łecznych kinach festiwal filmów wietnamskich to nie tylko okazja do poznania odległej egzotycznej kultury, ale również środowiska kulturowego dziesięciu tysięcy mieszkańców naszego miasta. W Pałacu Młodzieży jedna z młodzieżowych grup tańców ludowych składała się z małych Wietnamczyków. Kultura jest najlepszym językiem w edukacji wielokulturowej. Szerzej możemy powiedzieć, że dla edukacji kultura to „czwarta noga szkolnej ławki”, a nie „piąte koło” u oświatowego wozu.

W *Polityce edukacyjnej Warszawy w latach 2008-2012* określiliśmy priorytety edukacyjne miasta. Są nimi: wspieranie rozwoju małego dziecka, w tym upowszechnianie różnych form edukacji przedszkolnej; stałe podnoszenie jakości kształcenia w szkołach; tworzenie przyjaznego i bezpiecznego środowiska wychowawczego w szkołach; unowocześnienie edukacji dla rynku pracy, w tym przebudowa oferty szkolnictwa zawodowego; przeciwdziałanie wszelkiemu wykluczeniu społecznemu; stwarzanie warunków do rozwoju talentów i zainteresowań uczniów; wzmacnianie obywatelskiego i europejskiego wymiaru edukacji; szersze wykorzystanie nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu; budowanie związków między oświatą a szkolnictwem wyższym; rozwój współpracy ze społecznymi partnerami edukacji. W tych priorytetach będziemy uwzględnić wymiar kulturowy jako niezbędny element realizacji każdego z przyjętych kierunków działań. Uznajemy bowiem, że „samorządowe podejście” do edukacji kulturalnej powinno być integralne. Uczestniczyć w niej muszą nie tylko samorządowe „komórki od edukacji i kultury” ale również dla przykładu... Zarząd Transportu Miejskiego. Dlaczego? Bo, jak wykazują przeprowadzone przez nas badania, plakaty wywieszane w tramwajach, autobusach i metrze są skutecznym sposobem informowania o wydarzeniach kulturalnych w mieście. W ogóle miejska informacja wiąże się z kulturą, nasz serwis internetowy *InfoQltura* okazał się efektywnym narzędziem komunikacji z mieszkańcami.

Uważamy, że edukacja kulturalna powinna być obecna, bezpośrednio lub pośrednio, we wszystkich głównych obszarach warszawskiej polityki edukacyjnej, na które składają się: edukacja i wspieranie rozwoju małego dziecka, edukacja szkolna, edukacja dla rynku pracy, edukacja poza szkołą – uczenie się przez całe życie, rozwój nauczycieli i kadr oświatowych, zarządzanie i finansowanie oświaty. W każdym z tych obszarów występują wspólne aspekty: działania przeciw wykluczeniu społecznemu, edukacja osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych, oświata niepubliczna, poradnictwo i doradztwo, współpraca ze społecznymi partnerami edukacji, europejski wymiar nauczania, nowe technologie informacyjno-komunikacyjne, kompetencje społeczne. Edukacja kulturalna to istotny element zwłaszcza w obszarach edukacji szkolnej i pozaszkolnej. W tekście „Polityki edukacyjnej” (dostępnym na stronie internetowej Biura Edukacji Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy – [www.edukacja.warszawa.pl](http://www.edukacja.warszawa.pl)) opis komponentu „**Rozwój edukacji kulturalnej**” zawarto w obszarze *Edukacja poza szkołą, uczenie się przez całe życie*. Oto przywołany fragment opisujący konkretne działania miasta w obszarze edukacji kulturalnej w latach 2008-2012:

#### 1. Rozwój edukacji kulturalnej.

- a) Przeprowadzenie badań diagnostycznych dotyczących edukacji kulturalnej w szkołach i placówkach oświatowych.
- b) Opracowanie i realizacja zintegrowanego warszawskiego programu edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży.
- c) Wypracowanie warszawskiego modelu edukacji kulturalnej, w którym zostanie uwzględnione przygotowanie dzieci i młodzieży do uczestnictwa w kulturze wysokiej.
- d) Wspieranie programów edukacji kulturalnej opartych na współpracy szkół z warszawskimi uczelniami artystycznymi.
- e) Wprowadzanie we współpracy z warszawskimi uczelniami artystycznymi i szkołami muzycznymi pilotażowych projektów edukacji muzycznej.
- f) Wprowadzenie zintegrowanych projektów edukacji artystycznej w przedszkolach i klasach I–III szkoły podstawowej.
- g) Wspieranie ruchu młodzieżowych opiekunów zabytków, organizowanie zajęć dla młodzieży związanych z ochroną dziedzictwa kulturalnego Warszawy oraz udziałem szkół w ochronie warszawskich zabytków.
- h) Wprowadzenie w szkołach ponadgimnazjalnych, w ramach programów wzmacniania tożsamości warszawskiej, pilotażowych projektów edukacji środowiskowej, urbanistycznej i architektonicznej.
- i) Wspieranie amatorskiego ruchu artystycznego dzieci i młodzieży.
- j) Realizowanie projektów wspierania uczniów uzdolnionych artystycznie.
- k) Organizowanie konkursów dla organizacji pozarządowych, realizujących edukację kulturalną

- w szkołach z udziałem specjalistów z dziedziny edukacji artystycznej.
- l) Realizacja programów ukierunkowanych na rozwój czytelnictwa dzieci i młodzieży oraz wychowanie literackie realizowane we współpracy szkół z prowadzonymi przez miasto bibliotekami, ośrodkami kultury oraz warszawskimi uczelniami.
  - m) Prowadzenie pilotażowych projektów edukacji kulturalnej i artystycznej dla całych rodzin (np. zajęcia w przedszkolach, szkołach i placówkach wychowania pozaszkolnego z udziałem rodziców, dziadków).
  - n) Prowadzenie wspólnych projektów ze: stołecznymi instytucjami kultury – muzeami, bibliotekami, domami kultury, teatrami, kinami, centrami multimedialnymi, placówkami wychowania pozaszkolnego, z organizacjami pozarządowymi i warszawskimi uczelniami.
  - o) Wspieranie projektów edukacyjnych odwołujących się do współczesnej kultury młodzieżowej, w tym wprowadzenie warszawskich programów edukacji medialnej.
  - p) Uruchamianie programów animacji kulturalnej w placówkach edukacji pozaszkolnej, w szkołach i w środowiskach lokalnych.
  - q) Rozwijanie wspólnych projektów szkół i placówek edukacji kulturalnej.
  - r) Uruchamianie programów edukacji kulturalnej adresowanych do młodzieży ze środowisk zagrożonych wykluczeniem, które nie korzystają z oferty kulturalnej, aktywizacja kulturalna lokalnych środowisk młodzieżowych (m. in. projekt wyrównywania szans kulturalnych młodzieży z prawobrzeżnej Warszawy „Po drugiej stronie rzeki”).
  - s) Tworzenie równych szans w zakresie edukacji kulturalnej dzieci młodzieży poprzez tworzenie równomiernej sieci placówek wychowania pozaszkolnego.
  - t) Realizacja regionalnych programów edukacji kulturalnej.
  - u) Wspieranie udziału szkół w międzynarodowych i europejskich programach edukacji kulturalnej.
  - v) Organizowanie w ramach Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego 2008 projektów edukacyjnych upowszechniających edukację międzykulturową oraz postawy otwartości i tolerancji. Udział w podobnych przedsięwzięciach ogólnoeuropejskich w latach następnych.
  - w) Wspieranie międzyszkolnych projektów edukacji kulturalnej i artystycznej dzieci i młodzieży wykorzystujących techniki informacyjno-komunikacyjne oraz środki multimedialne.
  - x) Stworzenie warszawskiej międzyszkolnej platformy edukacji artystycznej „Wirtualny Dom Kultury” – wspomagającej wymianę i dostęp do materiałów audiowizualnych, forów tematycznych, społeczności hobbystycznych, redakcji czasopism internetowych, twórczości literackiej, galerii grafiki, fotografii, filmu i nagrań muzycznych.
  - y) Doskonalenie warszawskich nauczycieli i szkolenie rad pedagogicznych w zakresie rozwoju edukacji kulturalnej i edukacji artystycznej.

Powyższe działania zapisane zostały dość konkretnie i z tego rozliczą nas obywatele. Dzięki temu wiemy także co należy zrobić i na co się umówiliśmy. Przy takim zapisie łatwiej też sprawdzić, w którym miejscu jesteśmy w realizacji danego zadania edukacji kulturalnej. To rodzaj **lokalnego kontraktu na rzecz edukacji kulturalnej** między władzami samorządowymi a mieszkańcami Warszawy. Szczegółowy opis przytoczonych zapisów to zadanie na osobny tekst. Widać jednak, że tworzą one pożądaną ścieżkę działań: **zbadaj – przegadaj – przygotuj – wypróbuj – poinformuj – upowszechnij – sprawdź**.

Dopilnowaliśmy żeby *Polityka edukacyjna* nie była „dokumentem szufladowym”, dopisując do niej skonkretyzowany poziom operacyjny. Dokumentami wykonawczymi *Polityki edukacyjnej Warszawy* jest 9 **programów strategicznych**, zawierających ponad 50 **programów operacyjnych**. Programy strategiczne to kolejno: *Mali Warszawiacy*, *Twórcza szkoła – mądra młodzież*, *Warszawa europejskim miastem edukacji*, *Warszawska tożsamość – wielokulturowe dziedzictwo*, *Warszawskie szkoły zawodowe na europejskim poziomie*, *Warszawiacy uczący się przez całe życie*, *Spółczesność obywatelska i samorządowa*, *Edukacja dla wszystkich i przeciwdziałająca segregacji*, *Warszawska oświata – efektywnie zarządzana*. W ramach **programu strategicznego** *Warszawska tożsamość – wielokulturowe dziedzictwo* opracowano **program operacyjny** – *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej* (WPEK).

Łatwo zauważyć, że WPEK ma charakter interdyscyplinarny i zawiera elementy odnoszące się do wszystkich programów strategicznych, zwłaszcza do „programu szkolnego” i „programu pozaszkolnego”.

Proces tworzenia WPEK poprzedziły **środowiskowe dyskusje**, w tym cykle spotkań w ramach Warszawskiego Forum Oświatowego pt. „Edukacja kulturalna w Warszawie” oraz wyjazdowe seminaria dyrektorów warszawskich placówek wychowania pozaszkolnego w Kazimierzu Dolnym. Braliśmy pod uwagę również wyniki badań potrzeb młodzieży, a tym zrealizowane na nasze zlecenie „Badanie uczest-

ników zajęć w młodzieżowych domach kultury”. W ramach seminariów eksperckich towarzyszących opracowywaniu **Strategii społecznej Warszawy** (zwłaszcza w ramach komponentów dotyczących kapitału ludzkiego i kapitału społecznego) odbył się szereg spotkań i powstał szereg opracowań, które chcemy uwzględnić w programie edukacji kulturalnej.

W *Polityce edukacyjnej Warszawy* opis edukacji kulturalnej zaczęliśmy od diagnozy stanu jej realizacji w szkołach i placówkach, od badania potrzeb kulturalnych dzieci, młodzieży i nauczycieli, analizy zasobów kulturalnych miasta. Przy okazji tworzenia polityki społecznej miasta przeprowadzono między innymi sondę internetową na temat postrzegania przez mieszkańców stolicy funkcji swojego miasta. W świadomości warszawiaków własne miasto jawi się jako dobre miejsce do robienia biznesu, uczenia się, jest to też miasto administracji. Kultura, choć oferująca bogatą ofertę, jest niestety w tle. Jednak mamy pełną świadomość faktu, że dla warszawskiego systemu edukacyjnego obecność kilkudziesięciu placówek edukacji pozaszkolnej, licznych instytucji kultury, jak teatry, muzea, kina z ambitnym repertuarem, galerie, sale koncertowe, także miejsca kultury „offowej”, to najcenniejszy zasób. Wiele organizacji pozarządowych realizuje dzięki samorządowym systemom grantowym dziesiątki programów szeroko pojętej edukacji kulturalnej. Coraz więcej szkół korzysta z programów europejskiej współpracy edukacyjnej. A więc warszawska szkoła ma większe możliwości niż wiele szkół w małych miejscowościach, nie jest sama w realizacji zadań edukacji kulturalnej. Tę szansę można jednak zaprzepaścić jeżeli szkoła wybierze drogę uczenia tylko „do egzaminu”. W polskiej szkole dominuje system klasowo-lekcyjny, egzaminy zewnętrzne nie uczyniły go bynajmniej bardziej otwartym i nadal w wielu szkołach nie uwzględnia się umiejętności i osiągnięć uczniów zdobytych poza szkołą (np. podczas zajęciach kulturalnych w placówkach edukacji pozaszkolnej). Samorządy nie muszą być bezradne. W takich miastach jak Warszawa można dobrze uzupełniać ten system, postrzegając **edukację kulturalną jako proces, który dzieje się w całej przestrzeni miasta**, a nie tylko w murach jednej kasy czy szkoły. Edukacja, kultura, sport, rekreacja, turystyka, komunikacja i działalność społeczna są obecnie trochę jak wyspy archipelagu, nadszedł czas na budowanie mostów. Innym, dla przykładu Duńczykom, to się udało w przestrzeni realnej i edukacyjno-kulturalnej, połączyli wyspy i różne dziedziny społeczne. W Warszawie też się staramy, w ostatnich latach w naszym mieście pojawił się szereg cennych rozwiązań łączących edukację szkolną z pozaszkolną dzięki współpracy szkół z Pałacem Młodzieży, SCEK, MDK-ami, ogniskami pracy pozaszkolnej, ogrodami jordanowskimi, ogniskami artystycznymi i innymi placówkami pozaszkolnymi. Placówki te jednocześnie sukcesywnie rozwijają w nowatorski sposób programy pracy w najbliższym środowisku, co jest szczególnie ważne w „trudnych dzielnicach”. Dobrym przykładem są tutaj samorządowe programy dla dzieci w wieku przedszkolnym i ich rodziców realizowane na Pradze Północ, gdzie nasilone są problemy społeczne.

Rozwijając edukację kulturalną w naszym mieście promujemy więc hasło **„Warszawa miastem edukacji i kultury”** (czytaj też: miastem współpracy kultury i edukacji). Czy odniesiemy sukces? Jak to w Warszawie... zależy on od naszych wyborów (czytaj też: od ludzi, których będziemy wybierali). Zależy on jednak również od codziennego wspólnego wysiłku i współpracy ludzi kultury i edukacji. *Polityka edukacyjna Warszawy* dała ważny impuls do działań w edukacji kulturalnej. Głowa zrobiła swoje, teraz wszystko w naszych rękach.



Edukacja kulturalna - problemy i wyzwania



Jakub Jerzy Czarkowski  
**INTERNET W PLACÓWCE EDUKACJI KULTURALNEJ**  
Uwagi wstępne o technologii informacyjnej  
w tworzącym się globalnym społeczeństwie informacyjnym

Tworzące się społeczeństwo globalne (społeczeństwo informacyjne) wkracza w erę, w której informacja oraz wiedza stają się cennymi, a nawet najcenniejszymi zasobami, niezbędnymi dla osiągnięcia sukcesów. Unowocześnienie działalności organizacji czy instytucji jest niemożliwe bez równoczesnej ewolucji jej systemu informacyjnego (SI) tworzonego z zastosowaniem nowoczesnych technologii informacyjnych. Wspomaga on działalność organizacji i decyduje o jakości procesów zarządzania. Szczególną rolę SI w działalności instytucji i organizacji, jak również przedsiębiorstw, wyznacza:

- powstanie, rozwój i zastosowanie nowych technologii: telewizji kablowej, telefonii komórkowej, komputerów, Internetu, itp.,
- rozwój organizacji sieciowych, w tym wirtualnych,
- tworzenie powiązań długookresowych między firmami oraz ich współpracownikami, dostawcami i klientami, zgodnie z zasadami marketingu partnerskiego,
- coraz szybsze zmiany w gospodarce, wzrost konkurencji,
- przejście od marketingu lokalnego przez narodowy do globalnego, związane z ekspansją geograficzną przedsiębiorstw (por. M. Dolińska, 2003).

Obserwujemy od wielu lat zmiany obrazu współczesnych instytucji, organizacji i przedsiębiorstw, który następuje pod wpływem rewolucji informatycznej. Rozwój technologii informacyjnej, w tym szczególnie powstanie globalnych sieci komputerowych (Internetu), powoduje zmiany w instytucjach zorganizowanych tradycyjnie i posiadających wieloletnie tradycje.

W efekcie zachodzących zmian mamy obecnie bardzo zróżnicowany i jednocześnie bogatszy rynek oświatowy. Wiele rodzajów szkół publicznych jest prowadzonych przez różne szczeble samorządu i organy państwa (również niekiedy przez osoby prawne np. zakony) a obok nich istnieje zróżnicowane szkolnictwo prywatne, prowadzone przez osoby fizyczne i prawne np. uczelnie wyższe, czy Społeczne Towarzystwo Oświatowe (STO). Powstają również rozmaite oferty organizowania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży. Ważnym elementem środowiska społecznego stały się media, w tym telewizja ze swoją bogatą ofertą programową i Internet dający ogromne możliwości rozrywki. Często towarzyszący temu zjawisku strach przed mediami jest niezrozumiały, ponieważ wielokrotnie potwierdzone badania wykazują, iż media mogą efektywnie wspierać procesy kształcenia i wychowania. Dzieje się tak wówczas, kiedy jego odbiór przekazu medialnego „zostanie odpowiednio zaplanowany i ukierunkowany, a po obejrzeniu rozważona zostanie w rozmowie, dyskusji jego treść i forma” (J. Gajda, 2004 s.39).

Tej wciąż rozwijającej się różnorodności towarzyszy równocześnie wzrost konkurencji i wymagań społecznych, a to z kolei powoduje potrzebę usprawnienia funkcjonowania, zarządzania i promowania placówek edukacji pozaszkolnej. Potrzebę wprowadzania technologii informacyjnej w placówkach oświatowych stymulują również zmiany w Karcie Nauczyciela, wprowadzające nowe procedury rozwoju zawodowego nauczycieli – stopnie awansu zawodowego (por. Dzierzgowska 2001 s. 4-7).

### **Internet i placówka edukacji kulturalnej**

„WWW” (od angielskiego World Wide Web), w Polsce nazywana również pajęczyną, jest systemem dającym wiele nowych możliwości. Internet pozwala na szerokie możliwości propagowania treści edukacji kulturalnej. Stwarza wiele możliwości wspierania pracy programowej młodzieżowych domów kultury, młodzieżowych ośrodków sportu, ognisk pracy pozaszkolnej oraz innych placówek edukacji kulturalnej i pozaszkolnej. Wśród stale poszerzanego zestawu możliwości, jakie stwarza Internet interesujące ze względów wychowawczych i organizacyjnych są (J. Gajda, 2004, s.142-143):

- szybkie przesyłanie korespondencji – poczta elektroniczna,
- rozsyłanie informacji do grup użytkowników – listy dyskusyjne, forum dyskusyjne,
- interaktywne prace na odległych komputerach,

- bezpośrednia (to znaczy natychmiastowa i pozwalająca na interakcję) komunikacja między użytkownikami – programy typu talk,
- tworzenie grup zainteresowań,
- publikowanie informacji,
- badanie zasobów sieci i pozyskiwanie informacji.

Coraz łatwiejsze jest obecnie tworzenie i upowszechnianie własnych stron. Placówki edukacji kulturalnej i pozaszkolnej mogą posiadać własne strony internetowe. Strony takie zawierają różnorodne informacje o danej placówce i prezentują ją z wielu punktów widzenia. Strony WWW mogą być używane jako narzędzie informacji oraz sposób promocji edukacji kulturalnej. Poza danymi czysto formalnymi, takimi jak adres, strony WWW mogą również zawierać informacje dotyczące między innymi:

- warunków prowadzenia zajęć,
- kadry nauczycielskiej i instruktorskiej
- klubów, organizacji funkcjonujących na terenie placówki,
- osiągnięć,

Trzeba również dodać, że strona WWW może być również narzędziem wychowawczego oddziaływania. Prezentowane odpowiednio dobrane i wyeksponowane informacje mogą kształtować odniesienie porównawcze w grupie. Mogą one również prezentować i kształtować kulturowe wzory życia, co ma ogromny wpływ na skuteczność edukacji kulturalnej w środowisku działania. Przykładem może być prezentacja wzorca osobowego, jakim jest patron placówki czy znany twórca kultury. Do tej pory nie było jednak systematycznych badań w tym zakresie. Ważne jest oczywiście dobre przygotowywanie utworzonych dokumentów, prezentacji itp. do opublikowania. Internet, dając możliwość tworzenia własnych witryn internetowych z informacjami dla rodziców i uczniów, dostarcza nowych możliwości edukacyjnych, ale również ważnych możliwości w zarządzaniu, gdzie jest szansą do wprowadzenia nowych lub unowocześnienia dotychczas stosowanych technik kierowania.

Aby strona WWW placówki mogła być niedrogim narzędziem jej promocji, a zarazem dobrze wypełniać stawiane jej zadania, musi prezentować odpowiednią jakość. Strona jest wizytówką placówki, i aby dobrze o niej świadczyła i zachęcała do współpracy lub uczestnictwa w zajęciach musi być dobrze zrobiona. Taka dobra strona powinna spełniać kilka podstawowych warunków:

- być atrakcyjna graficznie i estetyczna,
- posiadać jasne i czytelne odniesienie do szkoły, którą reprezentuje,
- posiadać jasną i przejrzystą strukturę – dokładnie zaznaczone odnośniki i linki,
- wszelkie materiały kopiowane powinny mieć oznaczone źródło (inaczej będzie to kradzież intelektualna – plagiat),
- powinna sprawnie funkcjonować, w tym łatwo otwierać się, dlatego trzeba rozważyć i ostrożnie dobierać pliki graficzne, muzyczne i video – nie powinny być zbyt duże,
- powinna być również regularnie uaktualniana.

Ważne jest również, by na stronie umieścić wszystkie istotne dla nas treści, np. zasady rekrutacji lub opis unikalnych zajęć, jakie są realizowane w placówce. Informacje powinny być rzetelne i wiarygodne. Trzeba również dodać, że aby strona spełniła swoją funkcję, należy również umieścić informację o niej i zarejestrować ją w wielu miejscach sieci. Z tego punktu widzenia ważny jest również dobry opisowy tytuł.

Internet może być również sposobem wymiany informacji i wyrażania opinii, np. za pośrednictwem forów internetowych oraz grup dyskusyjnych. W czasach, gdy Internet rozwijał się głównie w środowiskach uczelnianych, służył on między innymi do wymiany informacji pomiędzy naukowcami i studentami. Tak powstały listy dyskusyjne i grupy dyskusyjne. Obecnie najatrakcyjniejszym dydaktycznie i wychowawczo wydaje się forum dyskusyjne. Jest ono podobną do list i grup formą publikacji swoich poglądów w Internecie. Forum zazwyczaj składa się z kilku lub kilkadziesiątu grup tematycznych. Można powiedzieć, że przypomina wielką salę konferencyjną, gdzie odbywają się różne konferencje. Użytkownicy wysyłają do forum różne listy, wyrażają opinię o diskutowanych problemach, wymieniają się informacjami.

W praktyce placówki takie forum może spełniać różne funkcje. Może być płaszczyzną pomocy między uczestnikami, wtedy wzajemnie przesyłają sobie oni informacje związane z zajęciami. Forum może być wymianą opinii o różnych sprawach placówki, jak również źródłem informacji o zainteresowaniach wychowanków, czy ważnych wydarzeniach w Polsce i na świecie. Co ciekawe, forum pozwala działać w sposób spokojniejszy i odroczone, ale również umożliwia anonimowość, dlatego panujący w nim klimat wychowawczy sprzyja bardzo ciekawym dyskusjom i często zbliża uczestników, którzy

wcześniej mało się znali. Forum może zatem w sposób istotny wpływać na styl funkcjonowania placówek edukacji kulturalnej i pozaszkolnej.

### **Zagrożenia**

Mówiąc o walorach Internetu nie powinno się zapominać o zagrożeniach, jakie niosą media, a wśród nich Internet. Niektórzy badacze wskazują również na zjawiska niebezpieczne obok często wspomnianego uzależnienia od mediów (J. Izdebska, 1996). Często przywoływany jest fakt, że media, a wśród nich telewizja, tworzą rozliczne mity, czyli takie „poglądy, które nieistniejącym wydarzeniom i zjawiskom nadają pozory niewzruszonej prawdy” (A. Lepa, 1999, s.8.). Zatem media, w tym Internet, kształtują niekiedy fałszywy obraz świata, stają się narzędziem propagandy a nawet indoktrynacji. Przykładem zniekształcenia wizerunku Polski i Polaków za pośrednictwem mediów, które negatywnie wpływają na postawy patriotyczne, są mity społeczne, które odnoszą się do cech i postaw Polaków. Innym stereotypem, czy mitem jest obraz kobiety i mężczyzny – obraz nieporadnych i niezdolnych do podejmowania decyzji kobiet w przeciwieństwie do mężczyzn.

Innym, istotnym zwłaszcza w odniesieniu do dzieci (ale z pewnością nie tylko do nich) zjawiskiem jest związek między oglądaniem scen przemocy a agresją dzieci i młodzieży. Wpływ ten można wyjaśnić przez kilka mechanizmów (teorii) psychologicznych (które zresztą uzupełniają się wzajemnie). Jeśli dziecko ogląda codziennie na ekranie ogromną liczbę aktów agresji, nabiera nieuchronnie przekonania, że tego typu zachowania należą do normalnego, a nawet właściwego sposobu życia. Jeżeli wszyscy tak postępują, to znaczy, że tak należy postępować (dowód społecznej słuszności). Kolejnym mechanizmem, który tłumaczy wpływ, jaki wywiera prezentowanie przemocy w telewizji na agresywne zachowania dzieci, jest zjawisko nazwane desensytyzacją (znieczulicą). Jeśli dzieci lub młodzież codziennie oglądają na ekranie obraz zabójstw, okaleczeń, relacje wojenne, umierające z głodu dzieci – nie mogą reagować na te obrazy w sposób równie silny emocjonalnie jak wówczas, gdy takich obrazów pokazuje się mniej. Kolejnym mechanizmem, na który warto zwrócić przy tej okazji uwagę, jest psychopatyzacja. Im więcej oglądanych jest obrazów przemocy, tym bardziej rośnie poziom agresji i co ważne, tym bardziej spada poczucie winy po dokonaniu czynu. W skrajnych przypadkach prowadzi to do zabójstwa człowieka bez poczucia, że robi się coś złego (M. Braun-Gałkowska, I. Ulfik-Jaworska, 2002).

### **Ku podsumowaniu**

Na jednej z konferencji poświęconych edukacji medialnej i informatycznej Stefan Mieszalski, określając sytuację dotyczącą problematyki komputerów i szkoły, stwierdził, że „na styku szkoły i komputerów iskrzy w obłoku mgły”. Metaforę tę możemy odnieść również do placówek edukacji kulturalnej, gdzie wciąż wiele jest niewiadomych.

Wiemy jednak, że dobrze zorganizowana edukacja to taka, która uwzględnia dynamicznie zmieniającą się rzeczywistość. Obecnie częścią rzeczywistości jest tworzenie się globalnego społeczeństwa informacyjnego i postęp technologiczny. Jeżeli nawet nie czyni to z technologii narzędzia wspierającego wszechstronny rozwój jednostki, to zobowiązuje nas do umiejętnego neutralizowania negatywnych lub niebezpiecznych dla rozwoju konsekwencji przemian technologicznych, zwłaszcza w zakresie technologii komunikacyjnej. Jak zauważa Emmanuel Mounier „Zastosowanie techniki i masowe formy życia nie są bynajmniej czynnikami sprowadzającymi depersonalizację w sposób nieunikniony. Stają się nimi, gdy zniechęcony poszukiwaniem trudnej syntezy człowiek zaniecha dążenia do życia osobowego, gdy przestanie cenić ten ideał życia. Wówczas, ale tylko wówczas, zbyt sztywny porządek produkcji i życia zbiorowego zrodzi nieład z punktu widzenia człowieka podobny do tego, jaki rodziła wczorajsza anarchia indywidualistyczna.” (1960 s.207-208)

Edukacja kulturalna powinna być oparta o spójną i czytelną filozofię, stawiającą sobie za cel obronę tych wartości, „które sterują rozwojem człowieka, wyrażającym się poprzez twórczość i rozwój etyczno-moralny” (W. W. Szczęsny, 2004). Dlatego właśnie jednym z naczelnych zadań współczesnej edukacji kulturalnej jest przygotowanie dzieci, młodzieży, a także dorosłych do aktywnego, twórczego oraz selektywnego korzystania ze środków medialnego komunikowania, przy jednoczesnym uświadamianiu znaczenia w życiu człowieka edukacji równoległej i roli, jaką w niej odegrać może telewizja, Internet i inne media.

Internet jest wielką szansą dla edukacji kulturalnej. Może ją w sposób znaczny usprawnić, obniżyć koszty oraz uczynić bardziej przyjazną i atrakcyjną dla wszystkich uczestników procesu edukacyjnego.

## Literatura

1. Braun-Gałkowska M., Ulfik-Jaworska I., Zabawa w zabijanie. – Oddziaływanie przemocy prezentowanej w mediach na psychikę dzieci, Gaudium Lublin 2002.
2. Dolińska M., Projektowanie systemów informacyjnych na przykładzie zarządzania marketingiem, Warszawa 2003.
3. Dzierzgowska I., Wspinaczka po stopniach awansu cz. V, Warszawa 2001.
4. Gajda J., Media w edukacji, Kraków 2004.
5. Izdebska J., Rodzina Dziecko Telewizja, Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizji, Białystok 1996
6. Lepa A., Mity i obrazy, Łódź 1999.
7. Mounier E. , Co to jest personalizm? oraz wybór innych prac, Kraków, 1960,
8. Pieluchowski J., Organizacja i zarządzanie oświatą i szkołą, Poznań 1997.
9. Szczęsny W. W., Filozofia edukacji @ Internet i media, w M. Tanaś (red.) Pedagogika @ środki informatyczne i media, Warszawa-Kraków, 2004.
10. Tanaś M., Edukacyjne zastosowania komputerów, Warszawa 1997.



Edukacja kulturalna – problemy i wyzwania





Janusz Kłoniecki

## RODZINA A EDUKACJA KULTURALNA

Dzisiejszy świat nadaje edukacji kulturalnej nowe znaczenie. Jej zadaniem ma być uczenie sensu świata, rozumienia jego funkcjonowania i pomaganie w znalezieniu własnej drogi życia, opartej na świadomości obywatelstwa europejskiego.

Podstawowym jednak zadaniem edukacji kulturalnej jest pomoc w kształtowaniu charakteru, otwarcia kulturowego i wrażliwości społecznej. Dwa pola działania, na których zadanie owo jest realizowane, to działalność twórcza dzieci i młodzieży i uczestnictwo w zdobywaniu wiedzy w twórczym procesie ekspresji.

Pedagodzy kultury wyróżniają trzy obszary edukacji kulturalnej:

- *pierwszy obszar*: działania skoncentrowane wokół kształtowania osobowości wychowanka, oparte na wartościach humanistycznych (kształtowanie kultury osobistej)
- *drugi obszar*: obrona lokalnych tradycji (wzmacnianie tożsamości narodowej)
- *trzeci obszar*: kształcenie w oparciu o wspólnotowe, ogólnoludzkie wartości (wymiar globalny)<sup>1</sup>.

Niezwykle ważne miejsca edukacji kulturalnej to, poza szkołą, rodzina i dom. Jednak podstawową barierą w przekazywaniu wartości kulturowych jest często brak w rodzinie odpowiednich kompetencji i przygotowania. W dodatku zaznaczają się w środowisku duże różnice kulturowe. Program edukacji kulturalnej powstały w okresie zmian w naszym kraju, które doprowadziły do integracji z Unią Europejską, wymaga uwzględnienia światowych tendencji.

Rodzina jest nierozzerwalnie związana z istnieniem ludzkiego społeczeństwa i kultury. To jaka ona jest, zależy od szeregu uwarunkowań społeczno-kulturalnych. Rodzina jest przecież elementem szerszych struktur, szerszych zbiorowości społecznych, jest poddana ich kontroli i oddziaływaniu, wypełnia wobec nich wiele społecznych funkcji.

Partycypuje w kulturze, kieruje się jej normami, wzorami i wartościami kreującymi życie i współżycie rodzinne, przekazuje wartości kulturowe następnym pokoleniom. Wytwarza system pokrewieństwa oparty nie tylko na biologicznych podstawach, ale przede wszystkim na więzi pomiędzy jej członkami.

Wymienione powyżej czynniki społeczno-kulturowe są czynnikami tworzącymi właściwe życie rodzinne i jego formy. Uwarunkowania społeczno-kulturalne są też czynnikiem kreującym w społeczeństwie aktualny model rodziny.

Rodzice, mając na uwadze właściwy rozwój fizyczny dziecka, powinni zadbać także, a może przede wszystkim, o rozwój różnych sfer osobowości dziecka. Powinni umieć organizować sytuacje wychowawcze, w kolejnych okresach jego życia stymulować rozwój fizyczny oraz rozwój funkcji poznawczych i emocjonalno-społecznych. W sposób racjonalny i świadomy muszą kształtować życie rodzinne, przywiązywać dużą wagę do różnego rodzaju codziennych sytuacji wychowawczych, gdyż one właśnie są wzorem stylu życia, zachowania, współdziałania z otoczeniem. Tworzą zasób doświadczeń, związanych z dokonywaniem wyborów norm społecznych i wartości.<sup>2</sup>

Duży wpływ na rozwój i kształtowanie aktywności intelektualno-poznawczej uczniów ma szkoła. Istotne znaczenie ma dobór odpowiednich treści, metod, sposobów ich realizacji, osobowość nauczyciela, współpraca z domem.

Zapowiadając zmiany w trzecim tysiącleciu (cywilizacja informacyjna i przemysłowa) w formach i koncepcjach opierających się na relacjach między środowiskiem a społeczeństwem, edukacja kulturalna ma szerokie pole do popisu. Tworzy platformę porozumienia w grupie rówieśniczej, wzmacnia tożsamość

1 Bogdan Suchodolski

2 H. Całka

narodową, kultywuje dobre obyczaje.

Warto zauważyć także, że obyczaje różnych grup społecznych różnią się między sobą, wynikają one bowiem ze specyfiki pełnionych różnorodnych ról społecznych – inną obyczajowość prezentować będą kibice sportowi na stadionach, a inną słuchacze koncertu symfonicznego. Część obyczajów wynika z naszych doświadczeń, utrwalonych od wczesnego dzieciństwa, wpajanych nam przez rodziców, dziadków, szkołę, Kościół. Na studiach poznajemy obyczajowość akademicką, w miejscu pracy preferowaną przez pracodawcę. A jakąż olbrzymią rolę w kształtowaniu się obyczajów mają media – zwłaszcza te, które bardziej niż abstrakcyjnym myśleniem posługują się obrazem, a więc telewizja, kino czy pisma ilustrowane i Internet.

„Stwierdzając więc, że różne obyczaje prezentują ludzie występujący w różnych rolach społecznych, zauważmy także, że jest pewne minimum obyczajowe, akceptowane (przynajmniej w teorii) przez wszystkich ludzi z kręgu cywilizacji. Ten swoisty „najniższy wspólny mianownik” nie powinien być dalej zaniżany. Jeżeli nie chcemy zasłużyć na miano człowieka pozbawionego kultury.”<sup>3</sup>

Zatem system edukacji kulturalnej powinien zawierać nauczanie i wychowanie jako wartości nawzajem się przenikające w procesie uczestnictwa w zajęciach, konkursach, spektaklach, warsztatach, wernisażach. Nauczanie nie powinno się sprowadzać jedynie do przekazywania informacji i treści, powinno pobudzać zainteresowania i pasję. Jest to swoiste wychowanie do sztuki, przez sztukę i dla sztuki (czyli szeroko rozumianej kultury), w którym rodzina powinna mieć znaczące miejsce.

Rodzina powinna uczestniczyć w sukcesach artystycznych dzieci, oglądać prezentowane przez nich spektakle, prace plastyczne na wystawach, czy występujący w widowisku zespół, w którym tańczy lub śpiewa córka czy syn, wnuk czy wnuczka. Na tym właśnie polega udzielanie wsparcia przez najbliższe otoczenie. To właśnie akceptacja pozytywnych zachowań, włożonej przez młodzież pracy i czasu, który przecież młodzi mogliby spędzić zupełnie inaczej, dalece mniej konstruktywnie.

Jednym z podstawowych elementów przygotowania młodego człowieka do realizacji podstawowego celu, jakim jest twórczy styl życia, jest kształtowanie twórczej relacji ze środowiskiem. „Twórczość pozwala na przekroczenie granic, jakie wyznacza ludziom postawa konsumpcyjna. W konsumpcji człowiek nieustannie się powtarza, w twórczości idzie ku temu co nowe. Postawa konsumpcyjna uczy organizować całe istnienie wedle oczekiwanych i pożądanых zaspokojień, postawa twórcza pozwala wyjść poza ten poziom i podejmować działalność, która prowadzi jednocześnie do wyników mających znaczenie obiektywne, niezależne od podmiotowych interesów.”<sup>4</sup>

Można by tu mówić także o braku aprobaty społecznej (w tym rodziny) dla innowacji. Jednostka twórcza rzadko jest wspomagana, choćby tylko formalnie, w swych działaniach innowacyjnych – natrafia na przeszkodę w postaci mniej twórczego od niej otoczenia, które funkcjonuje z dobrze utrwalonymi, sztywnymi normami i schematami działania. Dlatego uczestnictwo dorosłych (w szczególności członków rodziny) w finalnym zakończeniu procesu twórczego dzieci i młodzieży jest tak ważne. Pomoc podczas ekspresji twórczej, choćby prosta, formalna, oparta na zainteresowaniu, daje szczególną więź twórcy i odbiorcy, którym jest osoba najbliższa. Jest to niezwykle korzystne z wychowawczego punktu widzenia.

Szczególnie ważna jest współpraca rodziny z ośrodkami pracy pozaszkolnej czy ze szkołami. Tam właśnie rodzice mogą uczestniczyć wspólnie z dziećmi w procesie edukacji kulturalnej. Wiele placówek organizuje specjalne zajęcia integrujące rodzinę z dziećmi. Zapraszając rodzinę do uczestniczenia w ostatnich fazach procesu twórczego, dajemy możliwość oceny dokonań wychowanka. W ten sposób stawiamy rodzinę po jego stronie. Bardzo bowiem łatwe i psychologicznie przyjemnie jest uczestniczenie w czyimś sukcesie, szczególnie jeśli jest to sukces bliskiej nam osoby.

„Poznać zachowanie innej osoby, to być świadomym, czym ona się zajmuje, jak spostrzega, poznaje, myśli, czuje czego sobie życzy, co zamierza robić i co działania jej znaczą”.<sup>5</sup>

Dom i rodzina winny być pierwszym miejscem, w którym powinien pojawić się obowiązek edukacji kulturalnej we współpracy z instytucjami edukacyjnymi i mediami. Dobrze, aby w codziennej praktyce pedagogicznej znajdowały się metody, preferujące współpracę z rodziną wychowanków.

3 Stanisław Łopuszański,(w):*Incentive po polsku*, Warszawa 1999,Best Estern Plaza s.195

4 B. Suchodolski Twórczość jako styl życia, Studia Filozoficzne 1975, nr 10-11.

5 H.Jaoui *Clefs pour la creativite. Paris, Seghers 1975,(w): Psychologia Twórczości*. Skrypt D.Zarębskiej-Piotrowskiej i Z. Siwka – UJ, Kraków1980.



# WARSZTATY TEMATYCZNE W GRUPACH W RAMACH XV SEJMIKU PLACÓWEK WYCHOWANIA POZASZKOLNEGO

Warszawa, 20 października 2008

## Warsztat I

***Współpraca placówek wychowania pozaszkolnego ze szkołami w ramach edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży. Artysta edukujący jako przykład postrzegania artystyczno-edukacyjnego pomiędzy twórcą a odbiorcą***

prowadzenie: Marek Masłowski, dyrektor MDK – Mokotów, Warszawa

Warsztaty były skierowane do przedstawicieli i dyrektorów placówek wychowania pozaszkolnego z całej Polski i obejmowały:

- Wykład – prezentację współpracy placówek wychowania pozaszkolnego ze szkołami w ramach edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży na przykładzie wiedzy i doświadczeń Młodzieżowego Domu Kultury „MOKOTÓW”.

Zapoznano uczestników z podstawą prawną, dotyczącą zasad współpracy i szczegółowo omówiono „POROZUMIENIE” pomiędzy szkołami a MDK w ramach zajęć i wspólnych przedsięwzięć. Przedmiotem porozumienia, które wypracował MDK, jest prowadzenie bezpłatnych zajęć przez pracowników MDK (nauczycieli instruktorów, instruktorów), a także organizacja imprez i przedsięwzięć przez MDK na terenie szkoły lub innej placówki działającej na rzecz dzieci i młodzieży, podejmującej współpracę. Przedstawiono również korzyści, ale i trudności w realizacji zasad współpracy. Zaprezentowane porozumienie może stanowić rodzaj wzorca dla innych placówek, które dopiero podejmują chęć współpracy z innymi podmiotami.

- Prezentacja filmowa i fotograficzna obejmowała praktyczny pokaz zasad funkcjonowania „Porozumienia” i wzajemnej współpracy na przykładzie filmu i zdjęć z realizacji rządowego programu poprawy stanu bezpieczeństwa w szkołach i placówkach „Zero tolerancji dla przemocy w szkole” – wspieranie programów edukacyjnych i profilaktyczno-wychowawczych realizowanych przez placówki wychowania pozaszkolnego pt.: „TRADYCJA W KAŻDYM Z NAS – estetyczno-kulinarne oblicze obyczajowości człowieka”. W filmie pokazano możliwości, jakimi dysponuje MDK w zakresie działań specjalistycznych, które mogą być realizowane również przez inne placówki w kraju.

- Dyskusja obejmowała szereg zapytań w zakresie praktycznego działania i wykorzystania zasad współpracy. Zebrani podzielili się swoimi doświadczeniami z różnych regionów Polski (specyfika formalno-prawna i kulturowa), a także pytali o możliwości praktycznego wykorzystania „warszawskiego wariantu Porozumienia” w swoich placówkach.

- Zajęcia warsztatowe obejmujące działania artystyczne w zakresie plastycznym odnosiły się do drugiej części warsztatów, dotyczącej pojęcia artysty edukującego jako przykładu postrzegania artystyczno-edukacyjnego pomiędzy twórcą a odbiorcą. Obejmowały wykład dotyczący właściwego wykorzystania zdolności i potencjału twórczego artystów/specjalistów zatrudnianych w naszych placówkach na stanowiskach nauczycieli instruktorów i część praktyczną – ćwiczenie z rekonstrukcji (technika: ołówek, papier), pokazującą nawet mało zdolnym plastycznie osobom zakres działania twórcy.

Na zakończenie odbyła się wspólna prezentacja dorobku warsztatów i pokaz stworzonych prac plastycznych.

Celem warsztatów było ukazanie możliwości współpracy pomiędzy szkołą a placówką wychowania pozaszkolnego, wzajemnych korzyści i oczekiwań oraz prezentacja możliwości współczesnej placówki w zakresie działań edukacyjnych i kulturalnych i przekazywania ważnych wartości kulturowych i edukacyjnych. Ważnym celem była też aktywizacja środowiska nauczycielskiego, w tym dyrektorów i instruktorów, a za ich pośrednictwem dzieci i młodzieży, w zakresie odczuwania i myślenia o edukacji kulturalnej i tradycji oraz jej praktycznej realizacji z zastosowaniem nietypowych form przekazu i działania.

Najważniejszym efektem warsztatów było i jest ciągle zgłaszanie się placówek z całej Polski w celu otrzymania wzoru prezentowanego „Porozumienia”.

Marek Masłowski

## Warsztat II

### ***Edukacja kulturalna jako animacja społeczno-wychowawcza w środowisku lokalnym.***

prowadzenie: Aldona Żejmo -Kudelska i Katarzyna Markowska – Byczek (Stowarzyszenie Praktyków Dramy STOP – KLATKA)

Warsztaty prowadzone były metodą dramy stosowanej. Drama stosowana bazuje na naturalnej dla człowieka umiejętności wchodzenia w rolę, doświadczania świata poprzez nie. Od kilku lat z powodzeniem wykorzystywana jest w Stowarzyszeniu Praktyków Dramy STOP-KLATKA do pracy między innymi ze społecznościami lokalnymi. Bezpośrednią inspiracją do warsztatów były własne doświadczenia w obszarze tzw. community theatre (teatru społeczności lokalnej), odmianie teatru, który tworzony jest przez społeczność lokalną na bazie historii, opowieści, przekazów, które w jej środowisku funkcjonują.

Warsztaty miały na celu zaprezentowanie uczestnikom w jaki sposób – wychodząc od technik dramowych – tworzyć przedstawienia teatralne oparte na wyłonionych podczas wspólnej pracy historiach. W tym celu uczestnicy zostali zaproszeni do udziału w pokazowym procesie dramowym; zaczęliśmy od prostych rozgrzewek i zabaw integracyjnych, wprawek dramowych by poprzez improwizacje i techniki dramowe służące pogłębieniu zrozumienia sytuacji („gorące krzesło”, „5 poziomów świadomości”, „powiem ci co mam w głowie”) przejść do wyłuskania problemu, wokół którego można by stworzyć scenariusz (na naszym warsztacie była to sytuacja kobiety, której mąż zginął w katastrofie lotniczej).

*Aldona Żejmo -Kudelska i Katarzyna Markowska – Byczek*

## Warsztat III

### ***Wykorzystanie nowych mediów w procesie edukacji. Nowoczesne techniki informacyjne i informatyczne.***

prowadzenie: Jakub Czarkowski, wykładowca WSP ZNP

Placówki edukacji kulturalnej i pozaszkolnej mogą posiadać własne strony internetowe. Strony takie zawierają różnorodne informacje o danej placówce i prezentują ją z wielu punktów widzenia. Strony WWW mogą być używane jako narzędzie informacji oraz sposób promocji edukacji kulturalnej. Poza danymi czysto formalnymi, takimi jak adres, strony WWW mogą również zawierać informacje dotyczące między innymi:

- warunków prowadzenia zajęć,
- kadry nauczycielskiej i instruktorskiej,
- klubów, organizacji funkcjonujących na terenie placówki,
- osiągnięć,

Trzeba również dodać, że strona WWW może być również narzędziem wychowawczego oddziaływania. Prezentowane odpowiednio dobrane i wyeksponowane informacje mogą kształtować odniesienie porównawcze w grupie. Mogą one również prezentować i kształtować kulturowe wzory życia, co ma ogromny wpływ na skuteczność edukacji kulturalnej w środowisku działania. Przykładem może być prezentacja wzorca osobowego, jakim jest patron placówki czy znany twórca kultury. Do tej pory nie było jednak systematycznych badań w tym zakresie. Ważne jest oczywiście dobre przygotowywanie utworzonych dokumentów, prezentacji itp. do opublikowania. Internet, dając możliwość tworzenia własnych witryn internetowych z informacjami dla rodziców i uczniów, dostarcza nowych możliwości edukacyjnych, ale również ważnych możliwości w zarządzaniu, gdzie jest szansą do wprowadzenia nowych lub unowocześnienia dotychczas stosowanych technik kierowania.

Aby strona WWW placówki mogła być niedrogim narzędziem jej promocji oraz dobrze wypełniać stawiane jej zadania, musi prezentować odpowiednią jakość. Strona jest wizytówką placówki, i aby dobrze o niej świadczyła i zachęcała do współpracy lub uczestnictwa w zajęciach, musi być dobrze zrobiona. Taka dobra strona powinna spełniać kilka podstawowych warunków:

- być atrakcyjna graficznie i estetyczna,
- posiadać jasne i czytelne odniesienie do szkoły lub placówki, którą reprezentuje,
- posiadać jasną i przejrzystą strukturę – dokładnie zaznaczone odnośniki i linki,
- wszelkie materiały kopiowane powinny mieć oznaczone źródło (inaczej będzie to kradzież intelektualna – plagiat),
- powinna sprawnie funkcjonować, w tym łatwo otwierać się, dlatego trzeba rozważnie i ostrożnie dobierać pliki graficzne, muzyczne i video – nie powinny być zbyt duże,

- powinna być również regularnie uaktualniana.

Ważne jest również, by na stronie umieścić wszystkie istotne dla nas treści, np. zasady rekrutacji lub opis unikalnych zajęć, jakie są realizowane w placówce. Informacje powinny być rzetelne i wiarygodne. Trzeba również dodać, że aby strona spełniła swoją funkcję, należy również umieścić informację o niej i zarejestrować ją w wielu miejscach sieci. Z tego punktu widzenia ważny jest również dobry opisowy tytuł.

Internet może być również sposobem wymiany informacji i wyrażania opinii np. za pośrednictwem forów internetowych oraz grup dyskusyjnych.

*Jakub Jerzy Czarkowski*

#### Warsztat IV

#### ***Przykłady dobrej praktyki w edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży. Edukacja filmowa, muzyczna, teatralna, plastyczna.***

prowadzenie: Gabryella Miłowska, Elżbieta Siczek, Anna Olczyk, Katarzyna Podurgiel, Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej

Prezentowane warsztaty dotyczyły propozycji dla szkół z czterech dziedzin: muzyki, plastyki, filmu i teatru. Przedstawiono pięć autorskich programów edukacyjnych realizowanych w Stołecznym Centrum Edukacji Kulturalnej.

Jako pierwsza swój program – „Poranek Muzyczny” – przedstawiła jego autorka, Elżbieta Siczek. Na przykładzie mini koncertu zaprezentowała podstawowe założenia i sposób prowadzenia lekcji podczas koncertu. W pokazie zawarła prezentację instrumentu, zapoznanie z charakterem utworu i sylwetką kompozytora, nawiązała do epoki.

Kolejną propozycją był program „Grupa aktywności Twórczej” adresowany do osób niepełnosprawnych intelektualnie. Autorka programu Joanna Łabęcka przygotowała prezentację multimedialną, zawierającą obraz pracowni, sposób prowadzenia warsztatu i gotowe jego efekty w postaci galerii obrazów, wykonanych przez uczestników. Pokazowi towarzyszyła prelekcja, rozwijająca przedstawiane aspekty programu.

Kolejny warsztat z dziedziny edukacji plastycznej to „Lekcja w Galerii”, realizowany w dwóch galeriach SCEK – Galerii Abakus i Galerii Stara Prochownia. Autorka programu, Gabryella Miłowska-Mołąg, przygotowała dla uczestników sejmiku prezentację, której celem było pokazanie kolejnych etapów lekcji na drodze do wykonania samodzielnej pracy plastycznej. Na przykładzie konkretnej wystawy pokazała możliwości edukacji kulturalnej poprzez sztuki plastyczne i przedstawiła aspekty wychowawcze prowadzonej lekcji. Z uczestnikami przeszła szlakiem lekcji w galerii, pokazując prace uczestników warsztatów, inspirowane kolejnymi wystawami.

Program edukacji filmowej w SCEK-u zaprezentowała nauczycielka i animatorka kultury Anna Olczyk-Grabowska. Przedstawiła zajęcia stałe tj. „Lekcja w kinie – edukacja filmowa”, „Klub Entuzjastów Filmu”, jak również inicjatywy filmowe realizowane metodą projektu tj. „Poznajemy film z DRUGIE STRONY – spotkania z twórcami filmowymi”, „Młodzież KRĘCI! – młodzi ludzie samodzielnie realizują filmy”, „Od 0 do 100 – projekt integracji międzypokoleniowej”, „De/Montaż – I Warszawski Przegląd Filmów dla Młodzieży”. Przedstawiła gościom konferencji założenia, cele, sposoby realizacji i instytucje przyznające granty na zadania edukacyjne.

Tematem kolejnego warsztatu był program „Teatr jako instrument wspierający edukację”. Celem warsztatu było ukazanie wartości edukacji teatralnej skierowanej do grup zorganizowanych, szkoły podstawowej, gimnazjum, liceum. Wstęp stanowiła krótka rozmowa dotycząca wymagań, jakie stawia współczesny świat przed edukacją teatralną w placówkach wychowania pozaszkolnego oraz tradycja teatru szkolnego dziś a teatru szkolnego jako metody dydaktyczno-wychowawczej. Następnie warsztat został podzielony na dwie części: teoretyczną i praktyczną. W pierwszej części została szczegółowo omówiona oferta Stołecznego Centrum Edukacji Kulturalnej skierowana do szkół – *Lekcja w teatrze*:

- 1) główne założenia edukacji teatralnej w placówce wychowania pozaszkolnego;
- 2) tematy lekcji warsztatowych – sposób doboru właściwego tematu oraz cele edukacyjne danego tematu;
- 3) sposoby realizacji uwzględniające wiek, ilość uczestników, częstotliwość oraz ilość spotkań;
- 4) struktura zajęć – etapowość, organizacja
- 5) pozytywny wpływ warsztatów na edukację w szkole.

Część praktyczna polegała na twórczym udziale uczestników warsztatu w procesie edukacji teatralnej. Uczestnicy mieli okazję poczuć się przez chwilę dziećmi i bezpośrednio na sobie doświadczyć edukacji teatralnej. Warsztat zawierał: konkurs podstawowej wiedzy o teatrze, ćwiczenia teatralne poruszające wyobraźnię i inwencję w zakresie poszukiwania pozawerbalnych scenicznych środków wyrazu, etiudy improwizowane z dzieł dramatycznych lektur szkolnych różnych epok.

Proponowane formy mogą być realizowane w każdej placówce wychowania pozaszkolnego. Najszym celem było zachęcenie do skorzystania z wypracowanych i sprawdzonych metod kształcenia i wychowania poprzez sztukę do świadomego korzystania z dóbr kultury, rozwijania w uczniach zamiłowania do sztuki poprzez ukazywanie więzi między jej różnymi dziedzinami, popularyzowanie sztuki wśród dzieci i młodzieży, rozbudzenie wrażliwości estetycznej i kształcenie nawyku aktywnego uczestnictwa w kulturze.

*Gabryella Miłowska  
Elżbieta Siczek  
Anna Olczyk  
Katarzyna Podurgiel  
Joanna Łabęcka*

#### Warsztat V

#### ***Współpraca placówek wychowania pozaszkolnego z organizacjami pozarządowymi w realizacji programów edukacji kulturalnej***

prowadzenie: Anna Borowska-Tomczyk, zastępca dyrektora Centrum Komunikacji Społecznej m.st. Warszawy, Andrzej Rybus-Tołłoczko, doradca Wojewody Mazowieckiego ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Warsztaty były skierowane do dyrektorów placówek wychowania pozaszkolnego. Celem zajęć było zaprezentowanie zasad partnerstwa pomiędzy administracją i organizacjami pozarządowymi oraz zachęcenie uczestników do zawiązywania tego rodzaju współpracy z trzecim sektorem. Podczas warsztatów zostały podane podstawy prawne współpracy samorządów z organizacjami pozarządowymi. Prowadzący zaakcentowali konieczność zwrócenia większej uwagi przedstawicieli samorządu na dbałość o stronę prawną we współpracy z trzecim sektorem. Następnie uczestnicy pod kierunkiem prowadzących zbudowali definicję partnerstwa, sformułowali jego cele oraz omówili słabe i mocne strony tej formy współpracy. Zakończeniem warsztatów była gra symulacyjna, podczas której część uczestników wcieliła się w role prezesów organizacji pozarządowych, a część w dyrektorów placówek edukacyjno-kulturalnych. Ich zadaniem było wynegocjowanie porozumienia o współpracy pozafinansowej. Wszystkie grupy wypracowały takie porozumienia

*Andrzej Rybus-Tołłoczko*



Edukacja kulturalna - problemy i wyzwania



# UCHWAŁA

## XV Ogólnopolskiego Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego.

W dniach 20 – 22 października 2008 roku odbył się w Warszawie XV Ogólnopolski Sejmik Placówek Wychowania Pozaszkolnego, którego organizatorem było Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej im. Komisji Edukacji Narodowej.

Współpracę merytoryczną i finansową zapewniło Ministerstwo Edukacji Narodowej i Biuro Edukacji m. st. Warszawy, wsparcie programowe – Krajowa Rada Placówek Wychowania Pozaszkolnego i Polskie Stowarzyszenie Wychowania Pozaszkolnego im. Aleksandra Kamińskiego.

Uczestnicy Sejmiku wzięli również czynny udział w dniach 21-22 października 2008 roku w Kongresie Edukacji Kulturalnej zorganizowanym przez Fundację Kultury pod honorowym patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Prezydenta m. st. Warszawy.

W Sejmiku wzięło udział 86 uczestników reprezentujących 77 placówek wychowania pozaszkolnego z 13 województw.

Podjęli oni, jako reprezentacja znaczącej liczby placówek, Uchwałę oraz zgłosili szereg wniosków, które uznali za istotne dla dobrego funkcjonowania i rozwoju placówek wychowania pozaszkolnego.

1. Uczestnicy Sejmiku uznają i podkreślają, iż kultura i sztuka jest jedną z najcenniejszych części dziedzictwa narodowego, europejskiego i światowego. Dbanie o nią, jej pielęgnowanie i upowszechnianie wśród młodzieży jest ważną powinnością samorządów i instytucji oświatowo-wychowawczych. Wśród nich niekwestionowaną pozycję zajmują obecnie placówki wychowania pozaszkolnego, które wraz ze szkołami realizują coraz szersze i nowocześniejsze programy edukacji kulturalnej ujęte w długofalowy proces wychowawczy.

W związku z projektowanym przez Ministerstwo Edukacji Narodowej rozszerzeniem programów edukacji artystycznej i kulturalnej oraz zajęć pozalekcyjnych w szkołach, placówki wychowania pozaszkolnego pragną włączyć się w realizację przez szkoły tych programów, wykorzystując swoje bogate doświadczenie edukacyjne, kulturalne i specjalistyczne, kadre pedagogiczną oraz odpowiednie warunki organizacyjne i bazowo-techniczne. Współpraca ze szkołami powinna opierać się o wzajemne partnerstwo, któremu towarzyszyć powinna idea zapewnienia uczniom, zajęć o wysokim poziomie organizacyjnym i merytorycznym.

2. Uczestnicy Sejmiku podkreślają potrzebę unowocześnienia form, metod i programów kształcenia i doskonalenia nauczycieli przedmiotów i specjalności artystycznych. Dotychczasowe formy realizowane w Ośrodkach Doskonalenia Nauczycieli wymagają daleko idącego rozszerzenia i aktualizacji.

3. Placówki wychowania pozaszkolnego spełniają ważne funkcje wychowawcze, edukacyjne, kulturalne, animacyjne, socjalizacyjne i terapeutyczne. Niestety nie obejmują tą działalnością całą młodzieży. Dla wielu środowisk i grup młodzieży są one niedostępne. Zaniedbania edukacyjne, dysfunkcje rozwojowe, zagubienie losowe często uniemożliwiają młodym ludziom korzystanie z naszych ofert. Placówki, wraz z innymi instytucjami środowiska lokalnego, powinny poszukiwać sposobów przeciwdziałania wykluczeniu kulturalnemu różnych grup młodzieży.

Konieczne jest tworzenie nowych Ognisk Pracy Pozaszkolnej, rozszerzanie Młodzieżowych Domów Kultury a także aktywizowanie samorządów do odpowiedzialności za edukację kulturalną dzieci i młodzieży.

4. Zebrani na Sejmiku przedstawiciele placówek uznają za korzystne dla realizacji powyższych zadań zorganizowanie w swoich miejscowościach debat społecznych na temat edukacji kulturalnej i czasu wolnego młodzieży z udziałem władz samorządowych, rodziców, instytucji kultury, szkół oraz organizacji pozarządowych. Jej efektem mogłyby być miejskie (lokalne) programy edukacji kulturalnej. Inspi-

racją tych przedsięwzięć powinien być List Intencyjny Ministra Edukacji Narodowej i Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego podpisany w marcu 2008 roku a dotyczący wspólnych działań na rzecz rozszerzenia edukacji kulturalnej i artystycznej dzieci i młodzieży.

5. Uczestnicy Sejmiku reprezentujący głosy i opinie wielu placówek kierują pod adresem Ministerstwa Edukacji Narodowej następujące wnioski:

a) Sprawniejsze niż dotychczas zarządzanie środkami na dofinansowywanie projektów:

- wcześniejsze ogłaszanie projektów konkursowych i priorytetów,
- wydłużenie czasu realizacji (15 X -15 XII to okres zbyt krótki),
- terminowe przekazywanie środków placówkom; ich brak paraliżuje realizację projektu,
- umożliwienie rozliczania projektów w rozsądnych, dłuższych terminach.

b) Ponowne rozpatrzenie postulatu włączenia placówek wychowania pozaszkolnego do ministerialnego programu komputeryzacji na tych samych zasadach co szkoły a nawet ze względu na ich specyfikę według kryteriów preferencyjnych.

c) Rozszerzenie beneficjentów „Pakietu filmowego” o placówki wychowania pozaszkolnego, które w szerokim zakresie i większości placówek realizują programy edukacji filmowej.

d) Prawne unormowanie miesięcznych wpłat na PFRON – obecnie niekorzystne dla placówek oraz ustalenie odrębnego, właściwego, zgodnego z zakresem działalności numeru statystycznego PKD.

6. Połączenie Sejmiku Placówek z Kongresem Edukacji Kulturalnej w Warszawie był ciekawą i wartościową formą wzbogacenia wiedzy uczestników o zagadnienia kulturalne realizowane przez resort kultury, które rzadziej docierały do placówek oświatowo-wychowawczych. Obecnie oba resorty – Edukacji i Kultury, w świetle wymienionego wcześniej Listu Intencyjnego zadeklarowały daleko większą współpracę, która powinna zaowocować rozszerzeniem, unowocześnieniem i wzbogaceniem form i metod edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży.

7. Uczestnicy Sejmiku zaproponowali by coroczne Sejmiki odbywały się w dużych miastach Polski i kolejnych województwach.

Szereg wniosków i propozycji, które zgłoszono w czasie Sejmiku w Warszawie, jest kontynuacją spraw z konferencji i sesji pedagogicznych jakie przedstawiciele placówek zgłaszali wielokrotnie. Wniosek o charakterze merytorycznym zostały przesłane w czerwcu 2008 roku do Ministerstwa Edukacji Narodowej, pozostałe dotyczące kwestii prawnych, zebrane nieco później zostały opracowane pisemnie i stanowią załącznik do niniejszej Uchwały.

Powyższe wnioski wraz z Uchwałą zostały jednogłośnie przyjęte przez uczestników XV Ogólnopolskiego Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego w Warszawie 21 października 2008 roku.

***Komisja Uchwał i Wniosków  
XV Ogólnopolskiego Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego:***

*Teresa Grzybowska, Młodzieżowy Dom Kultury, Kraków  
Grażyna Leńczuk, Młodzieżowy Dom Kultury, Jasło  
Romana Ludwicka-Mierzejewska, Młodzieżowy Dom Kultury, Płock  
Lucyna Frąckiewicz-Godyń, Polskie Stowarzyszenie Wychowania Pozaszkolnego*







## WNIOSKI

zgłoszone przez uczestników Kongresu Edukacji Kulturalnej  
21-22.10.2008.

1. Dostępność grantów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego dla placówek edukacyjnych oraz grantów Ministerstwa Edukacji Narodowej dla instytucji kultury. Dotyczy to również projektów „twardych”, tzn. wyposażenia. W tej sprawie powinno dojść do spisania formalnego porozumienia pomiędzy oboma resortami. Przesłanką takiego porozumienia jest wspólny podmiot prowadzonej przez oba resorty działalności edukacyjnej i wspólne cele.

2. W systemie oświaty, oprócz szkół, znajdują się placówki wychowania pozaszkolnego, które mogą wspierać edukację artystyczną i kulturalną w formach pozalekcyjnych i pozaszkolnych i są do tego przygotowane. Istnieje obecnie wyraźna potrzeba dookreślenia funkcji tych placówek w szeroko pojętej edukacji ciągłej.

3. Postuluje się wprowadzenie do programu szkolnego, obok poświęconych kulturze zajęć teoretycznych, obligatoryjnych zajęć warsztatowych, w których znalazłoby się również miejsce na teatr. Byłoby to dla dzieci i młodzieży bodźcem do aktywnego uczestnictwa w kulturze. Zajęcia te powinny być realizowane we współpracy z instytucjami kultury.

4. Postuluje się stworzenie przez oba resorty wspólnego internetowego „Informatorium” o programach, źródłach finansowania i podmiotach funkcjonujących w obszarze edukacji kulturalnej. Na stronie tej powinny znaleźć się np. prezentacje najciekawszych projektów edukacyjnych zrealizowanych w społecznościach lokalnych dzięki środkom uzyskanym z programów ministerialnych.

5. Kilkakrotnie we wnioskach pojawił się postulat porozumienia obu resortów w sprawie weryfikacji kompetencji nauczycieli przedmiotów artystycznych we wszystkich typach szkół, a także ustalenia poziomu i rodzaju wymaganego od nich wykształcenia. Ważnym postulatem jest także umożliwienie zatrudniania przez szkoły osób, które prowadzą zajęcia edukacyjne w instytucjach kultury.

6. Przedmiotem dyskusji powinien stać się system szkolenia i doskonalenia nauczycieli przedmiotów artystycznych i wiedzy o kulturze oraz osób prowadzących zajęcia z zakresu edukacji kulturalnej w placówkach pozaszkolnych. Dobrym rozwiązaniem wydaje się propozycja stworzenia systemu szkoleń podyplomowych prowadzonych przez wyspecjalizowane instytucje kultury, przedsięwzięcia typu „Letnia Szkoła Ministra Kultury” itp.

7. Przedmiotem umowy międzyresortowej powinno być wspólne opracowanie systemu finansowania, który zawierałby w sobie instrumenty nakłaniające placówki obu resortów do współpracy, np. dodatkowa wysoka punktacja za współpracę, przyznawana przy ocenie aplikacji w ramach programów dotacyjnych, możliwość refundowania szkołom kosztów uczestnictwa dzieci i młodzieży w programach edukacyjnych instytucji kultury itp.

8. Konieczne wydaje się promowanie działań edukacyjnych, prowadzonych przez placówki różnego typu, wprowadzających dzieci i młodzież w kulturę współczesną i przygotowujących do jej obioru i rozumienia (muzyka, plastyka, film, teatr).

9. Usprawnienie przez MEN zarządzania finansami przeznaczonymi na realizację projektów poprzez: wydłużenie terminów aplikacji oraz czasu realizacji projektu.

10. Postulat przywrócenia programu „Małe ojczyzny – tradycja dla przyszłości” oraz cyklu filmowego „Małe ojczyzny”, obrazującego ruch aktywności lokalnej i tożsamość miejsca.

11. Konieczne jest utworzenie stanowisk animatorów regionalnych, przygotowanych do koordynowania współpracy instytucji kulturalnych i oświatowych na poziomie regionalnym. Animatorzy regionalni powinni dysponować niezależnym budżetem, utworzonym ze środków pochodzących z sektora oświaty i kultury, którym mogliby samodzielnie dysponować animując projekty adresowane do lokalnych społeczności, w których działają.

Opracowali:

**Anna Wieczorek,**

pełnomocnik ds. Badawczych Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowe Centrum Kultury

**Janusz Byszewski,**

kurator Programu Edukacji Twórczej Centrum Sztuki Współczesnej

**Wojciech Feliksiak,**

wicedyrektor Stołecznego Centrum Edukacji Kulturalnej



Edukacja kulturalna – problemy i wyzwania



Jolanta Skutnik  
Uniwersytet Śląski w Katowicach

## KILKA UWAG PO KONGRESIE EDUKACJI KULTURALNEJ

W ostatnich tygodniach października w Warszawie odbył się Kongres Edukacji Kulturalnej, który zgromadził przedstawicieli wielu środowisk związanych z zagadnieniami edukacji kulturalnej i jej miejsca w polityce edukacyjnej i kulturalnej państwa. Dyskusje, a może jeszcze mocniej, głosy „z sali” utwierdziły mnie w przekonaniu, że środowiska związane na co dzień z praktyką edukacyjną i upowszechnieniową w dziedzinie kultury odczuwają coraz mocniej brak jednolitej, systematycznej polityki w tym zakresie. Stąd pragnę zaprezentować kilka sugestii, które mogłyby wzbogacić dyskurs poświęcony tym zagadnieniom.

Odwołując się do europejskich tradycji i doświadczeń w zakresie edukacji kulturalnej i artystycznej budowanie optymalnego modelu tych działań powinno opierać się na jednoczesnym i mocnym zaangażowaniu dwóch resortów: kultury i edukacji, od szczebla centralnego (poprzez tworzenie ram legislacyjnych) aż do szczebli lokalnych i instytucjonalnych, w których zadania te są realizowane. Tylko taka współpraca pozwoli na realizację celów edukacji kulturalnej, do których (obok wskazanych w literaturze przedmiotu, a głównie w publikacjach Katarzyny Olbycht) zaliczam:

- kształcenie kompetencji do pełnego uczestnictwa w kulturze w każdej grupie wiekowej poprzez wykorzystanie dostępnej wiedzy i metod wywodzących się z praktyki edukacyjnej, artystycznej i upowszechnieniowej,

- budowanie, odbudowywanie lub wspieranie wspólnot poprzez działania z wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z pola szeroko rozumianej kultury, a szczególnie jej dziedziny szczegółowej, jaką jest kultura artystyczna.

**Do głównych zadań resortu kultury w tym zakresie powinno należeć m.in.:**

1) utworzenie sieci serwisów edukacyjnych działających obligatoryjnie przy wszystkich instytucjach upowszechniania dóbr kultury objętych mecenatem i opieką państwa. Zadaniem takich placówek byłoby:

- wypracowanie i permanentne modernizowanie metod upowszechniania szczegółowej dziedziny sztuki, którą instytucja „reprezentuje”;

- kształcenie kompetentnych uczestników kultury (w tym twórców) w zakresie dziedziny reprezentowanej przez instytucję;

- wychowywanie przyszłych odbiorców oferty kulturalnej, czyli publiczności (co stanowi jeden z najważniejszych warunków utrzymania, funkcjonowania i przetrwania tych instytucji);

- cykliczne badanie publiczności pod względem motywacji do uczestnictwa w kulturze, zainteresowań i potrzeb obecnej i potencjalnej publiczności oraz przeszkód w dostępie do dóbr kultury w celu ustalenia optymalnych warunków funkcjonowania serwisu i instytucji;

- tworzenie bazy dokumentacji pedagogicznej dostępnej w witrynach internetowych wszystkich instytucji;

- realizowanie zajęć stażowych dla nauczycieli, opiekunów i pracowników społecznych zainteresowanych indywidualną pracą na terenie instytucji;

- tworzenie bądź umacnianie więzi instytucji z lokalną społecznością;

- dynamizowanie lokalnego życia kulturalnego i szerzej społecznego poprzez angażowanie się w życie tej wspólnoty. Zadania te można realizować w formie warsztatowej (zamkniętej i otwartej) przeznaczonej dla publiczności w każdym wieku i wywodzącej się z każdego środowiska społeczno-kulturowego; w formie projektów patronackich; projektów „Hors les murs”; w formie produkcji i wydawnictw multimedialnych przeznaczonych dla wyraźnie zdefiniowanej publiczności; materiałów i druków edukacyjnych; zajęć stażowych dla nauczycieli i instruktorów decydujących się na współpracę z instytucją; organizowanie przedsięwzięć o charakterze społeczno-kulturalnym, dla których zapleczem jest kolekcja bądź repertuar instytucji, itp.;

2) wprowadzenie do instytucji kadry specjalistycznie wykształconych animatorów i mediatorów społeczno-kulturalnych, wywodzących się z łącznej formacji kulturoznawczo-artystycznej i psycho-

pedagogicznej (jako że praca ta odbywa się w środowisku osób, stąd wymaga szczegółowej wiedzy z zakresu pedagogiki i jej dziedzin szczegółowych jak np. pedagogika kultury, psychologii z elementami psychologii rozwojowej i psychologii twórczości oraz socjologii kultury, wykorzystania metod i technik animacyjnych oraz umiejętności związanych z wybranym warsztatem twórczości artystycznej), którzy obok odpowiedzialności związanej z przygotowaniem i realizacją projektów wewnątrz instytucji (we współpracy z dyrektorami, artystami i kuratorami) byłiby odpowiedzialni za podejmowanie i podtrzymywanie kontaktu z publicznością potencjalnie zainteresowaną ofertą instytucji w tym z instytucjami opiekuńczo-wychowawczymi i naukowymi (np. poprzez wiązanie ich umową o partnerstwie) na każdym etapie kształcenia (od przedszkola do uniwersytetu) oraz pozyskiwanie tzw. „non publics” wywodzącej się głównie ze środowisk defaworyzowanych społecznie;

3) budowanie lub rozbudowywanie przestrzeni (architektonicznej) do realizacji działań praktycznych na terenie instytucji, warunkując tym samym autentyczność kontaktu ze sztuką – kontaktu rozumianego jako stwarzanie potencjalnych możliwości do spotkania z dziełem, podejmowania dialogu ze sztuką, jej twórcami i innymi odbiorcami, odbywającego się w atmosferze sztuki autentycznie obecnej, a inspirującego własną aktywność twórczą realizowaną w tym miejscu.

Tworzenie takich ośrodków sprzyja kształtowaniu się publiczności we francuskiej literaturze przedmiotu zwanej: habituent – zdomowionej, która traktuje instytucję jako przestrzeń przyjazną. W takiej przestrzeni możliwe są prawdziwe działania twórcze, prawdziwe relacje i dialogi, autentyczne i głębokie przeżycia. „Zadomowiona” publiczność nie jest bierna. Uczestniczy nie tylko w procesie recepcji sztuki i zajęciach dla niej przygotowanych ale w pewnym momencie staje się współodpowiedzialna za funkcjonowanie instytucji, często samoczynnie włączając się w jej politykę upowszechniania poprzez tworzenie stowarzyszeń przyjaciół instytucji, kół zainteresowań, fundacji i innych form wsparcia jej działalności.

Obecność takich serwisów pozwala jednocześnie na budowanie partnerskich więzi z instytucjami oświatowymi, które mogą projektować działalność dydaktyczną uwzględniając harmonogram zajęć ustalony przez instytucję.

**Resort edukacji w zakresie edukacji kulturalnej powinien dążyć do głębokiej reformy przedmiotów związanych z działalnością twórczą i artystyczną szkole. Tym nie wystarczy już „reanimacja”, ale konieczne wydaje się powołanie do życia nowej formy.** Prawdziwa obecność w szkole sztuki (traktowanej jako jeden z głównych elementów edukacji kulturalnej) powinna rozpocząć się od:

1) rezygnacji z określeń typu: wychowanie estetyczne, wychowanie przez sztukę czy edukacja do sztuki (które doprowadziły w praktyce szkolnej do zinstrumentalizowania sztuki i obniżenia jej wartości, co w konsekwencji wpłynęło na jej marginalizację w całym procesie edukacji) na rzecz określenia (nazwy): „edukacja artystyczna” lub „edukacja twórcza w zakresie sztuk plastycznych (sztuk wizualnych), sztuki muzycznej, sztuk performatywnych” (niżej szczegółowo omówionych) co pozwala na wyraźne wyznaczenie kierunków i celów kształcenia oraz określenie kompetencji nauczyciela realizującego taki program;

2) stworzenia nowatorskich rozwiązań, które nie odwołują się do „archaicznego” modelu podziału przedmiotów artystycznych w szkole na plastykę i muzykę, jako że większość aktualnych działań artystycznych i refleksji teoretycznej poświęconej zagadnieniom sztuki wskazuje na jej syntetyczność, współbrzmienie, przenikanie i multimedialność (tu rozumianą jako współwystępowanie w jednej formie wypowiedzi artystycznej środków wyrazu wywodzących się z różnych dyscyplin artystycznych). Również rozwój twórczy postulowany w programach powszechnej edukacji wymaga możliwie najszerszego dostępu do technik i metod pracy twórczej wywodzących się z różnych dyscyplin zaliczanych do kultury artystycznej. Propozycją rozwijającą taki tok myślenia są formy warsztatowe, np.:

- **Warsztat teorii i praktyki artystycznej** (obejmującej wiedzę, działania twórcze i recepcję w zakresie sztuk plastycznych, nowych mediów elektronicznych, designu, architektury, fotografii, filmu, itp.);

- **Warsztat teorii i praktyki muzycznej** (obejmującej recepcję, wiedzę i działania twórcze w zakresie instrumentalistyki, wokalistyki realizowanych indywidualnie i grupowo: np. chór, orkiestra, zespół wokalny, zespół muzyczny, itp.);

- **Warsztat teorii i aktywności w zakresie sztuk performatywnych** (w ramach którego realizowane są zajęcia z wiedzy, organizowane działania twórcze i recepcja takich dziedzin twórczej aktywności jak taniec, teatr i ich pochodne);

- w niektórych przypadkach komplementarną formą warsztatową może być **Warsztat dziedzictwa regionalnego** obejmujący zagadnienia teorii i praktyki lokowanych w obszarze sztuki ludowej (treści tego warsztatu mogą także pomieścić się w ramach warsztatów wyżej wymienionych).

Realizacja zadań warsztatowych wymaga:

- po pierwsze: stworzenia odpowiednich przestrzeni – atelier pracy twórczej dla każdej grupy zajęć, które stanowiłyby zaplecze dla regularnych kursów szkolnych, zajęć fakultatywnych a także do realizacji zajęć specjalistycznych przez pozaszkolne koła i stowarzyszenia w oparciu o utworzony wewnętrznie regulamin (w wielu społecznościach lokalnych tylko szkoła może spełniać funkcję ośrodka kultury);
- po drugie: wyposażenia tych przestrzeni w niezbędne narzędzia i zaplecze techniczne pozwalające na indywidualną lub grupową pracę nad autorskim projektem realizowanym w wybranej technice nawet przez kilka tygodni, aż do uzyskania rezultatu satysfakcjonującego autora;
- po trzecie: sprowadzenia do szkoły profesjonalistów wybranej dziedziny twórczości artystycznej legitymujących się stosownym wykształceniem (artystyczno-kulturoznawczym i pedagogicznym ze specjalnością animacyjną) stymulujących aktywność twórczą uczestników warsztatu już od najwcześniejszego etapu kształcenia a funkcjonujących w przestrzeni warsztatu jako opiekun, animator czy partner projektu.;

3) wprowadzenia do szkoły szerokiego spectrum aktywności artystycznych (jak wymienione wyżej) realizowanych obligatoryjnie na zajęciach artystycznych oraz fakultatywnie przez każdego ucznia przez okres całej nauki szkolnej od przedszkola do uniwersytetu – warunkowanie procesu wrastania w kulturę poprzez poznanie jej różnorodnych form i wartości, potem świadomy wybór jednej lub kilku dziedzin aż do uzyskania pełnego zainteresowania i głębokiej motywacji oraz kompetencji do uczestnictwa w wybranej dziedzinie aktywności kulturalnej z tendencją do ich ciągłego pogłębiania – taki rozkład zadań warunkuje ich procesualność, która charakteryzuje każdą działalność o charakterze artystycznym i szerzej – twórczym;

4) związania szkoły w układy partnerskie z instytucjami upowszechniania dóbr kultury poprzez organizację patronatu artystycznego, tworzenie klas artystycznych, klas kultury, szkolnych projektów akcji kulturalnej i innych form współpracy, które dynamizują pracę szkoły i wzbogacają formy edukacji, a szczególnie te, które związane są z recepcją wybranych zjawisk kultury artystycznej z zachowaniem zasady tożsamości sztuki.

Niezmiernie ważnym elementem jest kształcenie kadr dla realizacji tych postulatów. Warto przemyśleć konkretne działania, które modyfikowałyby tryb kształcenia w zakresie edukacji artystycznej oraz upowszechniania kultury, wyposażające absolwentów tych kierunków w bardzo szczegółowe kompetencje łączące zagadnienia psycho-pedagogiczno-społeczne, kulturoznawcze oraz warsztatowe w zakresie wybranej dziedziny twórczości artystycznej.

Uwagi te (które wymagają uszczegółowienia i dodatkowego wyjaśnienia) należy traktować jako propozycję do dyskusji, którą należałoby prowadzić w gronie osób łączącym świat kultury ze światem edukacji – np. w formie międzyministerialnego zespołu roboczego. Potrzebę podejmowania takiego dialogu potwierdzają zarówno głosy praktyków często spontanicznie realizujących przedsięwzięcia edukacyjne i upowszechnieniowe w środowiskach lokalnych, jak i teoretyków, którzy wypracowali już szereg interesujących teorii łączących te zagadnienia. Zaś ranga tych zagadnień nieustannie wzrasta, na co wskazują stosowne programy i ich priorytety wyznaczane przez gremia wywodzące się ze struktur ONZ, uczestników konferencji UNESCO czy członków Komisji Europejskich.

Warszawa 22.10.2008



Edukacja kulturalna - problemy i wyzwania



# EDUKACJA KULTURALNA W WARSZAWIE

## wnioski pokonferencyjne

7 października 2008 roku odbyła się konferencja „Edukacja Kulturalna w Warszawie” zorganizowana w ramach działań przed Kongresem Edukacji Kulturalnej. W konferencji wzięło udział 120 osób reprezentujących różne środowiska zaangażowane w procesy edukacji kulturalnej z wszystkich dzielnic stolicy: przedstawiciele Urzędu m.st. Warszawy, urzędów dzielnicowych, wydziałów oświaty i wydziałów kultury, instytucji kultury i placówek oświatowych oraz organizacji pozarządowych. Wnioski z obrad zebrała i opracowała Komisja Wnioskowa w składzie: Alicja Pruszkowska (Polski Ośrodek ASSITEJ), Anna Orzechowska (Wydział Kultury Urzędu Dzielnicy Wawer), dr Józef Chwedorowicz (Uniwersytet Muzyczny w Warszawie). Wnioski zebrane i opracowane przez Komisję Wnioskową zostały uzupełnione o uwagi i postulaty, które zgłosili uczestnicy konferencji wypełniając ankietę, przygotowaną przez organizatorów. Wnioski i postulaty zgłoszone w czasie konferencji zostaną przedstawione organizatorom edukacji kulturalnej: Ministrowi Edukacji Narodowej, Ministrowi Kultury oraz Prezydentowi Miasta Stołecznego Warszawy.

1. Istnieje potrzeba precyzyjnego zdefiniowania pojęcia „edukacja kulturalna”.
2. Istnieje konieczność opracowania standardów edukacji kulturalnej oraz określenia kanonu kultury odpowiadającego współczesnym warunkom społecznym, politycznym oraz technologicznym.
3. Należy stworzyć zintegrowany system informacji o wychowaniu przez sztukę dla sztuki, o programach edukacyjnych i ich autorach.
4. Należy wypracować spójny system współdziałania pomiędzy sferą oświaty a sferą kultury.
5. Należy podjąć działania, które umożliwiają pełne wykorzystanie potencjału domów kultury i placówek wychowania pozaszkolnego.
6. Do realizacji projektów w dziedzinie edukacji kulturalnej należy wykorzystać istniejącą infrastrukturę szkół różnego typu.
7. Władze miasta powinny wspierać lokalne inicjatywy wypracowane przez lokalne instytucje i organizacje oraz opracować Strategię Lokalnych Programów Kulturalnych.
8. Należy poszerzyć dostęp do miejskich programów grantowych – umożliwić korzystanie z nich instytucjom kultury i placówkom oświatowym.
9. Należy tworzyć mechanizmy współpracy między instytucjami kultury i placówkami oświatowymi, np. utworzyć stanowiska lokalnych koordynatorów edukacji kulturalnej.
10. Należy znaleźć i uruchomić środki na wsparcie finansowe uczniów, którzy nie mogą skorzystać z odpłatnej oferty edukacyjnej.
11. Należy zwiększyć udział artystów w realizacji programów edukacyjnych – pozyskać ich do współpracy oraz likwidować bariery formalne.
12. Należy podnieść kompetencje nauczycieli w zakresie edukacji artystycznej, zwłaszcza muzycznej.
13. Należy zbudować system doskonalenia zawodowego instruktorów i nauczycieli w zakresie warsztatu artystycznego oraz metodyki zajęć.
14. Należy stworzyć stałe forum wymiany doświadczeń między instruktorami, nauczycielami sztuki, autorami i realizatorami projektów.
15. Należy promować projekty edukacyjne, szczególnie te które przeciwdziałają wykluczeniu społecznemu.
16. Należy przygotować specjalną ofertę edukacyjną i artystyczną dla uczniów szkół gimnazjalnych. Ta kategoria wiekowa jest pomijana w ofertach większości instytucji kultury.
17. Należy zadbać o wyrazistość i ciągłość polityki edukacyjnej oraz podjąć działania, które ochronią tę sferę przed zmianami politycznymi.



**NOWATORSKIE PROGRAMY  
EDUKACJI KULTURALNEJ**  
realizowane w placówkach wychowania pozaszkolnego







# CENTRALNY GABINET EDUKACJI FILMOWEJ

Pałac Młodzieży im. J. Tuwima w Łodzi

## **Kadra specjalistyczna:**

mgr Ewa Kanownik – kulturoznawca, filmoznawca, specjalista d.s. projektów  
mgr Anna Kołodziejczak – kulturoznawca, filmoznawca, specjalista d.s. projektów  
mgr Dorota Gołębiowska – filolog, kulturoznawca, animator edukacji filmowej  
mgr Kinga Dyndowicz – dziennikarz, kulturoznawca, filmoznawca

## **Konsultanci merytoryczni:**

**prof. zw. dr hab. Ewelina Nurczyńska-Fidelska** – kierownik Katedry Mediów i Kultury Audiowizualnej Uniwersytetu Łódzkiego

**prof. dr hab. Stefan Czyżewski** – Prorektor PWSFTviT i UŁ, operator filmowy.

## **Centralny Gabinet Edukacji Filmowej prowadzi następujące formy zajęć filmowych:**

- Zajęcia z historii filmu dla gimnazjalistów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych,
- Zajęcia z języka polskiego dla gimnazjalistów przygotowujące do egzaminu gimnazjalnego,
- Dyskusyjny Klub Filmowy „KLAPS” dla młodzieży i dorosłych,
- Kino Lektur Szkolnych,
- Obozy realizatorskie dla młodzieży,
- Spotkania z ludźmi kina, cykle analiz filmowej klasyki, jak i dzieł najnowszych, zajęcia warsztatowe,
- Konkursy filmowe,
- Edukację najmłodszych w ramach Akademii Przedszkolaka.

## **Gabinet Edukacji Filmowej**

Od 1985 roku działa Centralny Gabinet Edukacji Filmowej powołany na mocy porozumienia Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Ministerstwa Oświaty. Od początku istnienia głównym celem Gabinetu było przybliżanie zagadnień związanych z edukacją o mediach audiowizualnych dzieciom, młodzieży, a także pedagogom, którzy prowadzą zajęcia o tej tematyce.

## **Dostępne materiały dydaktyczne i propozycje dla nauczycieli:**

- Programy edukacji filmowej (dostosowane do programów nauczania), do wykorzystania w edukacji filmowej w przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych.
- Materiały edukacyjne z zakresu wiedzy o mediach audiowizualnych (wydawnictwa CGEF)
- Stałe konsultacje dla nauczycieli.
- Ogólnopolskie Konferencje Filmoznawcze w Borkach dla nauczycieli i osób prowadzących zajęcia o tematyce filmowej.
- Konferencje tematyczne dla nauczycieli, poświęcone filmom z bieżącego repertuaru, które mogą stać się przydatne w edukacji filmowej.
- Dyskusyjny Klub Filmowy "Klaps" – kino "Cytryna".

## **Propozycje dla dzieci i młodzieży:**

- Kino Lektur Szkolnych - przedpołudniowe zajęcia filmowe, odbywające się w kinie "Cytryna".
- Turniej literacko-filmowy „W świecie bajek, baśni i mitów kultury”.
- **Zajęcia z historii filmu dla gimnazjalistów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych, omówienie głównych nurtów w kinie wraz z przykładami filmowymi (zajęcia stałe – 2 razy w tygodniu),**
- Obozy realizatorskie dla młodzieży,
- Spotkania z ludźmi kina, cykle analiz filmowej klasyki, jak i dzieł najnowszych, zajęcia warsztatowe,

- **Zajęcia z języka polskiego dla gimnazjalistów przygotowujące do części humanistycznej egzaminu gimnazjalnego (zajęcia stałe – 2 razy w tygodniu),**
- **Ogólnopolski Konkurs Wiedzy o Filmie Gdańsk 2008/2009 - eliminacje wojewódzkie (eliminacje planowane na marzec 2009).**
- **Konsultacje dla młodzieży startującej w konkursie.**
- **„Filmowe pojedynki”- czyli nabywanie przez młodzież umiejętności zagospodarowania czasu wolnego (na przykładzie edukacji filmowej).**
- **Możliwość korzystania ze zbiorów filmowych i książkowych.**

## **Przykład imprez realizowanych przez CGEF w pierwszym półroczu roku szkolnego 2008/2009**

### **I. Forum dyskusyjne „Filmowe pojedynki IV”**

20-21. 10. 2008, Pałac Młodzieży im. J. Tuwima w Łodzi, kino „Charlie”.

**Impreza realizowana na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej.**

Projekt adresowany był do: młodzieży z gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z całego kraju, w tym także młodzieży niepełno-sprawnej oraz nauczycieli, instruktorów zajmujących się edukacją filmową.

**Uczestnicy:** 200 osób, w tym 30 nauczycieli.

**Cel projektu:** zapoznanie uczestników z problemami analizy i interpretacji dzieł filmowych, formami krytyki filmowej, warsztatem dziennikarza oraz wskazanie interesujących i wzbogacających form spędzania wolnego czasu.

**Projektowi towarzyszyły:** konkurs na najlepszy reportaż radiowy lub felieton prasowy na temat: „Mój wewnętrzny świat nie ma barier” (dla młodzieży gimnazjalnej i licealnej z terenu całego kraju) i konkurs na najlepszy scenariusz zajęć szkolnych lub pozalekcyjnych, dotyczących problematyki warsztatu dziennikarskiego (dla nauczycieli).

#### **W programie imprezy**

1. Wykłady na temat praw i obowiązków, odpowiedzialności i etyki dziennikarskiej oraz na temat form krytyki filmowej.
2. Debata na temat: „Media fałszują obraz rzeczywistości”, prowadzona przez młodzież z dwóch placówek oświatowych z terenu kraju.
3. Projekcje filmów fabularnych połączone z analizą i dyskusją.
4. Prezentacja najlepszych reportaży radiowych i felietonów prasowych na antenie Studenckiego Radia „Żak” Politechniki Łódzkiej oraz na portalu „Filmowych pojedynków”.
5. Spotkanie ze znanym dziennikarzem Markiem Niedźwieckim.
6. Wizyty w redakcjach mediów łódzkich Radio „Żak” i TV „Toya”.
9. Warsztaty z zakresu tworzenia form i telewizyjnych gatunków reporterskich.
10. Warsztaty metodyczne dla nauczycieli.

Projekt ma swoją stronę internetową: [www.filmowepojedynki.pl](http://www.filmowepojedynki.pl)

### **II. XVIII Ogólnopolska Konferencja Filmoznawcza „Filmoteka Szkolna – analizy i interpretacje tekstów filmowych”**

Borki koło Tomaszowa Mazowieckiego, 13-16 listopada 2008.

**Projekt realizowany na zlecenie Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej.**

**Cel projektu:** upowszechnianie kultury filmowej oraz podniesienie kwalifikacji i doskonalenie zawodowe nauczycieli, pracowników instytucji kultury i oświaty.

**Uczestnicy:** grupa 70-100 nauczycieli, pracowników oświaty i kultury, kiniarzy, naukowców z całego kraju.

#### **W programie:**

1. Wykłady na temat zagadnień teoretycznych związanych z analizą i interpretacją tekstów kultury.
2. Zajęcia analityczne na temat wybranych filmów z repertuaru „Filmoteki Szkolnej” dokonywanych przez wybitnych specjalistów.
3. Projekcje filmów z „Filmoteki Szkolnej” wraz z dyskusją.
4. Panel dyskusyjny, który posłużył wymianie doświadczeń pomiędzy pedagogami, kiniarzami prowadzącymi w swoich placówkach zajęcia na podstawie proponowanych przez „Filmotekę Szkolną” filmów.

Udział w spotkaniu wzięli wybitni przedstawiciele polskiego filmoznawstwa: prof. zw. dr hab.

Ewelina Nurczyńska –Fidelska, prof. zw. dr hab. Alicja Helman, prof. zw. dr hab. Andrzej Pitrus, prof. zw. dr hab. Tadeusz Lubelski, prof. dr hab. Tadeusz Szczepański.

### III. „Film mojego życia”

#### **Projekt realizowany dzięki wsparciu finansowemu Wydziału Kultury Urzędu Miasta Łodzi.**

Propozycja skierowana do uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych oraz nauczycieli z terenu Łodzi. Uczestnicy – około 500 osób.

Zasadniczym celem zadania jest poszerzenie wiedzy uczestników na tematy filmowe, a także uświadomienie odbiorcom szerokiego oddziaływania społecznego filmu, jego kontekstów kulturowych oraz roli kulturotwórczej.

Projekt poprzedza ogłoszenie **konkursu na esej pod tytułem „Film, który odmienił moje życie”** dla gimnazjalistów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

#### **W trakcie realizacji projektu odbywają się:**

- 1) Konferencje dla nauczycieli i zainteresowanych uczniów na temat:
  - *Interpretacja – teorie i praktyka* (dr Tomasz Cieślak UŁ)
  - *Jak przygotować esej interpretujący film?* – (mgr Danut Górecka z ŁCDNiKP i mgr Dorota Gołębiowska z CGEF).
  - *Filmy, które wpłynęły na nasze życie* – (prof. Tadeusz Szczepański Uniwersytet Wrocławski, PWSFTviT),
- 2) Projekcje filmowe poprzedzone wprowadzeniem.
- 3) Konsultacje laureatów konkursu na esej z filmoznawcami.
- 4) Projekcje filmów, które zostały opisane w zwycięskich esejach na temat „*Film, który odmienił moje życie*”. Każda z projekcji będzie poprzedzona wystąpieniem laureata konkursu.

**Podsumowanie projektu oraz wręczenie nagród laureatom** – uroczyste spotkania zorganizowane w kinie „Charlie” z udziałem artystów związanych z kinem, którzy opowiadają o filmach, które w szczególny sposób wpłynęły na ich życie.

### IV. FOR – I Festiwal Filmów o Rodzinie

14.10.08-18.10.08, Łódzki Dom Kultury, 750 uczestników

#### **Projekt realizowany na zlecenie Wydziału Kultury Urzędu Miasta Łodzi.**

Konkurs dla profesjonalnych realizatorów filmowych na najlepszy film o rodzinie, połączony z pokazami festiwalowymi, pokazami wartościowych pozycji z historii kina i koncertem muzyki jazzowej. W części konkursowej udział wzięli autorzy oraz realizatorzy filmów i programów telewizyjnych. Do udziału w imprezie zaproszeni zostali polscy twórcy filmowi, artyści innych specjalności, filmoznawcy, socjologowie, kulturoznawcy, krytycy, przedstawiciele mediów, studenci, szeroka publiczność zainteresowana tematyką konkursu. Tematyka festiwalu, skupiona wokół problemów rodziny, jest nie tylko społecznie potrzebnym zwierciadłem funkcjonowania tej instytucji. FOR to okazja do prezentacji wartościowych filmów ukazujących różnorodność zagadnień związanych z rodziną oraz do określenia miejsca rodziny w kulturze współczesnej, a przede wszystkim w mediach, takich jak film i telewizja.

### V. „Zwierciadła dziennikarskie”

25-28 września 2008, Pałac Młodzieży im. J. Tuwima w Łodzi

#### **Projekt realizowany przy wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.**

Cykl imprez dla młodzieży gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, studentów oraz nauczycieli i pracowników kultury.

**Celem projektu** jest zapoznanie uczestników z szeroko pojętym warsztatem dziennikarskim – prasowym, radiowym, telewizyjnym oraz internetowym. Istotnym tematem jest etyka dziennikarska.

**Uczestnicy:** 200 osób.

#### **W programie:**

1. Wykłady na temat odpowiedzialności i etyki dziennikarskiej.
2. Warsztaty z zakresu tworzenia form i gatunków reporterskich.
3. Spotkania z dziennikarzami.
4. Cykl projekcji i analiz filmowych z dyskusjami na temat filmów poruszających problematykę pracy i odpowiedzialności dziennikarza we współczesnym świecie,
5. Warsztaty metodyczne dla nauczycieli oraz panel dyskusyjny na temat sposobów prowadzenia zajęć szkolnych o tematyce dziennikarskiej.

**Opracowanie: E. Kanownik, A. Kołodziejczak**



# „MÓJ WŁASNY FILM”

Centrum Młodzieży im. Dr H. Jordana w Krakowie

Projekt tworzenia krótkich poklatkowych filmów animowanych przez dzieci został zapoczątkowany w pierwszej połowie lat 90 XX wieku dzięki inicjatywie m.in. Erlinga Ericssona ze Sztokholmu, który podarował naszej placówce box animacyjny oraz kamerę.

W oparciu o ten sprzęt rozwijaliśmy i nadal rozwijamy zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży w zakresie tworzenia, rejestracji, obróbki, montażu, udźwiękowania oraz prezentacji form animowanych. W projekcie uczestniczą dzieci w wieku 7-13 lat pracując w małych (do 6 osób) grupkach. Realizujemy krótkie (15-20 sekundowe) etiudy animowane wykorzystując formy pracy grupowe oraz indywidualne jednolite.

Realizację projektu rozpoczynamy od zapoznania uczestników zajęć ze sprzętem, który stanowi box animacyjny, aparat cyfrowy (dawniej kamera VHS) oraz komputer. Zapoznają się też z wybranymi przykładami wcześniejszych realizacji filmowych wykonanych przez ich rówieśników. Uczestnicy wybierają temat filmu, który mają zrealizować np. „Wiatr”, „Muzyka”, „Podróż”. Następnie dzieci poznają zasady zapisywania pomysłu na swój własny film, tworzą scenariusz i scenopis. Kolejny etap projektu to tworzenie elementów do animacji (postaci występujące w etiudzie, scenografia). Dzieci wykorzystują tu różnorodne techniki plastyczne (rysunek, malarstwo, wycinanki, rzeźbę) i materiały (papier, tektura, drewno, plastelina, piasek, opiłki itd.). Następnie uczestnicy tworzą klatki filmowe przy pomocy kamery bądź aparatu cyfrowego (przyjmuje się zasadę, że na jedną sekundę filmu składa się od 8 do 12 klatek). Przenoszą efekty własnej pracy do komputera, a następnie uczą się prostej obróbki klatek (dodawanie czołówki i zakończenia filmu, wprowadzanie elementów typograficznych). Ważny element realizacji projektu stanowi nauka montażu animacji (dodawanie i ucinanie klatek, zapętlenia itd.) Ostatnim etapem pracy nad własnym filmem jest udźwiękowanie animacji lub stworzenie, wybranie ścieżki dźwiękowej.

Prostota realizacji wyzwala w uczestnikach zajęć twórcze i bardzo osobiste podejście do kreacji, uczy i rozwija pewną dyscyplinę, konsekwencję w realizacji autorskiego pomysłu i jest w końcu wspaniałym i ciekawym środkiem pełnej wypowiedzi artystycznej młodego człowieka.

**Paweł Legutko**



Edukacja kulturalna - nowatorskie programy



# Międzynarodowa wymiana młodzieży „GLOBALIZACJA”

Centrum Młodzieży im. Dr H. Jordana w Krakowie

Międzynarodowa wymiana młodzieży „Globalizacja”, realizowana przez Towarzystwo Inicjatyw Wychowawczych we współpracy z Centrum Młodzieży im. H. Jordana, odbyła się w Krakowie i Bukowinie Tatrzańskiej w dniach 1-10 lipca 2008 roku. Wzięła w niej udział 36-osobowa grupa młodzieży w wieku 17-25 lat z Włoch, Francji, Wielkiej Brytanii Cypru i Polski. Ze strony polskiej w wymianie uczestniczyła siedmioosobowa grupa krakowskiej młodzieży licealnej i studenckiej działająca przy Centrum Młodzieży. Wymiana była możliwa dzięki wsparciu finansowemu Programu Komisji Europejskiej „Młodzież w działaniu”.

„Globalizacja” była już czwartą wymianą międzynarodową w tym gronie partnerów, realizowaną dzięki wsparciu Programu. Poprzednie odbyły się: w 2004 roku we Francji („Kuchnia międzykulturowa”), w 2005 we Włoszech („Życie młodzieży w wielkim mieście”) i w roku 2007 na Cyprze („Wyprawy krzyżowe”).

## **Cele edukacyjne projektu:**

- poznanie problematyki globalizacji kulturowej współczesnego świata,
- przyjrzenie się zjawiskom związanym z globalizacją (macdonaldyzacja, konsumeryzm, komunikacja, ruchy alter- i antyglobalistyczne itp.) i ocenienie własnej roli w tych procesach,
- poznanie roli tożsamości narodowej oraz tradycji i zwyczajów lokalnych w przeciwdziałaniu globalizacji kulturalnej;
- pogłębienie wzajemnego zrozumienia między młodzieżą z różnych krajów, edukacja międzykulturowa,
- stworzenie materiału dokumentującego przykłady dobrych praktyki zastosowanych podczas realizacji projektu.

## **Zrealizowane działania**

Działania jakie odbywały się w trakcie wymiany miały na celu poznanie zagrożeń i pozytywnych stron procesu globalizacji dotyczących aspektu kulturowego, podniesienie wiedzy i kompetencji uczestników wymiany, uwrażliwienie ich na poszczególne elementy globalizacji kulturowej, poznanie takich problemów związanych z globalizacją kulturową jak globalne prawa człowieka, solidarność, zrównoważony rozwój, etyka globalna itp. oraz wyrobienie własnej opinii na te i inne zjawiska związane z globalizacją. Poszczególne warsztaty, zaproponowane, przygotowane i prowadzone były przez liderów poszczególnych grup zagranicznych i przeplatały się z zajęciami integracyjnymi, uczeniem się międzykulturowym i wypoczynkiem. Opiekunowie z poszczególnych krajów zadbali o przygotowanie zajęć oraz uczestników przed wymianą.

Miejsce realizacji wymiany – Kraków i Bukowina Tatrzańska – zostały wykorzystane zgodnie z założeniami jako punkt wyjścia do dyskusji na temat problemów wynikających z globalizacji, jakimi są zanik tożsamości narodowej oraz zanikanie tradycji i zwyczajów lokalnych.

## **Metody pracy**

Przygotowując program działań opieraliśmy się na propozycjach naszych partnerów oraz własnym doświadczeniu, jak również na dostępnych materiałach na temat procesów globalizacji. Niektóre warsztaty zaczerpnęliśmy z publikacji Rady Europy „Kompas” – *edukacja o prawach człowieka w pracy z młodzieżą* oraz z publikacji *Travelling cultural diversity*, wydanej przez Salto-youth. Pracowaliśmy z młodzieżą przy pomocy takich form jak warsztaty, gra terenowa, gra symulacyjna, wywiady oraz sesje zdjęciowe. Włączyliśmy również gry integracyjne, lodołamacze oraz zajęcia budujące aktywność grupową. Zajęcia odbywały się w mieszanych międzynarodowych grupach i prowadzone były przez wszystkich liderów grup oraz niektórych liderów młodzieżowych. Warsztaty („Battle of elements” – ślady ekonomicznej i kulturalnej globalizacji w Krakowie, „Amerykanizacja kultury – muzyka, clubbing i subkultura”, „Stereotypy i kulturowa globalizacja - dekonstrukcja stereotypów w mass mediach i globalnej informacji”, „Język, religia, tradycja i zwyczaje – 4 filary definiujące kulturę”, „Globalizacja kultury – zanik tożsamości kulturowej?”, „Dialog jako doświadczenie pozytywnej globalizacji”, „Współczesna moda – globalny uniform”) wzbogacane były wywiadami ulicznymi, sesjami zdjęciowymi oraz prezentacją materiałów zebranych przez uczestników.

### **Zaangażowanie partnerów**

Nasi partnerzy są to organizacje, które znamy bardzo dobrze i z którymi współpracujemy od wielu lat, nie tylko w ramach Programu Młodzież w Działaniu. Współpraca układa się bardzo dobrze, partnerzy wspólnie pracują co roku nad przygotowaniem programu działań kolejnych wymian i pozostają ze sobą w kontakcie przez cały rok. Program wymiany „Globalizacja” został przygotowany wspólnie, za pośrednictwem Internetu. Partnerzy byli aktywnie zaangażowani w przygotowanie wymiany, wzięli udział w spotkaniu przygotowawczym w Krakowie, służącym dopracowaniu programu wymiany, ustaleniu podziału ról, oczekiwań wobec projektu, zasad bezpieczeństwa. Podczas trwania wymiany prowadziliśmy sprawdzone podczas poprzednich wymian codzienne wieczorne spotkania liderów, mające na celu omówienie pojawiających się problemów oraz planów kolejnego dnia wymiany. Partnerzy prowadzili wymiennie zajęcia warsztatowe, współpracowali przy realizacji działań wspólnych, takich jak wieczór międzykulturowy, wycieczka w Tatry, zarówno jeśli chodzi o organizację, jak i opiekę pedagogiczną i wychowawczą nad uczestnikami wymiany

### **Włączanie młodzieży we wszystkie etapy pracy:**

Młodzież sama wybrała tematykę wymiany podczas ewaluacyjnego warsztatu poprzedniej wymiany odbywającej się na Cyprze; później aktywnie uczestniczyła w przygotowaniu programu. Niektóre młode osoby uczestniczyły w prowadzeniu warsztatów, wykorzystując doświadczenia z poprzednich wymian. Podczas przygotowań do projektu młodzież polska musiała przygotować się merytorycznie do prowadzonych zajęć, poznając nie tylko samą tematykę wymiany lecz również metody pracy z międzynarodową grupą, takich jak ice-breaking czy uczenia się międzykulturowego – ICL. Musiała również pogłębić swoje umiejętności językowe aby sprostać temu trudnemu tematowi, poznać ruchy alter- i antyglobalistyczne. Uczestnicy nauczyli się wielu działań organizacyjnych: logistyki wymiany, zarządzania budżetem, metod ewaluacji.

### **Edukacja międzykulturowa:**

Projekt wzmocnił wśród uczestników świadomość roli i znaczenia kultury, a także pozwolił na edukację międzykulturową uczestników. Dyskusje i zajęcia, które odbywały się w ramach projektu, dotyczące roli tożsamości narodowej jako opozycji do kulturowej globalizacji, pozwoliły zauważyć, iż kultura nie jest pustym słowem w naszych czasach i nie ogranicza się jedynie do folklorystycznych obrazków znanych głównie z mediów. Projekt pozwolił również przyjrzeć się kulturze krajów europejskich i procesom jakim ona podlega, a także docenić kulturowe elementy tożsamości narodowej oraz rolę tradycji i zwyczajów lokalnych w procesach globalizacyjnych. Pozwolił zauważyć, iż kultura sięga dużo głębiej i że poznanie jej różnorodności jest podstawą do kształtowania takich uniwersalnych wartości jak szacunek i tolerancja dla różnorodności. Młodzież, poznając się wzajemnie, pracując, dyskutując i spędzając razem chwile relaksu, nawiązała serdeczne przyjaźnie, równocześnie obalając stereotypy i uprzedzenia jakimi często, nawet nieświadomie posługuje się w życiu

### **Wymiar europejski:**

Projekt propagował takie europejskie wartości, które są związane z tematyką globalizacji, jak globalne prawa człowieka, równość szans i demokracja, a także poszanowanie innych kultur oraz w szczególności rolę kultury w tworzeniu społeczeństw. Projekt przez swoją aktualną tematykę pozwolił młodym ludziom zrozumieć ich rolę w dzisiejszej i przyszłej Europie, a także w świecie. Pozwolił im zrozumieć i wyrobić sobie własne zdanie na temat zjawisk, które wpływają na ich własne życie. Pogłębiło to poczucie wspólnoty, uczestniczenia i możliwości oddziaływania na zjawisko dotyczące wszystkich europejskich obywateli i ich krajów. Zachęciło do angażowania się w obywatelskie działania. Pozwoliło spojrzeć na Europę jako na ojczyznę Europejczyków, związanych wspólnymi ideałami i wartościami jak również podlegających wspólnym procesom i zmierzających wspólnie ku przyszłości

### **Widoczność:**

W trakcie przygotowań, realizacji i kontynuacji projektu przywiązywaliśmy dużą wagę do promowania Programu Młodzież w Działaniu, podając w widoczny sposób informacje o uzyskaniu wsparcia finansowego Wspólnoty, wykorzystując logo europejskie i logo Programu Młodzież w Działaniu. Informowaliśmy o projekcie media (Radio Kraków, Manko, Biznes Szkoła, Dziennik Polski). Poinformowaliśmy wszystkich uczestników projektu o możliwościach, jakie stwarza przed nimi Program Młodzież w Działaniu, oraz prosiliśmy o przekazywanie tych informacji wszystkim innym osobom zaprzyjaźnionym z naszymi uczestnikami, tak, aby poszerzać krąg osób znających Program Młodzież w Działaniu. Po zakończeniu wymiany przekazaliśmy informację na temat rezultatów projektu poprzez prezentacje filmu z wymiany placówkom wychowania pozaszkolnego na sejmiku placówek wychowania pozaszkolnego (X 2008). Po projekcie powstały dwa filmy) oraz strona internetowa. Zapraszamy do obejrzenia:

[http://www.ktvi.pl/film,9,3,0,mlodziez\\_europejska\\_w\\_krakowie.html](http://www.ktvi.pl/film,9,3,0,mlodziez_europejska_w_krakowie.html)

**Alicja Szpot, koordynator projektu**



# „DIALOG Z OTOCZENIEM” - JAK ZMIENIAĆ PRZESTRZEŃ

Młodzieżowy Dom Kultury im. Wł. Broniewskiego ul. Łazienkowska 7, Warszawa

## Program edukacji architektonicznej realizowany metodą projektu

Idealnym uzupełnieniem działań szkół, placówek edukacji pozaszkolnej, domów kultury i innych ośrodków popularyzujących ideę zrównoważonego rozwoju jest dopuszczony do użytku szkolnego w grudniu 2005 roku program edukacji architektonicznej „Dialog z otoczeniem” (nr DKOS 5002-60/05)\*. Może on stanowić podstawę do przeprowadzania pozytywnych zmian w środowisku zbudowanym. Program jest interdyscyplinarny, a jego zasadniczą część przeprowadzana jest metodą projektu i polega na wykonaniu projektu zagospodarowania terenu przy szkole, placówce oświatowej, w przestrzeni publicznej. Program łączy zagadnienia z wielu dziedzin, wprowadzając młodego człowieka w środowisko, w którym mieszka, uczy się, wypoczywa. Zawiera wiadomości z zakresu historii sztuki, zrównoważonego budownictwa, ekologii podane w przystępny sposób. Wiedzę tę uczniowie mogą wykorzystać w bezpośrednim działaniu.

Przystępując do zmian na wybranym terenie, trzeba sobie zadać kilka pytań.

### **Kto? Co? – określenie tematu projektu**

Tematem projektu jest zagospodarowanie wybranego przez placówkę terenu.

- Wybrany teren powinien dawać możliwość przynajmniej częściowej praktycznej realizacji. Należy sprawdzić, do kogo należy i jakie jest jego przeznaczenie (zapisy w rejestrze ewidencji gruntów i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego) oraz oznaczyć granice terenu na aktualnej mapie sytuacyjno-wysokościowej w skali 1:500.
- Rozpoczęcie projektu powinien poprzedzić skrócony kurs budownictwa zrównoważonego, badania i obserwacje wybranego terenu i okolicy, wycieczki z udziałem zaproszonych specjalistów (architekta, historyka sztuki, ekologa).

### **Dla kogo? – określenie potrzeby**

Bardzo ważnym elementem projektu jest określenie na początku potrzeb użytkowników terenu.

- Dopiero z rozpoznanych potrzeb (dyskusja, metaplan) – związanych z „być”, a nie z „mieć”, wynikają funkcje przypisane poszczególnym elementom projektu, tzn. jeśli chcemy wypocząć, teren powinien spełnić warunki miejsca do wypoczynku itp.,
- Naniesienie tych funkcji na mapę terenu pokazuje, które z potrzeb mogą być zrealizowane w miarę możliwości grupy projektowej, a które są trudniejsze do spełnienia i dlaczego.

### **Z kim? – podział zadań**

Następnym krokiem w projekcie powinien być jasny podział pracy. Zainteresowanych należy podzielić na zespoły, wykonujące różne zadania i działające wspólnie z zaproszonym specjalistą (architektem, architektem krajobrazu, historykiem sztuki) oraz dokonać analizy sytuacji na wybranym przez siebie terenie.

- Zespoły powinny być podzielone dobrowolnie
- Każdy zespół powinien wyznaczyć swojego lidera
- Jeśli grupa jest zróżnicowana wiekowo, zadania powinny mieć różny stopień trudności.

### **Co? Dlaczego? Gdzie? – zakres, cele projektu**

Podstawą do projektowania jest dobre poznanie środowiska, w którym zmiany mają być przeprowadzone.

- Mówiąc o środowisku, mamy na myśli zarówno środowisko naturalne, jak i zbudowane przez człowieka, czyli krajobraz kulturowy
- Na tym etapie ważna jest dyskusja –wymiana informacji pomiędzy grupami i zaproszonymi specjalistami dialog interdyscyplinarny i międzypokoleniowy.

### **Kiedy? – określenie terminu realizacji projektu**

Termin realizacji projektu powinien zostać jasno określony. Ale dopiero po rozpoznaniu potrzeb i możliwości ich realizacji na danym terenie grupa dokonuje selekcji marzeń, które można będzie spełnić.

- Często dopiero na tym etapie widać, które z marzeń są realne do spełnienia w krótkim czasie – z pomocą rodziców, pracowników szkoły, samorządu lokalnego czy sponsorów, a na realizację których trzeba będzie poczekać
- Niezbędnym elementem kończącym warsztaty jest pokaz pracy grupy na większym forum – w szkole czy w mieście. Prezentacja efektów warsztatów powinna mieć charakter otwarty, łączyć się z dyskusją wśród mieszkańców lokalnej społeczności i może towarzyszyć jej przedstawienie, np. w formie dramy.

### **Jak? – formy realizacji projektu**

Ostatecznie projekcja marzeń przełożona zostaje w dwa wymiary – w formie rysunku, czy w trzy – w formie makiety. Skala realizacji powinna być dopasowana do możliwości i rodzaju wybranego elementu. Największą satysfakcję grupie daje zawsze realizacja projektu w sensie dosłownym w skali 1:1 w terenie.

- Na tym etapie bardzo ważna jest burza mózgów, dyskusja, odrzucenie stereotypowego myślenia, dla nadania marzeniom pięknych form
- Najgorszym błędem, jaki może popełnić prowadzący na tym etapie, jest sugerowanie uczniom gotowych rozwiązań czy podawanie ich w sposób bezpośredni. Niech myślenie o formie ławki czy ścieżki poprzedzą: wycieczka do Centrum Sztuki Współczesnej, odwiedziny Wydziału Wzornictwa Użytkowego, Architektury Wnętrz czy Architektury Krajobrazu, przygotowany wcześniej wykład o dobrej architekturze. Przykłady mogą być jedynie inspiracją, ale nigdy nie powinny zmuszać do dokonania wyboru. Jeśli placówka oświatowa znajduje się poza miastem, w znacznym oddaleniu od ośrodków kulturalnych czy uniwersyteckich, pomoc mogą albumy, czasopisma specjalistyczne, strony internetowe
- Najważniejsze, aby po przeprowadzeniu realizacji młodzi projektanci mogli powiedzieć o nim „nasze miejsce”.

## **Dialog z otoczeniem w praktyce**

### **Podróże młodych architektów**

W roku szkolnym 2008/2009 zapraszamy dzieci do udziału w zajęciach „Dialog z otoczeniem – podróże młodych architektów”. Zajęcia odbywają się w nowym, wspaniale wyposażonym budynku MDK – Miasteczku Przyrody przy ul. Fabrycznej 1/3 w Warszawie.

Zajęcia prowadzi Anna Wróbel, architekt krajobrazu. Podczas cotygodniowych spotkań uczestnicy zapoznają się z warsztatem pracy architekta, poznają podstawowe pojęcia związane z projektowaniem, a także samodzielnie wykonują proste projekty, np. ławki, urządzenia na plac zabaw, makiety ogrodu przy domu lub szkole.

Program zajęć obejmuje treści z wielu dziedzin:

#### **1. Projektowanie architektoniczne:**

- zrozumienie i zastosowanie wybranych pojęć, takich jak forma i funkcja, skala, proporcje, kształt, kolor, faktura, projekt, mapa, plan zagospodarowania, rzut, przekrój, elewacja, widok, perspektywa,
- poznanie podstawowych form i sposobów zagospodarowania przestrzeni (np. budowle, budynki, zieleń, komunikacja, itd.),
- wartościowanie, odróżnianie form, barw, faktur.

**2. Ćwiczenie problemowego i twórczego myślenia** podczas obserwacji najbliższego otoczenia oraz podczas wykonywania i realizacji projektu zagospodarowania terenu szkoły lub innego – w najbliższym otoczeniu; pokazanie współzależności: szczegóły a całość, co w praktyce oznacza, że każda przeprowadzona zmiana w otoczeniu powinna być dokonywana w ramach wcześniej przemyślanego planu:

- czytanie i szkicowanie map, rzutów, przekrojów, elewacji,
- ćwiczenie umiejętności kojarzenia i porównywania: formy występujące w naturze a formy tworzone przez człowieka.



**3. Poznanie lokalnych wartości przyrodniczych** (różnorodnych form przyrody ożywionej i nieożywionej).

**4. Zrozumienie wpływu działalności człowieka na środowisko naturalne**

- pozytywny (np. tworzenie siedlisk dla roślin i zwierząt),
- negatywny (np. zanieczyszczenia, nadmierna urbanizacja).

**5. Zrozumienie idei zrównoważonego rozwoju:**

- rozróżnienie odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii,
- rozpoznawanie materiałów i ich właściwości ekologicznych,
- zbiór podstawowych zasad budownictwa zrównoważonego.

**Anna Wróbel**

---

\* Program „Dialog z otoczeniem – edukacja architektoniczna”, Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie, program edukacyjny dla gimnazjum, Zofia Bisiak, Dariusz Śmiechowski, Anna Wróbel, nr DKOS 5002-60/05.

Więcej informacji o programie: [www.ea.org.pl](http://www.ea.org.pl), [www.lucznicza.org.pl](http://www.lucznicza.org.pl)



Edukacja kulturalna – nowatorskie programy



# Program edukacji kulturalnej „DIALOG Z OTOCZENIEM” III Ogród Jordanowski w Warszawie

Program został przygotowany w celu realizacji zajęć edukacyjno-wychowawczych w III OJ dla dzieci i młodzieży w wieku 5-13 lat korzystających na co dzień z oferty placówki. Zajęcia odbywały się w okresie od 15.10.07-21.12.07 r. w grupach od 6 do 22 osób. Największą frekwencją cieszyły się zajęcia ceramiczne, na których dzieci wykonały projekty i gotowe obiekty, mogące być ozdobą ogrodu. Poznały techniki lepienia form ceramicznych oraz metody ich szkliwienia.

Odbyły się spotkania propagujące zasady KARTY DRAHIMSKIEJ, na których dzieci dowiedziały się o stowarzyszeniach architektów budowli i krajobrazu działających na rzecz zagospodarowania środowiska człowieka tak, aby najbardziej mu sprzyjało. Uczestnicy zajęć dowiedzieli się także w jaki sposób sami wpływają lub mogą wpływać na jakość swojego otoczenia. W ramach zajęć praktycznych odbyło się spotkanie z architektem Dariuszem Śmiechowskim współautorem programu „Dialog z otoczeniem”- realizowanego w kraju i za granicą. Uczestnicy zajęć zgłębiali tajemnice planów i map oraz kreślarnictwa. Lepili z masy solnej modele amfiteatru. Rysowali plany własnego mieszkania i poprawiali komunikację w nim. Rozmawiali i analizowali zjawisko odczuwania przestrzeni i zaburzania granic prywatności w przestrzeni.

W spotkaniach z wikliniarzem uczestniczyły starsze dzieci ze względu na duże wymagania sprawności manualnej. Uczestnicy zapoznali się z możliwościami jakie daje wiklina oraz obiektami, które można z niej wykonać. Samodzielnie przećwiczyli kilka splotów i wykonali wiklinowe ramki, kwiaty i liście. Wszyscy byli zafascynowani projektem altany na wolnym powietrzu i gdyby nie trudne warunki pogodowe, z pewnością przystąpilibyśmy do realizacji.

Łącznie odbyło się 14 spotkań tj. 38 godzin zegarowych uwieńczonych wystawą prac otwartą dla widzów w dniach 21.12.2007 r.-12.01.2008 r.

Uczestnicy wypowiedzieli swoje zdanie na temat atrakcyjności programu w ankiecie.

**Justyna Olszewska, dyrektor III OJ w Warszawie**



Edukacja kulturalna - nowatorskie programy



# Program rozwijania kompetencji kulturowych młodego pokolenia „ARTIBUS”

Młodzieżowy Dom Kultury w Kutnie

**Program realizowany przez placówkę wychowania pozaszkolnego  
we współpracy ze szkołą, instytucją kultury oraz organizacją pozarządową**

Zadanie finansowane i realizowane pod patronatem Ministerstwa Edukacji Narodowej  
w okresie od 20 czerwca do 30 listopada 2008 r.

## **Miejsce realizacji zadania:**

Młodzieżowy Dom Kultury w Kutnie  
Muzeum Regionalne w Kutnie, Muzeum – Zamek w Oporowie  
Zamek Królewski w Warszawie

## **Liczba uczestników:**

1720 w tym: 1510 młodzieży szkolnej, 150 dzieci przedszkolnych i 60 nauczycieli

## **OPIS – IDEA PROGRAMU**

Projekt „artibus” to program skierowany do dzieci, młodzieży i nauczycieli, polegający na wielopłaszczyznowym i wielopoziomowym zbiorze działań prowadzonych w ramach edukacji nieformalnej, a zmierzających do wzmocnienia szkół i placówek oświatowych w dziele rozwijania i pogłębiania kompetencji kulturowych dzieci i młodzieży objętych edukacją szkolną i przedszkolną. Projekt przewiduje zarówno pogłębienie wiedzy i umiejętności młodego pokolenia w zakresie bezpośredniej ekspresji twórczej w wybranych przez nich dziedzinach sztuki, jak i przygotowanie jak najszerszego kręgu młodych ludzi do świadomego, aktywnego uczestnictwa w odbiorze dzieł sztuki. Obejmuje więc muzykę, taniec, teatr i malarstwo. Podstawowymi formami pracy będą zatem warsztaty twórcze, koncerty, spektakle i wystawy. Ważnym elementem edukacyjnym będzie też ukazanie związków kulturowych wiążących dziedzictwo kultury europejskiej – śródziemnomorskiej – z dziedzictwem innych części świata, w tym orientu i dalekiego wschodu, a także różnic jakie między nimi występują. Jest to o tyle istotne, że bieżący rok jest Rokiem Dialogu Międzykulturowego, zatem uzyskana wiedza i umiejętności w tym zakresie niewątpliwie wzbogacą kompetencje kulturowe beneficjentów. Projekt przewiduje także, że w prowadzonych dla dzieci i młodzieży formach zajęć czynnie i aktywnie uczestniczyć będą nauczyciele realizujący w ramach szkolnych programów nauczania zadania w zakresie edukacji kulturalnej. Dla nauczycieli przewidywane są też odrębne spotkania metodyczno-dydaktyczne z poszczególnych dziedzin sztuki. Pozwoli to na sensowną kontynuację przez szkoły i placówki działań zmierzających do ustawicznego pogłębiania kompetencji kulturowych dzieci i młodzieży po formalnym zakończeniu projektu „artibus”.

## **REALIZATORZY**

Projekt „artibus” tak pod względem organizacyjnym, jak i artystycznym realizowany będzie na poziomie podstawowym przez wysoko kwalifikowaną kadrę pedagogiczną – nauczycieli muzyki, wokalistyki, tańca, form teatralnych i sztuk plastycznych Młodzieżowego Domu Kultury w Kutnie we współpracy z nauczycielami uczestniczącymi w programie szkół i placówek, zaś na poziomie zaawansowanym, w wyniku którego nastąpi istotne pogłębienie kompetencji kulturowych uczestników – przez wybitnych, doświadczonych w pracy z młodzieżą artystów zawodowych, profesjonalistów, rekomendowanych przez współpracujące z Młodzieżowym Domem Kultury w Kutnie instytucje kultury. Rekomendacji takich udzieliły: Zamek Królewski w Warszawie, Muzeum – Zamek w Oporowie, Muzeum Regionalne w Kutnie i Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie. W gronie twórców profesjonalnych znajdują się zatem:

- w zakresie muzyki:

Na poziomie edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej – doświadczony muzyk, pedagog, z wielkim powodzeniem realizujący pionierskie, nowatorskie metody pracy warsztatowej z dziećmi najmłodszymi i zająciami z nauczycielami.

Na poziomie edukacji szkolnej – uznany autorytet w zakresie polskiej i światowej muzyki etnicznej, członek Rady Programowej Festiwalu „Skrzyżowanie Kultur”, twórca i realizator zajęć muzycznych programu Canaletto, we współpracy z pionierem śpiewu alikwotowego w Polsce, wybitnym instrumentalistą, członkiem „Zespołu Polskiego”;

- w zakresie tańca:

Wykładowca Akademii Muzycznej w Krakowie, twórca i choreograf zespołu „Cracovia Danza” współpracujący z Zamkiem Królewskim w programie Canaletto;

- w zakresie teatru:

Wybitny aktor, ekspert w zakresie teatru, w tym teatru Dellarte, twórca agencji „Atlantis, współpracujący z programem Canaletto;

- w zakresie malarstwa:

Artysta malarz, adiunkt w katedrze malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, pomysłodawca i organizator międzynarodowych studenckich plenerów malarskich na Mazowszu;

- w zakresie organizacji koncertów kameralnych dla dzieci i młodzieży:

Regionalne Towarzystwo Muzyczne w Kutnie.

## **PROBLEM, DIAGNOZA**

Edukacja kulturowa dzieci i młodzieży, która w szkołach winna być integralną częścią procesu dydaktyczno-wychowawczego, nie znajduje jak dotąd należnego jej miejsca zarówno na poziomie kształcenia podstawowego i gimnazjalnego, jak i, a może przede wszystkim, na etapie kształcenia ponadgimnazjalnego. W dwu pierwszych poziomach kompetencji warunkuje liczba godzin przeznaczonych na realizację treści programowych, które wyposażają uczniów w niezbędną wiedzę, a przede wszystkim umiejętności. Jest ona znikoma i nie pozwala na należyłą realizację tych zadań. W większości szkół brak jest też jakichkolwiek zajęć pozalekcyjnych, które pozwoliłyby na poprawę istniejącego stanu rzeczy. W niedługim czasie na terenie województwa mazowieckiego dla gimnazjalistów przeprowadzony został test badający kompetencje w zakresie muzyki. Wprawdzie nie ma jeszcze opublikowanych wyników tego testu, ale z rozmów z uczniami wynika, że wiele pojęć i zagadnień, które test zawierał, było im zupełnie obcych. Na poziomie kształcenia ponadgimnazjalnego podejmowane działania ograniczają się najczęściej do lepszej lub gorszej realizacji przedmiotu wiedza o kulturze, gdzie jednak, podobnie jak w szkołach podstawowych i gimnazjach, godzin przeznaczonych na to zadanie jest niewiele, trudno zatem sprostać wyzwaniom w zakresie kształtowania szerokich kompetencji kulturowych młodzieży, a już niemal zupełnie brak jest działań zmierzających do zaspokojenia oczekiwań uczniów wrażliwych, ambitnych, poszukujących, tych, którym nie wystarcza popkulturowa oferta kreowana powszechnie przez media. To właśnie część młodzieży, jakkolwiek zdać sobie trzeba sprawę, że jest to grupa niezbyt liczna, winna stanowić obiekt szczególnego zainteresowania osób i instytucji predysponowanych do krzewienia edukacji kulturowej, bo właśnie spośród niej wywodzić się będą przyszli twórcy, a także świadomi konsumenci kultury, wreszcie ma ona najwięcej szans na to, by jako grupa elitarna oddziaływać na kształtowanie gustów rówieśników.

Powyższe przekonanie wynika zarówno z rozmów prowadzonych bezpośrednio z młodzieżą, jak i spostrzeżeń nauczycieli szkół powszechnych, zwłaszcza stopnia gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego. Podobne odczucia sygnalizowane są też przez środowiska animatorów kultury. Diagnoza ta skłania zatem do podjęcia działań mających na celu zmianę opisanego stanu rzeczy. Zasadną zatem wydaje się być idea realizacji projektu pn. „artibus”, którego generalne założenia i cele to:

- wsparcie działań szkół i placówek oświatowych miasta Kutno i powiatu kutnowskiego poprzez umożliwienie uzdolnionym i utalentowanym dzieciom i młodzieży dokonania istotnego, wysoce efektywnego pogłębienia swej wiedzy i umiejętności w wybranych przez nich dziedzinach sztuki;

- podjęcie próby zainteresowania jak najszerszego kręgu dzieci i młodzieży polskim, europejskim i światowym dziedzictwem kulturowym i kształtowania potrzeby uczestniczenia w proponowanych wydarzeniach kulturalnych,

- zaproponowanie nauczycielom Kutna i powiatu kutnowskiego nowych, atrakcyjnych metod pracy z dziećmi i młodzieżą,

- zaprezentowanie środowiskowi oświaty powszechnej i kręgom odpowiadającym za kształcenie, formy edukacyjnej dla młodego pokolenia w zakresie pielęgnowania i ochrony dziedzictwa kulturowego, realizowanej przez podmioty edukacji pozaszkolnej,

- ukazanie przykładu podjęcia efektywnej współpracy placówki wychowania pozaszkolnego ze szkołami, instytucjami kultury i organizacjami pozarządowymi w dziele rozwijania kompetencji kulturowych młodego pokolenia.

## **ZADANIA, HARMONOGRAM REALIZACJI**

### **Zorganizowanie grup warsztatowych dla młodzieży i nauczycieli, koncertów, spektakli, wystaw, wycieczek kulturoznawczych.**

- Czerwiec 2008 r. – nawiązanie współpracy ze szkołami placówkami, wyłonienie grup wiekowych uczestników warsztatów twórczych. Pierwsze, organizacyjne spotkania warsztatowe na poziomie podstawowym.
- Wrzesień 2008 r. – listopad 2008 r. – cykl koncertów kameralnych dla dzieci i młodzieży szkolnej pn. „Muzyka – to nie jest trudne”.
- Wrzesień 2008 r. – październik 2008 r. – cykl warsztatów twórczych na poziomie zaawansowanym w poszczególnych grupach wiekowych z udziałem nauczycieli szkół i placówek uczestniczących w programie.
- Październik 2008 r. – listopad 2008 r. – zajęcia warsztatowe przygotowujące uczestników do koncertów, spektakli, wystaw.
- Październik 2008 r. – wycieczka kulturoznawcza uczestników warsztatów twórczych projektu „artibus” na Zamek Królewski w Warszawie połączona z koncertem – spektaklem i wystawą dzieł malarzkich prezentowanych dla uczestników programu „Bernardo Bellotto”.
- Listopad 2006 r. – Koncerty, spektakle i wystawy uczestników projektu „artibus” w szkołach i placówkach uczestniczących w programie.

## **FORMY, METODY**

• Projekt „artibus” przewiduje zorganizowanie dla dzieci i młodzieży pragnących realizować się w wybranych dziedzinach sztuki oraz dla nauczycieli szkół i placówek uczestniczących w programie cyklu warsztatów twórczych wyposażających uczestników w niezbędną wiedzę, a przede wszystkim umiejętności, zaś nauczycieli w nowatorskie metody pracy efektywnie pogłębiające kompetencje kulturowe uczniów i wychowanków. Warsztaty, w podziale na grupy wiekowe, prowadzone będą na dwóch poziomach:

1) podstawowym, gdzie nauczyciele Młodzieżowego Domu Kultury realizujący poszczególne dziedziny form artystycznych, we współpracy z nauczycielami szkół i placówek uczestniczących w programie, przeprowadzają dla uczestników zajęcia przygotowujące do warsztatów na poziomie zaawansowanym. Uczestnicy wyposażeni zostają w podstawową wiedzę, poznają stosowną terminologię, następuje usystematyzowanie pojęć oraz związków i zależności kulturowych;

2) zaawansowanym, gdzie profesjonaliści, eksperci poszczególnych dziedzin sztuki prowadzą dla uczestników i nauczycieli szkół i placówek uczestniczących w programie zajęcia doskonalące ich umiejętności, techniki wykonawcze, ugruntowujące wiedzę i w sposób istotny pogłębiające kompetencje kulturowe. Warsztaty te, organizowane po części w obiektach muzealnych (Muzeum w Oporowie, Muzeum Regionalne w Kutnie) przygotowują uczestników i ich nauczycieli do samodzielnego kreowania zdarzeń kulturowych na możliwie najwyższym poziomie.

• Dla uczestników nie biorących bezpośredniego udziału w warsztatach twórczych projekt przewiduje działania zmierzające do kształtowania u możliwie jak najszerszego ich kręgu oczekiwanego i świadomego uczestnictwa w odbiorze zjawisk kulturowych. Elementy tych działań to:

1) udział w cyklu koncertów kameralnych wykonywanych przez artystów profesjonalnych, a organizowanych przez Regionalne Towarzystwo Muzyczne w Kutnie,

2) udział w zdarzeniach kulturowych wykreowanych przez rówieśników – uczestników warsztatów twórczych – koncerty, spektakle, wystawy, gdzie wykonawcy będą mieli szanse wspólnych prezentacji ze swymi mistrzami.

• Dla uczestników warsztatów twórczych, którzy wyróżnić się będą aktywnością i osiągną najwyższy możliwy poziom wykonawczy, zorganizowana zostanie wycieczka kulturoznawcza na Zamek Królewski w Warszawie, gdzie w sali koncertowej zaprezentują swe dokonania wobec swych rówieśników uczestniczących w programie „Bernardo Bellotto”.

## **EFEKTY**

- Wśród uczestników następuje krystalizacja wyobrażeń dotyczących wszelkich zjawisk i zdarzeń kryjących się pod pojęciem dziedzictwo kulturowe. W sposób istotny pogłębione zostają ich kompetencje kulturowe.
- Wzrasta poczucie tożsamości kulturowej oraz wzmocnienie więzi ze źródłami kultury pol-

skiej, europejskiej i światowej.

- Wzrasta poziom wiedzy i umiejętności w poszczególnych dziedzinach sztuki, uświadomiona zostaje potrzeba samodzielnego kreowania zdarzeń kulturowych na możliwie najwyższym poziomie.
- W szerokich kręgach młodego pokolenia kształtuje się potrzeba uczestniczenia w ofercie różnorodnych przedsięwzięć kulturowych organizowanych przez instytucje upowszechniania kultury i organizacje pozarządowe.
- Środowisko oświatowe dostrzega możliwość pogłębienia działań kulturotwórczych wśród młodzieży poprzez pozaszkolne formy edukacyjne, a zwłaszcza edukację nieformalną, realizowane przez wyspecjalizowane podmioty.

## **UCZESTNICY**

Adresatem projektu są dzieci i młodzież, którzy dokonując wyboru wzorców kulturowych poszukują źródeł inspiracji dla rozwijania swej wrażliwości na sztukę. Jest to grupa młodzieży ambitnej, wrażliwej, oczekującej na niecodzienne doznania artystyczne. Stanowi w środowisku rówieśniczym swoisty rodzaj elity kształtującej gusty, ale przede wszystkim wyznaczającej obowiązujące mody i trendy. Jakkolwiek jest to grupa nieliczna, to jej znaczenie w populacji młodego pokolenia trudne jest do przecenienia. Objęcie jej proponowaną formą edukacji nieformalnej wydaje się być ze wszech miar wskazane.

Druga grupa, bardziej liczna, to uczniowie nie aspirujący do tego, by w sposób bezpośredni uczestniczyć w dziele tworzenia. Chodzi o to, by u jak największej jej części wykształcić potrzebę choćby biernego, ale oczekiwanego i świadomego uczestnictwa w odbiorze zjawisk kulturowych.

Trzecia grupa uczestników to nauczyciele, ludzie kultury, przedstawiciele władz, słowem wszyscy ci, którzy posiadają jakąkolwiek moc decyzyjną i sprawczą. Chodzi o pozyskanie w tej grupie jak największej liczby entuzjastów podejmowania wobec młodzieży takich lub podobnych form edukacji nieformalnej, które budują poczucie przynależności do polskich i europejskich tradycji kulturowych i ich więzi z dziedzictwem światowym.

Chęć udziału w projekcie zgłosiły następujące szkoły i placówki:

- Przedszkole Integracyjne nr 3 w Kutnie,
- Przedszkole Niepubliczne Zgromadzenia Sióstr Pasjonistek w Kutnie,
- Szkoła Podstawowa nr 6 im. Marii Skłodowskiej – Curie w Kutnie,
- Gimnazjum nr 1 w Kutnie,
- Zespół Szkół nr 3 im. Władysława Grabskiego w Kutnie,
- Bursa nr 1 w Kutnie.

## **DOKUMENTACJA**

- Dokumentacja fonograficzna, fotograficzna i wideo z realizacji projektu.
- Powarztatowe materiały pomocnicze metodyczno – dydaktyczne dla nauczycieli przedmiotów artystycznych i kulturoznawczych, nauczycieli wychowania przedszkolnego i nauczania wczesnoszkolnego.
- Ankieta ewaluacyjna przeprowadzona wśród uczestników.

### **Opracowanie i prowadzenie projektu:**

1. Diagnoza problemu i koordynacja projektu – dyrektor Młodzieżowego Domu Kultury w Kutnie
2. Opracowanie i przygotowanie warsztatów twórczych – nauczyciele Młodzieżowego Domu Kultury w Kutnie oraz twórcy profesjonalni rekomendowani przez instytucje kultury, współpraca – dyrektorzy muzeów w Oporowie i w Kutnie
3. Organizacja koncertów kameralnych oraz koncertów, wystaw i spektakli w wykonaniu uczestników – Prezes Regionalnego Towarzystwa Muzycznego w Kutnie, współpraca dyrektorzy szkół i placówek biorących udział w projekcie
4. Organizacja koncertu w Warszawie – Dział Oświatowy Zamku Królewskiego
5. Dokumentacja fonograficzna, fotograficzna i wideo – nauczyciele muzyki, informatyki i studia nagrań Młodzieżowego Domu Kultury w Kutnie, opracowanie materiałów pomocniczych metodyczno-dydaktycznych – twórcy profesjonalni prowadzący poszczególne zajęcia warsztatowe i dyrektor placówki, ankieta ewaluacyjna – dyrektor placówki.

**Wojciech Kowalczyk, dyrektor MDK w Kutnie**



# Międzynarodowy Festiwal Gitarowy: NOWOHUCKA JESIEŃ GITAROWA

Młodzieżowy Dom Kultury im. Janusza Korczaka w Krakowie

Projekt jest imprezą cykliczną, organizowaną przez Młodzieżowy Dom Kultury im. Janusza Korczaka w Krakowie we współpracy z Akademią Muzyczną w Krakowie oraz Zespołem Państwowych Szkół Muzycznych im. Mieczysława Karłowicza w Krakowie.

Pierwsza edycja festiwalu gitarowego „Nowohucka Jesień Gitarowa” miała miejsce w 2006 roku i była imprezą ogólnopolską. W związku z dużym zainteresowaniem konkursem postanowiliśmy, aby od 2007 roku „Nowohucka Jesień Gitarowa” stała się festiwalem międzynarodowym.

Impreza jest wypełnieniem luki po „Krakowskich Spotkaniach Gitarowych” odbywających się w latach 1984-2003r i realizowanych przez innego organizatora. Był to przez wiele lat jeden z najbardziej liczących się festiwali w Europie, a zarazem pierwszy polski festiwal gitarowy o tak wielkim rozmachu artystycznym i finansowym. W jego organizacji pomagały ambasady i konsulaty (Ambasada Republiki Argentyny, Konsulat Francuski). Po śmierci dyrektora festiwalu gitarowego ostatnią edycję w 2003 roku zorganizował Młodzieżowy Dom Kultury im. Janusza Korczaka z zamysłem jej kontynuowania.

Festiwal 2003 został zorganizowany z dużym rozmachem. Koncerty odbyły się na Wawelu, w Sukiennicach, w sali „Pod Kruki”, klasztorze Ojców Cystersów w Mogile. Zaproszeni artyści to światowa czołówka gitarzystów m. im. Hopkinson Smith (USA) Marco Socias (Hiszpania). W ramach festiwalu zorganizowaliśmy Międzynarodowy Konkurs Gitarowy oraz warsztaty gitarowe dla młodzieży szkolnej.

Brak odpowiednich środków na kontynuację tak dużego festiwalu uniemożliwił MDK im. Janusza Korczaka jego realizację w kolejnych latach. Kolejną próbą z naszej strony nawiązania do tradycji „Krakowskich Spotkań Gitarowych” była zakończona dużym sukcesem organizacyjnym pierwsza edycja „Nowohuckiej Jesieni Gitarowej 2006”.

„Nowohucka Jesień Gitarowa 2007” była już edycją międzynarodową pod szczególnym patronatem Prezydenta Miasta Krakowa Jacka Majchrowskiego i we współpracy z Akademią Muzyczną w Krakowie. Udało nam się zaprosić na koncert gitarzystę o światowej sławie Jorge Cardoso. Odbyły się też warsztaty i lekcje mistrzowskie czołowych polskich gitarzystów, między innymi Jacka Królika, Tomasza Zawieruchy, Jarosława Śmietany.

Tegoroczna „Nowohucka Jesień Gitarowa 2008” dała nam wiele powodów do radości. Podczas koncertów wybitnych gitarzystów polskich i zagranicznych (Jakub Niedoborek, Duo „Guitarinet”, Jorge Cardoso, Roberto Aussel) sale koncertowe były wypełnione po brzegi, a i na warsztaty gitarowe prowadzone przez Jacka Królika, Jakuba Niedoborka, Jorge Cardoso, Roberto Aussela oraz Jarosława Śmietanę również nie brakowało chętnych.

Olbrzymia frekwencja i zainteresowanie festiwalem świadczy, iż „Nowohucka Jesień Gitarowa” cieszy się coraz większą popularnością. Mamy również coraz więcej sponsorów oraz patronów medialnych np.: Radio Kraków, telewizja TVP3, II Program Polskiego Radia, telewizja internetowa (TVNET), prasa (Dziennik Polski, Głos – Tygodnik Nowohucki, Lodołamacz) oraz gitarowe portale internetowe („Świat gitary” i inne). Promocja festiwalu odbywa się poprzez oficjalną stronę internetową oraz plakaty. Wydawany jest też specjalny folder ze szczególnym planem imprezy, prezentacją artystów, zaproszonych gości, sal koncertowych oraz sponsorów.

Podczas festiwalu, jak już wspomnieliśmy organizowane są liczne wykłady oraz warsztaty gitarowe (każdy poświęcony innemu rodzajowi gitary: gitara klasyczna, flamenco, gitara elektryczna, gitara jazzowa) podczas których młodzież zainteresowana różnymi gatunkami muzyki może zapoznać się z podstawami gry na różnych rodzajach gitary. Jest to również doskonała okazja aby poszerzyć wiedzę na temat gitary oraz udoskonalić swoje umiejętności gry na tym instrumencie. Słuchacze koncertów mogą wysłuchać wielu dzieł muzyki poważnej i nie tylko, przeznaczonej na ten instrument.

Przedsięwzięcie to jest nie tylko jedną z ciekawszych propozycji muzycznych w Nowej Hucie, ale przede wszystkim wspaniałą możliwością popularyzacji gitary wśród młodzieży szkolnej, a ponieważ jedną z idei festiwalu jest zbudowanie muzycznego mostu łączącego Stary Kraków z Nową Hutą, wydarzenia festiwalowe odbywają się zarówno w salach koncertowych Akademii Muzycznej w Krakowie, jak i na terenie Nowej Huty.

Równocześnie postanowiliśmy kontynuować festiwal przez cały rok poprzez cykl comiesięcznych koncertów zatytułowany „Wokół Gitary”. Koncerty mają się odbywać w salach koncertowych starego Krakowa. Pierwszy koncert z tego cyklu odbył się 3 października 2008 roku w Sali Fontanny Muzeum Historycznego w Krakowie.

Mamy nadzieję, że „Nowohucka Jesień Gitarowa” trwać będzie przez cały rok i cieszyć się coraz większym zainteresowaniem.

**Monika Modrzejewska**



Edukacja kulturalna – nowatorskie programy





# DOŚWIADCZENIA I POSZUKIWANIA NIE TYLKO TEATRALNE...

Ognisko Pracy Pozaszkolnej nr 3 w Zabrzu, ul. Opolska 29

## Projekt edukacji teatralnej

### Autorzy:

mgr Małgorzata Baryła, nauczyciel instruktor zespołu teatralnego, realizator programu  
mgr Teresa Put, dyrektor Ogniska Pracy Pozaszkolnej nr 3  
mgr Ludwika Dzierżęga, nauczyciel instruktor koła polonistycznego

**„ŚWIAT JEST TEATREM, AKTORAMI LUDZIE,  
KTÓRZY KOLEJNO WCHODZĄ I ZNIKAJĄ.”(W. Szekspir)**

### Uzasadnienie potrzeby opracowania projektu.

W OPP3 od wielu lat działało koło plastyczne, które z czasem przekształciło się w plastyczno-teatralne, co było odpowiedzią na potrzeby i zainteresowania uczestników. Dzięki temu wzrosła atrakcyjność zajęć, które uzyskały dużą popularność. Wynikła potrzeba utworzenia trzech grup wiekowych, a wychowanków wciąż przybywa. Młodzież i dzieci występują z nowymi pomysłami, wyróżniają się dużymi możliwościami umysłowymi, pragną nowości, oryginalności, wykazują wybitne zdolności aktorskie, plastyczne i organizatorskie.

Opracowany projekt polega na wprowadzeniu nowych atrakcyjnych metod zajęć, aby wspierać wszechstronny rozwój utalentowanych wychowanków. Zmiany dotyczą organizacji i metod pracy kół plastyczno-teatralnych. Są odpowiedzią na konkretne potrzeby utalentowanych dzieci i uzdolnionej młodzieży. Wykorzystując ich potencjał twórczy, doprowadzą do sukcesów wychowanków placówki. Realizacja projektu przygotowuje ich do życia w sytuacjach nowych i nieznanach, do uczestnictwa w podejmowaniu decyzji, nauczą się umiejętności pracy zespołowej, komunikowania się z innymi ludźmi, twórczego rozwiązywania problemów, zajęcia doprowadzą do wyeliminowania czynników stresogennych i lękotwórczych.

**Miejsce realizacji projektu:** Ognisko Pracy Pozaszkolnej nr 3 w Zabrzu.

**Zasięg projektu:** projektem co roku zostaje objęty prowadzony przez nauczyciela instruktora mgr Małgorzatę Baryłę zespół plastyczno-teatralny, który jest podzielony na 4 grupy wiekowe : 6-10 lat, 11-13 lat, 14-16 lat, młodzież.

**Czas trwania projektu:** cyklicznie – jeden rok szkolny.

Projekt nie pociąga za sobą dodatkowych kosztów, nieuwzględnionych w planie finansowym placówki.

### Cele ogólne projektu:

1. Przygotowanie uczestników zajęć do świadomego, krytycznego odbioru dzieł teatralnych.
2. Inspirowanie do poszukiwania i kreowania nowych działań artystycznych i edukacyjnych. Pobudzanie i doskonalenie zdolności twórczego myślenia.
3. Rozwój wyobraźni, myślenia metaforycznego i symbolicznego.
4. Stworzenie możliwości samorealizacji. Podnoszenie poczucia własnej wartości.
5. Wzbogacenie przeżyć i doświadczeń wychowanka poprzez słowo, ruch, muzykę, plastykę, światło i dźwięk.

### Cele szczegółowe:

1. Oglądanie przedstawień teatralnych, poznanie języka, gatunków i form teatru, Omawianie prezentowanych występów.
2. Udział w przeglądach i festiwalach.
3. Twórcze wykorzystanie czasu wolnego, wyrabianie nawyków uczestnictwa w kulturze.
4. Kształtowanie umiejętności werbalizowania własnych sądów i uczuć.

5. Stworzenie możliwości działań artystycznych, tworzenie etiud teatralnych do wybranych utworów.

6. Rozwijanie wyobraźni i fantazji. Poznawanie siebie poprzez zadania sceniczne, poznanie możliwości metaforycznego traktowania świata, przedmiotów, ludzi, języka teatralnego. Przekładanie słowa na gest, ruch, plastykę, twórcze łączenie tych elementów. Rozwój sfery emocjonalnej i poznawczej, posługiwanie się symbolami. Przekraczanie siebie, swoich możliwości, dochodzenie do interpretacji, improwizacji, kreacji.

7. Poznanie swoich mocnych i słabych stron. Kształtowanie wiary we własne siły i możliwości. Nabywanie umiejętności wyznaczania sobie celów i dążenia do ich realizacji.

8. Wskazywanie pozytywnych postaw, budzenie przynależności do grupy.

9. Doskonalenie emisji głosu, dykcji, intonacji, artykulacji, pamięci, pracy nad ciałem, ruchu scenicznego.

10. Tworzenie scenografii, kostiumów, zaproszeń, plakatów.

11. Poznanie zasad konstruowania scenariuszy własnych i pisanych na bazie dzieła literackiego, opracowanie scenariuszy przedstawienia.

#### **Zasady realizacji projektu.**

1. Rozpoznanie zainteresowań, pasji i predyspozycji wychowanków.
2. Ustalenie zasad pracy.
3. Integracja grupy.
4. Możliwość wypowiedzania się w słowie, piosence, formach plastycznych i ruchu scenicznym.
5. Warsztaty dotyczące;
  - a) dykcji
  - b) pracy nad emocjami
  - c) podstawowych zadań scenicznych w planie żywym
  - d) różnych technik teatralnych (teatr plastyczny, monodram, musical, teatr lalkowy i inne)
  - e) oprawy spektaklu (choreografia, scenografia, kostiumy)

#### **Oczekiwane rezultaty.**

- występy w przeglądach i festiwalach
- uczestniczenie w konkursach recytatorskich
- wystawianie przygotowanych przedstawień
- przygotowanie scenografii, rekwizytów i kostiumów
- pozytywne zaistnienie w szkole: otwartość, umiejętność nawiązywania kontaktów, wypowiedzenia opinii, organizowania życia kulturalnego
- informacje w mediach o działalności koła
- osiągnięcie sukcesów.

#### **Treści, cele i metody projektu.**

Projekt składa się z dwóch modułów tematycznych, o poziomie trudności dostosowanym do potrzeb poszczególnych grup wiekowych. Przewiduje, że treść modułu plastycznego i teatralnego przenikają się i będą realizowane podczas każdego zajęcia.

### **MODUŁ TEATRALNY**

Lp.	Treść	Cele- uczestnik projektu...	Metody, formy, techniki pracy
1	Swobodne i spontaniczne wypowiedzi uczestników zajęć.	- potrafi spontanicznie nawiązywać kontakty z grupą rówieśniczą - potrafi swobodnie rozmawiać o swoich potrzebach i oczekiwaniach - wypowiadać się poprawnie pełnymi zdaniami,	-pogadanki, rozmowy - ćwiczenia dramowe, scenki -gry i zabawy integracyjne - autoprezentacja
2	Recytowanie prozy i poezji.	-recytuje różne wybrane utwory literackie	-ćwiczenia kształcące i doskonalące dykcję i intonację, różne sposoby wypowiedzania tego samego zdania, akcent logiczny w zdaniu -ćwiczenia doskonalące emisję i artykulację głosu, pracę nad rytmizacją tekstu -ćwiczenia oddechowe, regulacja oddechu, -ćwiczenia szeptu

3	Uważne słuchanie wypowiedzi innych.	-potrafi słuchać innych	-opowiadanie odtwórcze usłyszanego tekstu, -praca nad emocjami, - zadania aktorskie, scenki na zadany temat - udział w dniach otwartych uczelni artystycznych oraz placówek teatralnych
4	Stosowanie podstawowych środków artystycznych w wyrażaniu własnych myśli i uczuć.	-prawidłowo czyta różne teksty, uwzględniając znaki interpunkcyjne i intonację głosu -umie pokazać gestem, ruchem, mimiką nastroje i stany emocjonalne -umie zaplanować przestrzeń sceniczną ruchem postaci, interakcjami między aktorami podczas odgrywania scenek	-ćwiczenia naśladowujące zwierzęta, osoby, sytuacje -ćwiczenia mimiczne, gestykulacja, gra aktorska w masce samodzielnie wykonanej -praca nad ciałem, swobodne poruszanie się po scenie, wyrażanie ruchem nastrojów i stanów emocjonalnych - ćwiczenia taneczno- ruchowe, śpiew grupowy i indywidualny
5	Zabawy i gry dramowe.	-potrafi zaprezentować prostą etuidę aktorską -umie oddzielić prawdę od fikcji -potrafi wykorzystać poznane techniki i zasady w grach dramowych	-czytanie głośne i szeptem sylab, wyrazów, zdań, tekstów -ćwiczenia rozgrzewające aparat mowy - czytanie z podziałem na role -ćwiczenia w odróżnianiu postaci z różnych utworów -ćwiczenia ułatwiające rozwijanie umiejętności rozwiązywania problemów, zrozumienia postępowania innych ludzi -animacja przedmiotem -zabawy ruchowe z muzyką
6	Sięganie do różnych źródeł informacji.	-potrafi korzystać z różnych źródeł informacji -zna podstawowe terminy dotyczące teatru -umie napisać krótki scenariusz - ma bogate słownictwo związane z przygotowaniem przedstawienia	-pisanie własnych scenariuszy -tworzenie teatru plastycznego -oglądanie przedstawień teatralnych - okolicznościowe występy
7	Przygotowanie widowisk teatralnych.	- potrafi pokonywać stres - prezentuje swoje umiejętności aktorskie -wszechstronnie się rozwija	-warsztaty teatralne -próba nocna kończąca się wystawieniem spektaklu -popołudnie z teatrem młodzieżowym (pokaz osiągnięć) - organizacja przeglądu kabaretów połączonego z warsztatami

## MODUŁ PLASTYCZNY

Lp.	Treść	Cel- uczestnik projektu...	Metody, formy, techniki pracy.
1	Poznanie różnorodnych technik plastycznych.	- zna różne techniki plastyczne	-mieszanie jako sposób na uzyskiwanie pożądanych barw -wykonanie pacynki, maski
2	Wykorzystanie materiałów i narzędzi.	-wykorzystuje różne materiały -potrafi wykonywać pracę dostępnymi narzędziami - przestrzega zasad bezpieczeństwa	-projektowanie scenografii, kostiumów, rekwizytów -wykonanie makijażu scenicznego -przygotowanie graficznego projektu zaproszenia na spektakl, plakatu promocyjnego, kart do kroniki placówki
3	Wielość środków wyrazu scenicznego.	-potrafi wyrażać swoje uczucia i emocje poprzez kolor -poszukuje niekonwencjonalnych rozwiązań plastycznych podczas przygotowywania scenografii do przedstawień teatralnych -umie zaplanować przestrzeń sceniczną	-określanie nastrojów barw, ilustracji, obrazów -organizacja przestrzeni sceniczej

### Ewaluacja.

#### 1. Badanie efektów realizacji projektu.

Miarą stopnia realizacji projektu będzie osiągnięty poziom rozwoju uczestników zajęć, zaspokojenie ich dążeń i zainteresowań, przedstawienia i sukcesy. Ewaluacji dokonają nauczyciel instruktor, re-

alizator projektu, dyrektor placówki, widzowie, uczestnicy, rodzice, media. Mierzeniem zostanie objęty cały okres realizacji projektu.

## **2. Metody, techniki i narzędzia badawcze ewaluacji.**

- monitorowanie frekwencji
- ankiety
- hospitacja diagnozująca
- osiągnięcia na festiwalach i przeglądach
- informacje w mediach
- sprawozdania do organu prowadzącego
- karty w Kronice placówki

## **3. Forma i czas opracowania wyników, osoby odpowiedzialne.**

Badanie osiągniętej jakości przeprowadzi nauczyciel instruktor zespołu plastyczno-teatralnego oraz dyrektor OPP3. Wyniki analizy i weryfikacji zgromadzonych informacji zostaną opracowane i w formie sprawozdania przekazane Radzie Pedagogicznej na konferencji podsumowującej rok szkolny. Mocne i słabe strony projektu zostaną przedyskutowane w celu wprowadzenia modyfikacji.

Projekt ten jest kontynuacją innowacji pedagogicznej zrealizowanej w OPP3 w roku szkolnym 2007/2008.



Edukacja kulturalna – nowatorskie programy



# EDUKACJA KULTURALNA I PROFILAKTYKA - oblicza teatru profilaktycznego

Młodzieżowy Dom Kultury Ochota w Warszawie, ul. Białobrzeska 19

Tak zwane teatry profilaktyczne, które od paru lat masowo zaczęły oferować swoje nie tanie wcale usługi szkołom i placówkom opiekuńczo-wychowawczym, zasadzają swoje funkcjonowanie (abstrahując zupełnie od jakości ich rzeczywistych walorów edukacyjnych, profilaktycznych i artystycznych) na stereotypowym ujęciu „profilaktyki dla dzieci i młodzieży”. Stanowią one zazwyczaj jeszcze jeden wariant starego jak świat gadania dorosłych do dzieci, trochę tylko okraszony gestem czy kostiumem. Nawet jeśli założymy optymistycznie (choć produkcje wielu wspomnianych teatrów do takiego optymizmu powodów nie dają), że w gadaniu owym mieszczą się same mądrości, powszechnie wiadomo, jaki skutek gadanie dorosłych do dzieci jak świat światem odnosi...

Jeśli mamy traktować profilaktykę jako coś więcej niż tylko chodliwy towar do robienia szybkiej kasy, trzeba by wreszcie zaakceptować kilka istotnych prawd, które zapewne na poziomie teorii dobrze znamy, ale w praktyce jakoś lubimy – dla własnej wygody? – zapominać.

Profilaktyki nie robi się „dla dzieci”. Profilaktykę robić można tylko – z dziećmi.

Profilaktyka to nie straszenie. Młodość lubi zabawę w kotka i myszkę ze strachem, bo w gruncie rzeczy strach jest jej obcy („boją się mięczaki” albo „fajnie jest się bać”).

Profilaktyka to nie dostarczanie informacji o działaniu substancji psychoaktywnych (młodzi je znają lepiej od nas) i jego szkodliwych skutkach (każdy, kto zaczyna eksperymentować, jest przekonany o własnej nietykalności: „mnie to nie dotyczy”, „mnie to nie spotka”, „ja sobie poradzę”...).

Profilaktyka to nie tylko informowanie o konsekwencjach zachowań ryzykownych. To pokazanie (albo – stworzenie) alternatyw i komunikat: masz wybór. MOŻESZ wybierać. Twoje życie zależy od ciebie – nie od okoliczności i przypadku, nie od paczki kolegów, nie od przepracowanego albo przepitego ojca.

Profilaktyka to uczenie podejmowania decyzji (i gotowości przyjęcia ich konsekwencji), dokonywania świadomych wyborów – a przede wszystkim umiejętności dostrzegania możliwości wyboru. I uznawania swojego prawa do wyboru, do własnej, świadomej i autonomicznej decyzji. Takie prawo przyzna sobie tylko człowiek świadom swojej wartości, człowiek posiadający poczucie podmiotowości, sprawstwa. Zatem elementem sine qua non wszelkich działań profilaktycznych winno być właśnie wspieranie poczucia własnej wartości, pomoc w poznawaniu swoich mocnych stron, świadomości własnego potencjału, możliwości, chęci i potrzeby jego rozwijania, możliwości współkształtowania rzeczywistości.

Taką właśnie profilaktykę, w ścisłej symbiozie z edukacją kulturalną, profilaktykę poprzez twórczość i twórczą autokreację, robi się w MDK Ochota. Wśród wielu wypracowanych dotąd jej form najbardziej żywotną i atrakcyjną okazał się teatr i wyrosły z niego musical profilaktyczny.

Działający w MDK Ochota w latach 2002-2008 Teatrzyk „Lusterko”, który powstał i wyrósł z Klubu Profilaktyczno-Rozwojowego „X”, jest właśnie próbą praktycznej realizacji wymienionych na wstępie założeń aktywnej profilaktyki („z dziećmi”, nie „dla dzieci”). To forma zajęć teatralno-dramowych, której zadaniem jest nie tylko stymulowanie rozwoju talentów i zamiłowań artystycznych (choć talenty i zamiłowania to także niebagatelna alternatywa!), ale przede wszystkim – wspieranie młodego człowieka w trudnej często drodze do emocjonalnego zrozumienia świata i innych ludzi, do samopoznania i samoakceptacji, pomoc w odkrywaniu i weryfikowaniu wartości, w budowaniu z nich własnego stabilnego systemu. Dlatego poszukiwania artystyczne, eksperymentowanie różnorodnymi środkami wyrazu czy nabywanie warsztatowych umiejętności scenicznych jest na zajęciach równie ważne, jak przeżycie roli, jak refleksja nad sensem każdego przeżycia, nad sobą i światem, refleksja, która w efekcie ma prowadzić do dokonywania świadomych wyborów (nie tylko na scenie). W tym sensie jest to teatr najprawdziwiej profilaktyczny – bo pomaga odkryć to co ważne, dostrzec to co ukryte, zmusza do wglądu w siebie, uświadamia wagę własnych wyborów i decyzji. Dlatego też nie ostateczny efekt artystyczny stworzonych spektakli jest najważniejszy (choć i tak niejednokrotnie przerastał oczekiwania!), nie mają one tak naprawdę skończonej i zamkniętej raz na zawsze formy, wszystkie przez cały czas „stają się” – na każdych zajęciach trochę od nowa, zawsze trochę inaczej; są tworzone, często na zasadzie improwizacji i happeningu, przez samych aktorów i praktycznie bez końca.

Nazwa teatrzyku, zapożyczona z popularnej techniki dramowej, określa w dużym stopniu jego charakter i założenia programowe. Dlaczego „Lusterko”? Na to pytanie odpowiadają sami uczestnicy, pomysłodawcy nazwy:

*„Bo lustro odbija wszystko wokół. A my chcielibyśmy, żeby nasz teatrzyk też pokazywał to wszystko, co znamy, co jest dla nas ważne. Bo w lustrze można zobaczyć siebie. Bo ono pokazuje nam, jacy jesteśmy (nawet jeśli nie zawsze nam się to podoba...). A w czasie zabawy w teatr także „przeglądamy się” w takim niewidzialnym lusterku, możemy lepiej poznać (to znaczy: zrozumieć) siebie samych. I innych. I wreszcie dlatego, że istnieje też magiczna Druga Strona Lustra, której każdy z nas, jak każdy człowiek, mniej lub bardziej świadomie poszukuje. Prowadzą tam różne drogi, a teatr jest jedną z nich.”*

Każde zajęcia, każdy spektakl staje się w pewnym sensie wędrówką „na drugą stronę lustra”. Dla pokazania tej „drugiej strony”, czyli tego wszystkiego, co na pierwszy rzut oka niewidoczne (a często przecież najważniejsze), a czego dzieciaki wspólnie poszukują na zajęciach, niezwykle przydatny okazał się cień, który stał się jednym z najważniejszych elementów scenicznego wyrazu Teatrzyku „Lusterko”. Cień jest narzędziem pracy, czytelną metaforą i zarazem ulubioną zabawą, a półmrok, konieczny w teatrze cieni, nie tylko tworzy magiczną atmosferę i daje pożywkę dla wyobraźni, ale także, co ważne, zapewnia poczucie bezpieczeństwa, bo ukrywa, otula i przytula...

Żeby zostać aktorem „Lusterka” nie trzeba być wybitnie uzdolnionym scenicznym, nie trzeba świetnej dykcji, talentu recytatorskiego, urody czy sprawności fizycznej (choć wszystko to oczywiście nie przeszkadza, jeśli jest!). Wystarczy ciekawość świata i ludzi, otwarte oczy i odwaga. Odwaga by szukać tego co ważne, by chcieć o tym mówić, wreszcie – by spojrzeć w lustro...

W spektaklach Teatrzyku „Lusterko”, choć często były budowane na tekstach poetyckich, stosunkowo niewiele jest słowa (konieczność pamięciowego opanowania tekstu bywa często, także z powodu traumatycznych doświadczeń szkolnych, barierą nie do przeskoczenia dla dzieci, które poza tym rewelacyjnie funkcjonują na scenie!), za to dużo ruchu – gestu, pantomimy, tańca – rodzącego się spontanicznie, bezpośrednio na zajęciach. Niezwykle ważną rolę odgrywa tu muzyka – jako element nie tylko ilustracyjny i porządkujący działania sceniczne, ale także wspomagający przeżycie, wzmacniający czy prowokujący refleksję. „Czytanie” muzyki to przecież w gruncie rzeczy czytanie własnych wewnętrznych tonów – tego też teatrzyk próbuje uczyć – takiego wsłuchania się w siebie i zrozumienia tego, co w duszy gra. Podobna jest rola scenografii do spektakli, zawsze tworzonej samodzielnie, zawsze dlatego prostej, nawet zgrzebnej, ale zawsze przy tym metaforycznie nasyconej. Na przykład w „programowym” spektaklu poetyckim „Eutedemis czyli Po Drugiej Stronie Lustra” jedyną materią, użytą do wykonania scenografii i rekwizytów była zwykła gazeta, jako symbol naszej rzeczywistości, jako zbiór faktów – często przerażających – które ją budują, jako umowna wizualizacja granicy między tą okrutną rzeczywistością a światem wewnętrznej wrażliwości człowieka, ale także jako materiał ulotny, podatny na kształtowanie (z gazety jest lustro, ściana i śnieg, kukła-człowiek, blacha, różdżka dobrej wróżki i psia kupka...), nie-trwały, a jednak w jakiś sposób wieczny, bo wszechobecny.

W czasie pracy, zgodnie z nazwą teatrzyku, szukamy różnych luster, w których w różny sposób można przyjrzeć się sobie. Bywają nimi ćwiczenia dramowe, zabawy oparte na elementach treningu interpersonalnego, czy też odrysowane na dużych płachtach papieru kontury postaci uczestników, w które stopniowo każdy wpisuje różne informacje o sobie, np. emocje doświadczone na zajęciach, odkryte w sobie podczas pracy mocne strony, pragnienia, cechy itp. Wizerunków tych używamy jednocześnie często jako dekoracji sali w czasie każdego występu. Również widz spektakli „Lusterka” musi choć na chwilę „stać przed lustrem” – na widowni podczas każdego przedstawienia wśród wypełnionych już zapisami wizerunków aktorów wisi też pusty kontur „widza”, w który publiczność wpisuje po spektaklu własne emocje i refleksje. Oprócz prowokowania w ten sposób widza do wglądu we własne przeżycia, jest to dobry sposób zdobywania cennej informacji zwrotnej. W odróżnieniu od większości teatrów profilaktycznych, repertuar Teatrzyku „Lusterko” nie sprowadza się do przedstawień pokazujących zagrożenia płynące z używania substancji psychoaktywnych i innych zachowań ryzykownych, chociaż taki charakter miał jeden ze spektakli „Ciemne ścieżki”, nad którym zaczęliśmy pracować z inicjatywy samych uczestników, a który w toku pracy kilkakrotnie całkowicie zmieniał scenariusz! Była to aktualizująca trawestacja bajki o Jasiu i Małgosi; sama baśń, nieco zmodyfikowana, i las, gdzie dwoje zbłąkanych dzieci natrafia na chatkę z piernika i jej złowieszczych mieszkańców, stanowi jeden z dwóch planów, w którym rozgrywa się sceniczna historia. Drugi to współczesna rzeczywistość młodego człowieka. Dwoje bohaterów, z których każde z różnych powodów i w różnych okolicznościach ucieka z domu (on – z „porządnego domu”, od ciągłych pretensji i wygórowanych oczekiwań kochających, ale zajętych swoimi sprawami rodziców; ona – od koszmaru codzienności z samotną matką alkoholizką) spotyka się na „ciemnych ścieżkach” wielkiego miasta, po których błądzą, narażeni na różnorakie niebezpieczeństwa. Niekoniecz-

nie w postaci Baby Jagi – chociaż ona sama także pojawia się wśród osiedlowych ziomali w roli narkotykowego dealera... Jak zwykle, programowo, nie było gotowego scenariusza, powstawał on i przekształcał się wielokrotnie przez miesiące wspólnej pracy, w trakcie której dopiero okazało się, co stanie się z bohaterami, czy i jak poradzą sobie z zagrożeniami i jakie zakończenie przybierze współczesna wersja baśni. Często, zanim zostanie stworzona ostateczna wersja wydarzeń, dzieciaki próbują wymyślać i dyskutować różne warianty, bywa, że w ciągu dwóch godzin nadmiar pomysłów czy temperatura dyskusji nie pozwalają posunąć akcji nawet o krok – ale zajęcia nie są przez to mniej cenne! W spektaklu, obok fragmentów brutalnie kontestacyjnych hiphopowych przebojów zabrzmiały też – dość wybiórczo i dowolnie przez młodzież traktowane – słowa wiecznego włóczęgi i poszukiwacza samego siebie, „kaskadera literatury” XX wieku, Edwarda Stachury, kreujące od nowa, tu na szczęście bardziej metaforycznie, złowieszczy obraz uzależnienia jako przeraźliwej rzeczywistości po złudnych mirażach odlotów.

Podobnie powstawał najważniejszy w dorobku teatryku spektakl „Eutedemis czyli Po Drugiej Stronie Lustra”, oparty na tekstach współczesnej poetki Małgorzaty Kapicy. Tytułowa Eutedemis „urodziła się we śnie”, a jej miejsce jest „na trzech granicach: snu, wieczności i jawy”. W spektaklu Eutedemis to tylko umownie istota rodzaju żeńskiego – to jakaś częśćka każdego z nas, ta częśćka najbardziej wrażliwa i przez to najbardziej bezbronna, bo najbardziej narażona na zranienie i dlatego najczęściej starannie i głęboko ukrywana, samotna „na magicznych polach techno”, zdumiona i przerażona tym światem, w którym „ktoś połamał skowronkom skrzydła kijem bejsbolowym”, w którym „Zbój Madej czuje się świetnie, bo jest u siebie”. To ta częśćka, która czasami próbuje wyjść z siebie, pokazać się światu (cały spektakl to kolejne bolesne próby Eutedemis przejścia „na tę stronę”), ale najczęściej od razu „trafia na zasieki” i, poraniona, chowa się z powrotem, po każdej takiej próbie coraz głębiej... Kiedyś wreszcie skuli się może tak głęboko, że sama siebie nie będzie mogła już odnaleźć, a ludzie zapomną o jej istnieniu. Ale na razie ona jeszcze jest – w młodych ludziach przede wszystkim – i dlatego urodził się ten spektakl. Praca nad nim służyła uświadomieniu sobie właśnie tego, że każdy ma swoją, niepowtarzalną, inną, ale tak samo wrażliwą i podatną na ból Eutedemis (w kolejnych scenach spektaklu postać ta była grana kolejno przez wszystkie dziewczyny). Była pretekstem do wielu rozmów, dyskusji, nawet kłótni – na temat inności i możliwości jej akceptacji u innych i u siebie, na temat wrażliwości jako słabości i siły, na temat zgody lub niezgody na zło, strachu i odwagi, na temat własnych i cudzych granic, sensu czy bezsensu kierowania się uczuciami i ich okazywania... Nie da się wymieniwać wszystkiego.

Od roku szkolnego 2008/2009 Teatryk „Lusterko” organizacyjnie został połączony z działającą w MDK grupą musicalową. Musical profilaktyczny ma bowiem także wieloletnią tradycję w placówce. Od lat wychowankowie Klubu Profilaktyczno-Rozwojowego „X” przy Młodzieżowym Domu Kultury „Ochota” wyjeżdżają na letnie obozy profilaktyczno-artystyczne, organizowane przez MDK przy wsparciu władz oświatowych Miasta, Dzielnicy, Ośrodka Pomocy Społecznej i Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Zapobiegania Narkomanii. Obozy te są podsumowaniem i zwieńczeniem całorocznej pracy Klubu „X”, a w czasie ich trwania dzieci i młodzież uczestniczą m.in. w interdyscyplinarnych warsztatach artystycznych (tanecznych, muzyczno-wokalnych, scenicznych), których celem jest stworzenie widowiska muzycznego o charakterze profilaktycznym. Musicale te są prezentowane miejscowej publiczności pod koniec obozu, a następnie jesienią wystawiane w Warszawie dla rodziców, kolegów i całego środowiska lokalnego. Do tej pory stworzone zostały cztery takie spektakle, i wszystkie kolejno święcą co rok sceniczne tryumfy.

Warto zwrócić uwagę na ich treść, jako że, każdorazowo współtworzona przez samych aktorów, stanowi ona w dużym stopniu projekcję niepokojów i problemów młodzieży, brzmia w niej stawiane przez młodych ludzi, trudne nierzadko pytania.

Najpierw, w roku 2005, urodził się „Czerwony Kaptur, czyli rozmawiaj ze swoim dzieckiem”. Ten musical, stanowiący dość swobodną adaptację znanej baśni o Czerwonym Kapturku, był jednym z działań MDK Ochota w ramach ogólnopolskiej kampanii „Bliżej siebie, dalej od narkotyków”. Prapremiera widowiska odbyła się na dziedzińcu słynnego klasztoru w Świętej Lipce i stanowiła duże wydarzenie w życiu społeczności lokalnej, która przyjęła musical entuzjastycznie. Premiera stołeczna odbyła się w październiku 2005 w kinie „Ochota”, którego widownia zgromadziła przede wszystkim licznie przybyłych rodziców (do nich w głównej mierze skierowane jest przesłanie widowiska), bliższych i dalszych krewnych oraz znajomych i fanów młodych aktorów.

Czerwony Kaptur wędruje po lesie. Nagle spotyka Diabły (a raczej piękne i kuszące Diablice), które jednak okazują się całkiem sympatyczne, zagadują przyjaźnie, a nawet częstują magicznym „eliksirem na odwagę”, po którym robi się radośnie i błogo, a cały las – Drzewa, Krzaki i Kwiatki (grane przez wszystkich uczestników obozu, dla każdego, nawet najmniej zapalonego tancerza czy aktora, znalazła się rola na miarę jego chęci i możliwości) – zaczyna tańczyć, wszystko kołuje... Odjazd!

Oczywiście, zgodnie z bajkową fabułą, ukazuje się Wilk... Nie! Dwa bliźniacze Wilki! (czyli obozowe bliźniaczki – „Klony”) „Dlaczego ja podwójnie widzę?” – dziwi się Kaptur. Ale Wilki, nawet podwójne, też mu niestraszne, eliksir działa! To Wilki się boją! „Uciekajmy, on jest zły i niebezpieczny” – wołają i biegną do Babci, by ostrzec ją przed groźną metamorfozą Czerwonego Kaptura. A on w tym czasie spotyka kolejno różne grupy młodych ludzi, których próbuje namówić do wspólnego spożycia magicznego eliksiru. Ale nikt nie reflektuje! Mądrale, bo słuchają mamy i nie całują się z pijanymi, gdyż tacy strasznie śmierdzą; hiphopowe Ziomki rapują: „my dopalaczy nie potrzebujemy, bez tego świetnie się rozumiemy!”, no a Sportowcy – wiadomo, inne mają pasje i cele... Czerwony Kaptur jest zawiedziony i samotny. Ale już nadbiega na ratunek zaalarmowana przez Wilki Babcia, która zrzuca szlafrok, czepek i okulary i pozostaje w... kimonie karateki, przyzywa też do pomocy swoich uczniów i wspólnie przeganiają Diabły (smaczku tej scenie dodawał fakt, że Babię grała instruktorka karate w MDK i wicemistrzyni Polski w tej dyscyplinie)... Uratowany Kaptur z płaczem wyznaje Babci, że nie wiedział o zagrożeniu, bo nikt z nim o tym nie rozmawiał...

Głównym przesłaniem przedstawienia jest więc apel skierowany do wszystkich dorosłych o rozmowę z dziećmi – rozmowę, która jest podstawą dobrych kontaktów z dzieckiem, bo pozwala poznać jego świat, oczekiwania i marzenia, ale także problemy i wątpliwości. Rozmowę, która zbliża i chroni przed zachowaniami ryzykownymi dla zdrowia i życia młodego człowieka. Rozmowę, do której niezbędne jest zwyczajne BYCIE razem. O tym właśnie mówi finał musicalu, podczas którego wszyscy jego bohaterowie tańcząc śpiewają do zgromadzonych na widowni rodziców: „Weź mnie, weź mnie na ręce i nie potrzeba nic więcej... Wracaj, szybko wracaj! Co ważniejsze – ja czy praca?” ...Na warszawskiej premierze publiczność w czasie finału zgotowała aktorom owację na stojąco, były bisy, były nawet łzy wzruszenia... Ten pierwszy musical od razu stał się naprawdę niezwykłą przygodą – i dla aktorów, i dla widzów, i poprzez wspólne emocjonalne spotkanie jednych i drugich.

Rok później, latem 2006 roku na obozie w Ostrowcu powstał dynamiczny i widowiskowy musical „Skarb”, którego warszawska premiera odbyła się 21 października w sali widowiskowej gościnnego SDK „Rakowiec”.

Na scenie gorąca tropikalna dżungla. W dżungli żyją różne (bardzo różne!) Plemiona: Plemię Słońca, Ognia, Deszczu i Wiatru. Rządzi nimi piękna i mądra Królowa, która także mieszka w dżungli wraz ze swym bogatym, ale trochę leniwym Dworem. Doradza jej czwórka dostojnych Szamanów (z których każdy oczywiście wie najlepiej...). Królowa jednak ma duży problem. Wielka susza wygnała Dwór Królewski i cztery Plemiona z ich siedzib. Koniecznie muszą znaleźć nowe tereny do życia, inaczej grozi im zagłada. Ale Plemiona, jak to zwykle bywa, gdy spotkają się ludzie tak bardzo różni, nie potrafią dojść do porozumienia – zamiast pracować nad rozwiązaniem problemu, cały czas się kłócą, które z nich jest ważniejsze i silniejsze... W ten sposób wszyscy mieszkańcy dżungli mogą zginąć, jeśli szybko coś się nie zmieni! Królowa daje Plemionom zadanie: mają odnaleźć skarb, chwycić marzenie, jak śpiewa im władczyni słowami piosenki Beaty Kozidrak. Rozpoczyna się wielki wyścig! Plemiona odkrywają różne skarby (pieniądze, łakocie), które jednak okazują się fałszywe. Wreszcie przychodzi im zrozumieć, że rzeczywisty skarb – woda – jest wspólny dla wszystkich zagrożonych Plemion; odkrywają też prawdę, że prawdziwych skarbów szuka się sercem i że tylko przyjaźń, miłość i wspólne działanie może nas do nich doprowadzić. Okazuje się też, że każde z Plemion ma swoje własne skarby, wśród których nie ma mniej i bardziej cennych – wszystkie są ważne i potrzebne, jeżeli służą innym, wspólnemu dobru. To co nas różni, nie jest powodem, by walczyć ze sobą, ale może być naszym wspólnym bogactwem, jeżeli będziemy szanować swoją odmienność i darzyć się przyjaźnią.

Powstały poprzedniego lata na obozie w Srebrnej Górze musical „Kopciuszek”, którego premiera 13 października ponownie zebrała spore grono widzów w Domu Kultury „Rakowiec”, jest chyba najbardziej poruszający, choć nieco skromniejszy w scenicznym rozmachu. Tytułowa bohaterka to współczesna nastolatka, samotna i odrzucana przez rówieśników, niemodnie ubrana, wyśmiewana w szkole, w domu zdominowana i wykorzystywana przez dwie pewne siebie starsze Siostry Złośnice. Mimo wszystko pozostaje ona sobą – skromną i uczciwą, dobrą i życzliwą dla wszystkich dziewczyną, która nie daje się zwieść blichtrowi pozorów, nie szuka poklasku ani pocieszenia w łatwych flirtach i bufonadzie, której pełno wokół. Ale to właśnie ona, dzięki szczęśliwemu przypadkowi (no, może tylko odrobinę wspomaganemu przez Dobrą Wróżkę i gromadę jej Duszków), znajduje zgubioną komórkę Księcia – najprzystojniejszego i najbardziej atrakcyjnego chłopaka w szkole, o którego względy usilnie acz na próżno zabiegają wszystkie dziewczyny, z Siostrami na czele. Ten szczęśliwy traf – ale przede wszystkim własna osobowość i dobroć – pozwala jej zyskać zainteresowanie i sympatię Księcia. Oraz jego – upragnione przez całą żeńską część szkoły – zaproszenie na bal gimnazjalny, na którym ostatecznie robi furorę, także dzięki przepięknej sukni, o jaką oczywiście postarała się dla niej Dobra Wróżka... Musical niesie proste,



a ważne prawdy: że warto być sobą, żyć w zgodzie ze swoimi wartościami, że miłość i dobroć, nawet niepozorne, mogą dużo więcej niż najbardziej efektywna zawiść i złość, że prawdziwa wartość człowieka zawiera się w nim samym, a nie w cenie jego ciuchów...

Decyzja o powstaniu w roku szkolnym 2007/2008 w MDK stałej grupy musicalowej jako nowej formy zajęć stałych w placówce, była spowodowana z jednej strony lawinowo rosnącym zainteresowaniem ze strony dzieci tańcem i śpiewem (interesujący pozytywny skutek uboczny popkultury promowanej przez media – popularnych ostatnio taneczno-wokalnych show z udziałem gwiazd!), z drugiej zaś strony – nieco zbyt dużym obciążeniem zajęciami uczestników obozów, koniecznym dla stworzenia całego musicalu w ciągu zaledwie dwóch tygodni. Dzięki powstaniu grupy musicalowej każde nowe widowisko powstaje stopniowo w ciągu roku szkolnego, podczas zajęć z różnymi specjalistami. Scenariusz piszą dzieci na zajęciach z instruktorem teatralnym, na których także rodzi się kształt sceniczny musicalu (metodologia zajęć została zapożyczona w dużym stopniu z doświadczeń Teatryku „Lusterko”). Na zajęciach z choreografem uczestnicy tworzą wspólnie układy taneczne, wizualizujące treści wypracowane na zajęciach teatralnych, a tańczone do piosenek, które opanowują na zajęciach wokalnych. Dodatkowo musicalowi aktorzy uczestniczą w zajęciach ruchowo-usprawniających z elementami baletu. Dekoracje i rekwizyty tworzone są we współpracy z Laboratorium Scenografii, również działającym w MDK (biorąc w nich udział także niektórzy uczestnicy grupy musicalowej). W rezultacie na obóz dzieci mogą wyjechać z gotowym scenariuszem, a na warsztatach artystycznych już tylko dopracowują przedstawienie, co pozwala także na skorzystanie w większym stopniu z atrakcji turystycznych i wypoczynku.

Stworzony ostatniego lata na obozie w Stegnie Gdańskiej najnowszy i najbardziej chyba profesjonalny z dotychczasowych musical „Piękna i Bestia”, zaprezentowany warszawskiej publiczności 30 października 2008, to opowieść o pozorach i stereotypach, ludzkiej sile i słabości, a także o tolerancji, potrzebie wzajemnego zrozumienia. Do klasy, której niekwestionowaną królową jest uwielbiana przez wszystkich Piękna Klaudia, po wakacjach dochodzi nowa uczennica, Ewa. Swoim wyzywającym strojem i agresywnym zachowaniem od razu zyskuje sobie przydomek Bestii. Klaudia, podobnie jak cała klasa, jest przekonana, że to właśnie ona dostanie główną rolę w klasowym musicalu „Piękna i Bestia”, jednak, ku zaskoczeniu wszystkich, otrzymuje ją Ewa, gdy okazuje się, że tańczy lepiej niż klasowa idolka. Czary goryczy tej ostatniej dopełnia rodząca się w czasie prób przyjaźń Ewy z grającym księcia – bestię Jackiem, do niedawna najbardziej zagorzałym wielbicielem Klaudii. W trakcie prób do przedstawienia w dziwnych okolicznościach ginie cenny diadem, będący rekwizytem – o kradzież zostaje posądzona Ewa, przeciwko niej zdaje się świadczyć podsłuchany przez przyjaciółkę Klaudii fakt, że dziewczyna przebywa w ośrodku wychowawczym i jest pod opieką kuratora sądowego... Dramatyczna intryga prowadzi do ujawnienia niespodziewanej prawdy o rodzinnym koszmarze przemocy, a w rezultacie do wzajemnego zrozumienia i wybaczenia. W trakcie rytualnej już rozmowy z publicznością po każdym występie młodzi widzowie formułują swoje rozumienie przesłania musicalu – że w każdym człowieku kryje się zazwyczaj i piękno, i bestia... i to od nas samych zależy, które z nich dojdzie do głosu i zdeteminuje nasze życie.

Warto nadmienić, że dzięki stałej współpracy MDK z Polskim Towarzystwem Zapobiegania Narkomanii tak obóz w Stegnie, jak i sam musical został dofinansowany z funduszy Unii Europejskiej w ramach programu Środki Przejściowe.

To, co niezwykle we wszystkich opisanych spektaklach, to wielkie zaangażowanie młodych aktorów (wszystkich uczestników kolejnych obozów) w ich tworzenie, nie tylko w wykonanie sceniczne, ale w formułowanie pozytywnego przekazu każdego z nich. Potwierdzają one słuszność założenia pracy profilaktycznej poprzez twórczość i wspólne działanie.

I to właśnie jest rzeczywisty wymiar profilaktyczny edukacji i kultury.

To tak jak w tej przypowieści – nie wiem gdzie przeczytanej czy zasłyszanej, ale od lat ulubionej – o pracujących razem trzech murarzach, których przechodzień zapytał, co robią. Jeden odpowiedział: „układam cegły”. Drugi: „zarabiam na chleb”. Trzeci odrzekł: „buduję katedrę”.

Tak naprawdę wszystko, co robimy z dziećmi (nie: dla dzieci!) w ramach edukacji kulturalnej może być profilaktyką (w końcu najlepszą profilaktyką pozostanie zawsze poświęcanie im czasu, bycie z nimi). Pod warunkiem, że mamy tego świadomość, że wiemy PO CO to robimy. I że tą wiedzę obdarzamy dzieci.

**Anna Szwed**  
**instruktor teatralny, dyrektor MDK**



# MOC KULTURY PRZECIWIW PRZEMOCY

Młodzieżowy Dom Kultury w Jasle

**Miejsce realizacji:** Młodzieżowy Dom Kultury w Jasle oraz pracownia rękodzieła artystycznego FARFURNIA w Zawadce Rymanowskiej

**Liczba uczniów objętych programem: 1050**, z tego

- w szkołach podstawowych: 200
- w gimnazjach: 650
- w szkołach ponadgimnazjalnych: 200

**Termin realizacji programu:** 2.XI. 2007 – 15.XII. 2007

Program **MOC KULTURY PRZECIWIW PRZEMOCY** został napisany z myślą o młodzieży zagrożonej różnego rodzaju patologiami. Jego charakter opiera się na działaniach profilaktycznych, które mają na celu stworzyć młodzieży alternatywę spędzania wolnego czasu. Wychodząc z założenia, że metody pracy z „trudną młodzieżą” można budować jedynie na kreowaniu możliwości rozwojowych, nasze propozycje ukierunkowane zostały na poszukiwanie zdolności twórczych tkwiących w każdym młodym człowieku.

W programie proponujemy cykl zajęć warsztatowych, których tematyka dobrana została pod kątem zainteresowań współczesnej młodzieży. Warsztaty twórcze są możliwością, dającą zwiększone szanse uczestnikom. Podobnie jak zabawa, nie mogą być przymusem, nie mogą też być jedynie metodą lekcji, ponieważ ich specyfiką jest autentyczność każdego z uczestników podczas pracy w indywidualnym, właściwym dla niego tempie, bez reżimu czasowego, jaki stwarza system dzwonkowy. Warsztaty stawiają na aktywność, autoekspresję, samorealizację bez wyznaczania granic możliwości; zwiększają szansę poczucia własnej wartości, tworząc obszar subiektywnej przyjemności z doświadczania i samorealizacji, a poczucie wolności i bezpieczeństwa zwiększa zaufanie do własnych możliwości uczestników. W czasie warsztatów twórczych uczestnicy mają szansę czerpać zarówno z dotychczasowej wiedzy, doświadczeń, jak i z tego, czego nie wiedzą, a emocje dają możliwość innego doświadczania, innego poznania, szczególnego rodzaju komunikacji ze sobą i światem oraz szczególnego współdziałania uczestników. Są to warsztaty z każdej niemalże dziedziny sztuki, których efektem końcowym będą koncerty, prezentacje oraz wystawy prac w wykonaniu samych uczestników.

### **Cele programu obejmują:**

- podniesienie wiedzy na temat przemocy w szkole,
- upowszechnienie działań profilaktycznych ukierunkowanych na wyeliminowanie agresji wśród młodzieży, w tym używania przez nią alkoholu i narkotyków,
- promowanie prospołecznych wzorców zachowań, w tym wzorców życia opartego na wzajemnej pomocy, szacunku, partnerstwie, umiejętności rozwiązywania konfliktów bez przemocy.

### **Poprzez realizację poszczególnych zadań zamierzaliśmy:**

- zaszczepić w młodzieży nawyk poszukiwania wartościowych form spędzania czasu wolnego,
- rozwijać jej osobowość i zapobiegać powstawaniu patologii,
- kształtować umiejętność uczestniczenia w kulturze, rozwijać talenty i twórczość nastolatków,
- nauczyć działania dla siebie i innych, pobudzać wyobraźnię, uświadamiać odpowiedzialność za organizowanie bezpiecznej zabawy,
- umożliwić młodzieży tworzenie własnych form aktywności,
- promować indywidualne zainteresowania, hobby,
- kształtować umiejętności efektywnego wykorzystania własnych umiejętności do twórczej pracy na rzecz dobra wspólnego,

- pomóc w kształtowaniu zdrowego stylu życia, właściwego stosunku do otaczającego świata, w określeniu systemu wartości.

Program zrealizowany został w formie warsztatowej, polegającej na cyklu zajęć prowadzonych przez zaproszonych profesjonalnych artystów, pedagogów i kadre instruktorską Młodzieżowego Domu Kultury w Jaśle. W trakcie zajęć młodzież miała szansę zyskać wiedzę i nabyć umiejętności z wielu dziedzin sztuki. Są to działania z zakresu terapii sztuką, pozwalające na pobudzanie harmonijnego rozwoju osobowości młodych ludzi przez stosowanie improwizacji oraz atrakcyjnych niekonwencjonalnych zajęć.

### 1) WARSZTATY PERKUSYJNE I TAŃCA AFRO-DANCE

Są to zajęcia adresowane do młodych ludzi chcących rozwijać swoje umiejętności gry na bębnach lub dopiero poznać sztukę gry na tych instrumentach oraz nauczyć się podstaw rytmu. Warsztaty polegają na:

- poznaniu instrumentu,
- poznaniu głównych sposobów uderzeń,
- nauce tradycyjnych rytmów afrykańskich,
- nauce prostych tekstów śpiewanych do rytmów,
- zabawie dźwiękami podczas grania, dialog bębniarski z prowadzącym oraz improwizacje.

**Taniec Afryki Zachodniej** (Mali, Gwinea, Senegal, Burkina Faso) jest niezwykle żywiołową formą ekspresji. Do tańca akompaniują bębny na żywo, gdyż bardzo ważna jest interakcja pomiędzy tancerzem a solistą grającym na bębnie djembe.

Uczestnicy warsztatu uczą się tradycyjnych układów tańczonych do muzyki Zachodniej Afryki. Poprzez naukę choreografii mają szansę na pobudzenie wrażliwości na rodzaj ruchu i współbrzmienia tańca i muzyki. Jest to jednocześnie okazja do kształtowania umiejętności współpracy, słuchania siebie i innych, radzenia sobie ze stresem.

Do przeprowadzenia warsztatów zaprosiliśmy artystów ze Strefy Rytmu prowadzonej przez Wioletę Pogorzelską i Jakuba Pogorzelskiego.

### 2) KONCERT PIOSENEK WYBRANYCH Z PROGRAMÓW „KABARETU STARSZYCH PANÓW” poprzedzony warsztatami wokalnymi prowadzonymi przez aktorkę scen krakowskich Barbarę Szalapak

Koncert piosenek autorstwa Jeremiego Przybory i Jerzego Wasowskiego przygotowany został przez absolwentki kierunku wokально-aktorskiego krakowskich szkół artystycznych „SPOT”. Młode wokalistki prezentują własne interpretacje wyjątkowego i ponadczasowego połączenia piosenki lirycznej i żartobliwej.

J. Przybora i J. Wasowski – mistrzowie tego gatunku mają swoich wielbicieli nie tylko w gronie znanych postaci polskiej piosenki (M. Umer, G. Turnau), ale też wśród szerokiego grona słuchaczy w każdym wieku. Tym bardziej ważne jest, by urodę tych piosenek i ich walory muzyczne i literackie poznawała młodzież. Stanowią one bowiem alternatywę wobec wielu propozycji muzycznych stacji radiowych, kierujących swe programy do młodych ludzi – w tych piosenkach nie znajdziemy wulgaryzmów, przejawów agresji słownej i nietolerancji.

Warsztaty wokalne adresowane są do młodzieży gimnazjalnej i licealnej chcącej poznać metody pracy nad głosem i rozwijać swe umiejętności wokalne pod okiem zawodowej aktorki (m. in. w oparciu o materiał słowno-muzyczny autorstwa Przybory i Wasowskiego). Będą mieć formę zajęć grupowych w zakresie emisji głosu i interpretacji. W programie zajęć znajdują się ćwiczenia fonacyjne i ćwiczenia oddechowe, ćwiczenia artykulacyjne oraz wybrane zagadnienia techniki wokalnej (m. in. skala głosu, intonacja, dykcja, dynamika, artykulacja).

Celem warsztatów jest wskazanie na wartościowe rejonry piosenki literackiej, rozwijanie wrażliwości muzycznej i językowej oraz dostrzeganie bogactwa i urody języka polskiego, a także kształtowanie poczucia humoru i gustu muzyczno-literackiego. Młodym wokalistom przekazywane są praktyczne wskazówki dotyczące pracy nad własnym głosem. W trakcie wspólnej pracy uczestnicy przygotowani zostali piosenki, prezentowane potem w trakcie koncertu przez uczestników warsztatów.

Warsztaty ponadto służą kształtowaniu umiejętności prezentacji siebie, pokonywaniu tremy i poznawaniu technik pomagających w samoakceptacji.

### **3) WARSZTATY TWÓRCZEGO RUCHU prowadzone przez instruktora pantomimy – aktorkę Teatru Pantomimy w Lublinie.**

Warsztaty są doskonałą formą zaspokojenia potrzeby ruchu jako formy odreagowania stresu, związanego z codziennymi obowiązkami uczącego się młodego człowieka. Ruch stanowi ważny element osobistego rozwoju jako drogi doskonalenia się, jako środek pozbywania się nadmiaru energii, a zwłaszcza agresji. Ponieważ zajęcia szkolne ograniczają ruchliwość, dzieci na zajęciach miały szansę przeżyć radość z ruchu, odblokować energię, a z drugiej strony nauczyć się relaksu, doświadczyć lepszego kontaktu z własnym ciałem, znaleźć swój sposób na „zdrowy ruch”.

Są to zajęcia ruchowe z wykorzystaniem elementów pantomimy, podczas których tworzymy uczestnikom warunki do ekspresji własnej wyobraźni i odkrywania własnych możliwości ruchu. Ćwiczenia pomagają uczestnikom w przeżyciu radości, odblokowaniu energii i kontaktu z własnym ciałem. Działania grupowe służą także wzbogaceniu doświadczenia uczestników o udział w ustrukturalizowanych zadaniach, w podziale ról w grupie, w braniu na siebie i wypróbowywaniu ról, w planowaniu wydarzenia, w organizacji i zabawie; jednym słowem – służą w zdobyciu doświadczenia współdziałania i odpowiedzialności. Są to elementy niezbędne do zapobiegania sytuacji sprzyjających powstawaniu zachowań agresywnych wśród młodzieży. Sprzyjają rozładowaniu napięcia, zachowaniu kontroli, znoszeniu lęku i zapobieganiu nudzie. Są stymulacją do działań pozytywnych, służących właściwej autokreacji. Efektem pracy nad ekspresją ciała był pokaz przygotowanych etiud dla pozostałych uczniów objętych programem.

### **4) PRZEGLĄD TEATRÓW PROFILAKTYCZNYCH „PRO-SCENKI” połączone z koncertem w wykonaniu Piotra Lubertowicza, jednego z najlepszych gitarzystów w Polsce, wokalisty i autora tekstów.**

Impreza skierowana była głównie do młodzieży szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, która z problemem uzależnień może spotkać się na co dzień. Artysta przybliżył młodym ludziom niebezpieczeństwa wynikające z brania narkotyków czy przebywania w toksycznym środowisku osób, które są w jakiś sposób uzależnione. Ponieważ Piotr Lubertowicz sam jest osobą uzależnioną, która poradziła sobie z własnym problemem, jego słowa są dla młodzieży wiarygodne. W swoich wspomnieniach opowiada również o cierpieniu i powolnej śmierci tak kultowego dla młodzieży wokalisty, jak Ryszard Riedel z Dżemu, z którym Lubertowicz koncertował całe lata. Bluesowe utwory, w wykonaniu artysty urozmaicają występ i wprowadzają swoistą atmosferę zmuszającą do przemyśleń.

Przeгляд Profilaktycznych Teatrów Uczniowskich Gimnazjów z Powiatu Jasielskiego „Pro-scenki” odbywa się co roku w Młodzieżowym Domu Kultury w Jaśle, przy okazji obchodów Światowego Dnia Walki z AIDS. „Pro-scenki” to inicjatywa podjęta przez MDK w Jaśle wraz z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną i Komendą Powiatową Policji w Jaśle w ramach realizacji programu „Kto się bawi, ten o złem nie myśli”, wtedy też podpisany został przez przedstawicieli PPP, KPP i MDK program stałego współdziałania pod nazwą „Bezpieczni przez cały rok”.

Przeгляд adresowany jest do uczniów gimnazjów z całego powiatu, którzy mają szansę wypowiedzieć się na tematy dotyczące ich osobiście w sposób nie bezpośredni, lecz za pomocą sztuki teatru. Jest to wydarzenie, które pozwala zorientować się w mechanizmach działania grup toksycznych – nie tylko samym uczniom, przede wszystkim jest źródłem informacji dla nauczycieli i pedagogów szkolnych o problemach ich podopiecznych. Ponieważ teatr pełni funkcję katartyczną, przeгляд służy także przeżyciu na scenie niezapomnianych wrażeń, a w związku z utożsamianiem się aktorów z bohaterami sztuki

### **5) WARSZTATY RĘKODZIEŁA ARTYSTYCZNEGO w pracowni FARFURNIA w Zawadce Rymanowskiej**

Jest to oferta kierowana do dzieci szkół podstawowych i gimnazjalnych. Zajęcia odbywają się w pracowni rękodzieła artystycznego FARFURNIA prowadzonej przez państwa Kasprzyków w założonym przez nich gospodarstwie agroturystycznym. Dzieci mają szansę zapoznać się z technikami rękodzieła i samodzielnie wykonać prace z batiku i witraże. Jest to wspaniała okazja do twórczej pracy z wykorzystaniem własnej wyobraźni i manualnych zdolności. Uczestnicy spędzają mile czas wśród przyrody Beskidu Niskiego, Jaśliskiego Parku Krajobrazowego, a przy okazji doznają niezapomnianych wrażeń w związku z tworzeniem dzieła. Zajęcia zorganizowane są z myślą o tych, którzy na co dzień nie mają szansy wykorzystania swojego potencjału twórczego, który w tym wypadku zostanie

spożytkowany na rzecz wspólnej pracy. Wystawa wykonanych prac została zorganizowana w Młodzieżowym Domu Kultury z udziałem zaproszonych gości, w tym rodziców uczestników zajęć, a także uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych powiatu jasielskiego.

Praca nad powstaniem obrazu wymaga od wykonawcy cierpliwości i wytrwałości. Jest to okazja do właściwego spożytkowania energii i uwolnienia od napięć. Nowe doświadczenia manualne i użytkowy charakter pracy wyzwalają większe emocje i zaangażowanie uczestników. Poznawanie nowych technik ekspresji plastycznej rozwija kreatywne postawy twórcze. Zajęcia te wpisują się w większą całość, jaką jest terapia sztuką.

#### **6) Wycieczka do Teatru im. Wandy Siemaszkowej w Rzeszowie na spektakl „Ania z Zielonego Wzgórza”**

W programie wycieczki jest m.in. spotkanie z aktorami oraz zwiedzanie teatru. Jej cele to przyswajanie przez dzieci kluczowych zasad *savoir-vivre* w takich naturalnych sytuacjach dydaktycznych jak uczestnictwo w spektaklu, przygotowanie do odbioru i rozumienia dzieła sztuki oraz racjonalnego spędzania czasu wolnego.

#### **7) Młodzieżowy Dyskusyjny Klub Filmowy**

Comiesięczne spotkania, w czasie których będą wyświetlane filmy dotyczące patologii występujących w środowiskach młodzieżowych. Po projekcji każdego filmu odbędzie się dyskusja z zaproszonymi gośćmi z Poradni Psychologicznej, z Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, z Policji itp. Jest to forma, która polega na dobrowolnym zrzeszeniu miłośników sztuki filmowej, którzy nie tylko pragną pogłębić swe wiadomości w tej dziedzinie, ale zamierzają także brać czynny udział w popularyzowaniu wartościowych zjawisk artystycznych. MDKF jest szkołą patrzenia na film, sprzyjającą wyrobieniu właściwych kryteriów oceny dzieł sztuki, ale przede wszystkim szkołą kształcenia i rozwijania postaw. Dzięki fachowej prelekcji i dyskusji na zakończenie, młodzi adeptci sztuki filmowej zyskują nie tylko wiedzę z zakresu filmu, ale także na przykładzie losów bohaterów z ekranu mogą zrozumieć o wiele więcej. Jest to wspaniała okazja do działań profilaktycznych, sprzyjająca kształtowaniu osobowości i właściwych zachowań młodych ludzi. Program filmowy zostanie skonstruowany tak, aby pobudzał do myślenia i dyskusji, wzbogacał wiedzę o świecie i życiu, dawał „świadectwo”.

8) **„Mikołajkowy zawrót głowy”** – spotkania mikołajkowe dla najmłodszych dzieci z rodzin dysfunkcyjnych oraz w trudnej sytuacji finansowej.

W programie m.in. : obdarowanie dzieci upominkami oraz prezentacja spektaklu w wykonaniu teatru Młodzieżowego Domu Kultury. Celem spotkania jest umożliwienie dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych ciekawszego przeżycia i spędzenia święta mikołajkowego, a także przełamywanie stereotypowego poglądu polegającego na deprecjonowaniu dzieci ze środowisk uboższych, zagrożonych patologiami oraz wyrabianie w dzieciach nawyku obcowania z kulturą.

9) **„Warsztaty modelarstwa lotniczego”** – prowadzenie Rudolf Żukliński – instruktor modelarstwa lotniczego

W programie:

- samodzielne wykonanie przez dzieci latawców i prostych modeli latających
- pokaz wykonanych modeli
- prezentacja modeli wykonanych przez profesjonalnych modelarzy.

Cele:

- pokazanie możliwości spędzania czasu w sposób konstruktywny, twórczy, sprzyjający rozwojowi umiejętności myślenia technicznego,
- wyzwalanie radości z samodzielnej pracy

Program został napisany z myślą o młodzieży zagrożonej różnego rodzaju patologiami, dotykającymi nie tylko dzieci z rodzin dysfunkcyjnych. Dzisiaj tak wielu młodych ludzi ulega pokusom wyrządzającym wiele złego w konstrukcji ich światopoglądu, że coraz częściej zostaje on zorientowany wyłącznie w kategoriach „mieć”. Podnoszenie jakości życia młodych ludzi poprzez zaangażowanie ich w działalność kulturalną jest naszym priorytetowym zadaniem. Naszą ofertę chcemy poszerzyć o atrakcyjne formy, które będą w stanie przyciągnąć jak największą ilość chętnych. Program realizo-

wany był przez wysoko wykwalifikowaną kadre pedagogiczną – nauczycieli Młodzieżowego Domu Kultury w Jaśle oraz pedagogów z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej. Poszczególne zadania prowadzili specjaliści w zakresie profilaktyki oraz instruktorzy tańca, muzyki, teatru, rękodzieła artystycznego, filmu.

### **Formy oceny założonych efektów**

Przeprowadzona została ankieta wśród osób biorących udział w warsztatach, na temat ich poziomu zadowolenia. Ewaluacja programu zawierała także liczne wywiady, przeprowadzane wśród uczestników zajęć. Poza tym na zakończenie programu została zorganizowana konferencja z udziałem rodziców, pedagogów oraz nauczycieli szkół, których uczniowie uczestniczyli w warsztatach. Było to podsumowanie wszystkich zajęć, mające na celu określenie skuteczności programu.

### **Partnerzy biorący udział w realizacji programu:**

- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Jaśle
- Dyskusyjny Klub Filmowy Jasło–Radosław Chruszcz
- Komenda Powiatowa Policji w Jaśle
- Starostwo Powiatowe w Jaśle
- Urząd Miasta Jasła
- Urzędy Gmin w powiecie jasielskim
- Szkoły różnych typów w powiecie
- Redakcja Gazety Codziennej NOWINY
- Redakcja Gazety „Region Jasielski”
- Dwutygodnik „Obiektyw Jasielski”?
- Lokalne portale internetowe
- TVK Jasło, TV Jasło, TV Obiektyw

**Agnieszka Kuczała**



Edukacja kulturalna – nowatorskie programy



# „PLANETA DZIECI”

Młodzieżowe Centrum Kultury i Edukacji „Dom Harcerza” w Zielonej Górze

*Motto: „ Bez muzyki życie byłoby pomyłką!” – Fr. Nietzsche*

Projekt „Planeta Dzieci” realizowany jest przez Zespół Artystyczny „Chichoty”, działający przy Centrum Kultury i Edukacji „Dom Harcerza” w Zielonej Górze, a adresowany jest do różnych grup wiekowych dzieci i młodzieży oraz do ich rodziców. Misją zespołu jest praca w grupach realizujących różne formy kształcenia muzycznego. Wybór pracy w poszczególnych grupach jest dobrowolny i odpowiadający zapotrzebowaniom indywidualnym i wiekowym. Każda grupa to tzw. „kuźnia talentów”, która uczy, bawi, wychowuje oraz integruje poprzez sztukę muzyczną. „Planeta Dzieci” to miejsce, gdzie każdy z uczestników jest kreatywny, otwarty i ciekawy wspólnego efektu pracy. A będzie nim wspólna prezentacja wszystkich form pracy, realizowanych w trakcie tegoż projektu, i tak:

**I grupa: „ŚWIAT MUZYKĄ MALOWANY”** – inicjacje artystyczne dla przedszkolnej grupy wiekowej. Zajęcia umuzykalniają dziecko poprzez rozbudzenie jego wrażliwości muzycznej, zamilowania do śpiewu, muzyki i ruchu przy muzyce. Piosenki dziecięce o tematyce bliskiej dzieciom, słuchanie śpiewu, a także najprostszych utworów muzycznych, kształcenie estetyki ruchu (poruszanie się, gesty, mimika) – to świat malowany muzyką poprzez twórczą postawę dzieci, którego obraz zostanie pokazany podczas wspólnej prezentacji wraz z innymi grupami.

**II grupa: „ŚPIEWAĆ KAŻDY MOŻE”** – warsztaty wokalne adresowane do dzieci i młodzieży szkolnej, która chce urozmaicić swój świat dzięki piosence. Treści i tematyka piosenek bliskie są ich codziennego życia, tego co je otacza, co zachwyca itp. A ich interpretacja to świat kreatywności w wydobywaniu muzycznego piękna. Piosenka jest dobra na wszystko i na każdą porę roku. Warsztaty dają możliwość własnej twórczości – dzieci tworzą zaskakujące melodie do poezji bądź do krótkich wierszyków. Te, które nie posiadają dobrego słuchu muzycznego, realizują się w wykonywaniu schematów słowno-rytmicznych tzw. tatażacji.

**III grupa: „PEJZAŻE TANECZNE”** – to warsztaty tańca estradowego (step, taniec współczesny, ilustracje taneczne itp.), które w najbardziej dostępnym sposobie poprzez impresję ruchową wyzwalają w uczestnikach kreatywność i integrują ich. Każdy, kto chce tańczyć, znajdzie w grupie swoje miejsce. Program gwarantuje różne stopnie trudności, różne style taneczne, jak również zapewnia dowartościowanie każdego uczestnika. Podczas warsztatów nie występuje pojęcie eliminowania dzieci.

**IV grupa: „MUZYCZNE GADANIE”** – zajęcia logorytmiczne z muzykoterapią, które poprawiają „kondycję” słowa mówionego i śpiewanego; warsztaty, podczas których opanowanie tekstów, piosenek, wierszy i rymowanek oraz kontakt z różnego rodzaju formami ruchu i dźwiękami muzycznymi daje dziecku poczucie wiary we własne siły i pozwoli z poczuciem pewności siebie występować publicznie. Dostarcza także wielu przyjemnych przeżyć emocjonalnych. „Muzyczne gadanie” wywołuje uśmiech, pomaga nawiązać i utrzymać kontakty werbalne i niewerbalne dzieci z nauczycielem i z grupą rówieśników, a tzw. „gadające pozdrowienia” z „Planety Dzieci” prezentowane są na wspólnej impresji muzycznej.

**V grupa: „JESTEŚMY NA 102”** – zajęcia integracyjne z rodzicami. Odbywają się jeden raz w miesiącu w wyżej wymienionych grupach. Dziecko pracując twórczo ze swoim rodzicem, zyskując aprobatę swoich poczynań artystycznych. Zajęcia te są ulubioną formą pracy zarówno dzieci, jak i rodziców. To wielka sztuka umieć znaleźć wspólny klucz do raju, jakim jest muzyka.

Tematyka w poszczególnych grupach dostosowana jest do możliwości odtwórczych dzieci i młodzieży. Każda z wymienionych grup realizuje swój program artystyczny pod kierunkiem odpowiednio wykwalifikowanej kadry, po czym odbywa się prezentacja wszystkich form jako impresja muzyczna pt. „Planeta Dzieci”.

Termin realizacji programu jest uzależniony od możliwości dzieci biorących udział w tym przedsięwzięciu. W przedstawionym muzycznym projekcie biorą udział wszystkie dzieci bez względu na ich uwarunkowania psychofizyczne.

**mgr Irena Sobańska,  
nauczyciel, muzyk i kierownik artystyczny Zespołu „Chichoty”**



# PROJEKT „OD 0 DO 100”

realizowany w ramach Europejskiego Programu „Młodzi w działaniu”

Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej w Warszawie

Projekt „Od 0 do 100” dotyczył problematyki starości w naszej kulturze i skierowany był do gimnazjalistów i licealistów z warszawskich i trójmiejskich szkół. Wszystkie działania przewidziane w projekcie służyły nawiązaniu dialogu pomiędzy młodzieżą i ludźmi starszymi. Chcieliśmy aby ludzie starsi czuli się akceptowani, a także by młodzi podchodzili do starszych ze zrozumieniem. Naszym celem było przełamanie stereotypów na temat ludzi starszych, postrzeganych jako niepotrzebnych społeczeństwu, nieinteresujących i biernych. Zwróciliśmy również uwagę na pomijanie tematu starości w mediach, które kreują młodość jako niepodważalną wartość. Pragniemy też, aby młodzi zaakceptowali okres życia, który jest przed nimi.

Ideą przedsięwzięcia było zachęcenie młodzieży do twórczej wypowiedzi na poważny temat poprzez film. Zanim to nastąpiło, uczestnicy wzięli udział w warsztatach literackich, fotograficznych, przeglądzie filmów, spotkaniach ze starszymi osobami. Działania te wprowadzały młodzież w tematykę i miały być inspiracją do stworzenia filmów. Stąd ważnym wydarzeniem w projekcie były warsztaty z filmowcami, podczas których młodzież miała okazję nauczyć się podstaw kręcenia filmów i montażu.

## **Warsztaty literackie** pod hasłem *SÈRÈNITÈ* czyli *Pochwała Starości*

Pierwsze kroki w projekcie to analiza i interpretacja tekstów literackich poruszających tematykę starości. „Podczas całych zajęć zbierał się spory plik przeróżnych utworów literackich, poetyckich oraz warte uwagi wycinki z gazet. Przydatne i inspirujące pomoce do stworzenia filmu” – uczestniczka projektu Małgorzata Legan.

Następnie uczniowie przynieśli archiwalne zdjęcia swoich dziadków, pamiątki a także ciekawe historie z ich życia.

## **Przegląd filmów**

Przed każdym filmem odbywała się krótka prelekcja a następnie oglądaliśmy filmy poruszające tematykę starości i na ich podstawie toczyliśmy długie dyskusje.

Zobaczyliśmy filmy takie jak:

„Butelki zwrotne” reż. Jan Svěrák

„Pora umierać” reż. Dorota Kędzierzawska

„Prosta historia” reż. David Lynch

„Tam, gdzie rosną poziomki” reż. Ingmar Bergman

## **Warsztaty fotograficzne**

Czym jest starość? Jak każdy z nas ją widzi, postrzega? O czym marzą seniorzy? Jakie mają pasje? Jak młodzi ludzie radzą sobie z tym trudnym a zarazem pięknym tematem?

Młodzież otrzymała aparaty i pod okiem profesjonalnego fotografa starali się uchwycić seniorów w codziennych sytuacjach. Powstały piękne, dojrzałe zdjęcia, które zaprezentowaliśmy w galerii Archipelagu Kultury „Wyspa Skarbów” i Stołecznym Centrum Edukacji Kulturalnej w Warszawie.

## **Obserwatorium międzypokoleniowe**

Młodzież miała okazję złożyć wizytę w Domu Pomocy Społecznej, na Uniwersytecie Trzeciego Wieku oraz uczestniczyła w licznych spotkaniach z seniorami. Na Uniwersytecie Trzeciego Wieku uczestnicy mieli możliwość poznania ciekawych ludzi w podeszłym wieku, którzy żyją bardzo aktywnie. Spotkania natomiast były okazją do przełamania stereotypów na temat ludzi starszych jako osób konserwatywnych i nudnych.

## **Warsztaty filmowe**

Głównym celem warsztatów filmowych było przybliżenie uczestnikom sztuk wizualnych oraz opanowanie programów do tworzenia filmów. „Podczas warsztatów filmowych kamera była pretekstem



do spotkania młodych i starszych, zadawanie czasem naiwnych, ale ważnych pytań. Przygotowując się i realizując etiudy filmowe, młodzi, niejako przy okazji, przenieśli się w świat swoich dziadków i babć” – prowadzący warsztaty filmowe Piotr Stasik

Końcowym efektem warsztatów było powstanie ośmiu filmów na temat starości samodzielnie zrealizowanych przez młodzież.

### **Wystawa fotografii i pokaz filmów**

18 października odbyło się uroczyste zakończenie projektu w Archipelagu Kultury „Wyspa Skarbów”. Uczestnicy obu grup (warszawskiej i gdańskiej) mogli poznać się osobiście i wymienić doświadczeniami zdobytymi podczas trwania projektu. Odbył się uroczysty wernisaż fotografii a także oficjalna prezentacja filmów. Na uroczystość przybyli również bohaterowie filmów, zaproszeni goście i lokalni artyści.

### **Koordynatorzy projektu:**

Kamila Skalska (Gdańsk)  
Anna Olczyk-Grabowska (Warszawa)  
Agnieszka Szyk (Gdańsk)

### **Organizatorzy projektu:**

- Towarzystwo Pomocy im Św. Brata Alberta „Koło Gdańskie”, którego celem jest niesienie pomocy osobom bezdomnym i ubogim, w tym niepełnosprawnym (w projekcie czuwało nad formalną i finansową stroną)
- Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej, samorządowa placówka wychowania pozaszkolnego (odpowiedzialne za realizację projektu w Warszawie)
- Gdański Archipelag Kultury „Wyspa Skarbów”, samorządowa instytucja kultury (partner związany z gdańską częścią projektu)
- Centrum Sztuki Współczesnej „Łaźnia”, miejsce prezentacji sztuki najnowszej polskiej i zagranicznej (partner związany z gdańską częścią projektu)

### **Finansowanie:**

Młodzież w działaniu – program Unii Europejskiej wspierający uczestnictwo w kształceniu pozaszkolnym, finansujący projekt „Od 0 do 100” w ramach Akcji 1.2 – Inicjatywy młodzieżowe

**Anna Olczyk-Grabowska**



Edukacja kulturalna – nowatorskie programy



# „POD SKRZYDŁAMI ANIOŁA”

Pałac Młodzieży w Nowym Sączu

**Program profilaktyczno-wychowawczy  
realizowany w ramach rządowego programu poprawy bezpieczeństwa  
„zero tolerancji dla przemocy w szkole”**

**Termin realizacji: 23.10.-7.12.2007.**

Agresja i przemoc w rodzinie, szkole, na ulicy, to obecnie powszechne zjawiska w naszym społeczeństwie. Sprzyja temu kryzys wartości moralnych, osłabienie więzi rodzinnych, pozostawienie młodych ludzi z ich własnymi problemami bez opieki osób dorosłych. Zjawiska agresji, przemocy i nietolerancji na skutek ich popularności i ciągłości tracą na niezwykłości i stają się trwałymi komponentami życia codziennego, systemu edukacji, kultury masowej, informacji, rozrywki i sportu. Jedną z przyczyn wywołujących agresję jest brak zainteresowań, nuda i nieumiejętność rozmawiania i słuchania brak organizacji czasu wolnego, pozostawienie dzieci samym sobie.

Rozwój młodego człowieka przebiega prawidłowo, kiedy nie jest zagrożony upokorzeniem, kiedy wymaga się od niego tyle, na ile go stać, jest doceniony i mobilizowany do dalszej aktywnej pracy. W takich warunkach łatwo o dobre samopoczucie, radość z uzyskanych sukcesów z rzetelnej twórczej pracy.

Możliwość realizacji programu profilaktyczno-wychowawczego „Pod skrzydłami anioła” dała szansę na zredukowanie wielu czynników wywołujących negatywne zachowania uczniów zarówno w środowisku lokalnym jak i pozaszkolnym. Dała szansę „bycia sobą”, twórczej kreacji własnej osobowości, czerpania satysfakcji z dokonywanych działań w atmosferze wzajemnej akceptacji.

W ramach realizacji programu zostały zorganizowane następujące działania, adresowane do dzieci i młodzieży szkolnej rejonu Małopolski:

## **1. Wojewódzki konkurs plastyczny „Pod skrzydłami anioła”**

Otoczony atmosferą zbliżających się świąt Bożego Narodzenia wojewódzki konkurs plastyczny „Pod skrzydłami anioła” zrodził się z chęci zorganizowania godnego uwagi wydarzenia kulturalnego, niosącego przesłanie radości, przyjaźni, tolerancji i szacunku dla drugiego człowieka. To konkurs dający czas wypowiedzi młodym twórcom. „Anioły” strzegą ich i prowadzą, natomiast nas widzów zatrzymują po to, aby mogli dostrzec wagę wychowania i pielęgnowania uczuć. Konkurs stanowił wydarzenie kulturalne, dopuszczające do prezentacji wszelkie formy plastyczne, zarówno malarskie, rzeźbiarskie, rysunkowe jak inne proponowane przez samych twórców. Dowolność prezentowanych form nie ograniczała swobodnej i spontanicznej wypowiedzi młodych twórców a wręcz wspierała ich aktywność, umożliwiła rozwijanie zainteresowań, uzdolnień i umiejętności, zachęciła do poszukiwań i kreatywności.

Rezultatem organizowanego konkursu było wydanie katalogu w formie kart prezentujących prace laureatów, co pozwoliło na promocję twórczości dzieci i młodzieży w środowisku lokalnym i poza nim. Katalog został przekazany nagrodzonym i wyróżnionym uczestnikom konkursu.

## **2. Wojewódzki konkurs literacki wierszy autorskich „Pod skrzydłami anioła”**

Proponowany w ramach realizacji programu wojewódzki konkurs literacki stworzył możliwość prezentacji twórczości własnej w formie wierszy autorskich. Zwrócenie uwagi na młode pokolenie twórców poprzez organizację konkursu, pozwoliło wesprzeć ich talent, zamilowania i pasje. Forma organizacji konkursu – przysyłanie prac (wierszy) drogą listową lub elektroniczną – stworzyła możliwość uczestniczenia w życiu kulturalnym regionu osobom nieśmiałym, zamkniętym w sobie, tym dla których osobista prezentacja z różnych przyczyn byłaby niemożliwa.

Wydanie tomiku wierszy nagrodzonych w ramach realizowanego konkursu otworzyło drogę prezentacji poezji dziecięcej i młodzieżowej, podkreśliło wagę i celowość wspierania wszelkich form aktywności, kształtujących osobowość młodego człowieka. Tomik został przekazany nagrodzonym i wyróżnionym uczestnikom konkursu.

3. **Wystawa pokonkursowa** nadesłanych prac plastycznych w Dziecięcej Galerii im. Stanisława Szafrana, mieszczącej się na terenie Pałacu Młodzieży w Nowym Sączu.

Tradycja i urok Dziecięcej Galerii im. Stanisława Szafrana stworzonej wobec potrzeby prezentacji sztuki dziecka podniosły wartość artystyczną organizowanego konkursu, a także umożliwiły prezentację wszystkich nadesłanych prac.

4. **Organizacja spotkania finalistów konkursu „Wieczór anioła”**, podczas którego zostały wręczone nagrody i wyróżnienia. W trakcie spotkania został zaprezentowany program muzyczno-baletowy przygotowany przez Pałac Młodzieży w Nowym Sączu.

5. **Teledysk z udziałem zespołu „Promyczki”**, który zrealizowany został podczas finału wojewódzkiego konkursu plastycznego oraz podczas organizacji „Wieczoru anioła” – umożliwił prezentację prac nagrodzonych oraz autorów wierszy w formie muzycznej. Teledysk został zaprezentowany w programie I Telewizji Polskiej podczas emisji programu „Ziarno” oraz przekazany laureatom konkursu.

**Anna Skierska**



Edukacja kulturalna – nowatorskie programy



# SPOTKANIA Z KULTURĄ

## projekt edukacyjny

Młodzieżowy Dom Kultury „Muranów” im. C. K. Norwida w Warszawie

Młodzieżowy Dom Kultury „Muranów” im. Cypriana Kamila Norwida w Warszawie od ponad 10 lat współpracuje z warszawskimi szkołami w ramach projektu edukacyjnego „Spotkania z kulturą”. Projekt obejmuje udział zorganizowanych grup szkolnych w realizacji programu edukacji muzycznej i czytelniczej oraz udziału w zajęciach warsztatowych.

Zajęcia warsztatowe – cykliczne lub jednorazowe – dla zorganizowanych grup szkolnych (klas, świetlic itp.) z zakresu edukacji muzycznej, teatralnej, plastycznej, historycznej, literackiej, językowej, czytelniczej, ekologicznej oraz z zakresu kultury materialnej, obyczajów i tradycji są realizowane na podstawie autorskich programów własnych nauczycieli MDK – pedagogów kompetentnych, kreatywnych, sympatycznych, mających dobry kontakt z dziećmi i młodzieżą i znających ich psychikę. Realizacja założeń programowych wszystkich działań edukacyjnych realizowanych w ramach „Spotkań z kulturą” każdorazowo dostosowana jest do poziomu i możliwości percepcyjnych uczestników zajęć. Na każdym spotkaniu omawiane zagadnienie jest podawane uczniom w przystępnej, atrakcyjnej formie – wzbogacane np. filmami edukacyjnymi, nagraniami muzycznymi, prezentacjami multimedialnymi, tekstami literackimi, albumami z epoki lub z danej dziedziny artystycznej, a także połączone z krótkimi wycieczkami po Warszawie w celu obejrzenia elementów architektury miasta, obiektów historycznych czy omawianego pomnika. W drugiej części spotkania prowadzone są formy zabawowe, rozwiązywanie zagadek, działania plastyczne, muzyczne, ruchowe itp. Przy realizacji projektu współpracujemy z różnymi instytucjami kultury i oświaty – znaczącymi (lub wręcz zamierającymi) muzeami, bibliotekami, innymi placówkami oświatowymi. Tematyka poszczególnych cykli zajęć jest co roku dostosowywana do potrzeb edukacyjnych, określanych przez nauczycieli ze szkół. Staramy się w nowym roku szkolnym zmieniać proponowane formy na nowe, bardziej szczegółowe lub traktujące szerzej dane zagadnienie. Bywa jednak, że współpracujący nauczyciele proszą o powtórzenie realizowanych w poprzednich latach tematów i form. W miarę możliwości spełniamy sugestie szkół.

### Przykładowe tematy zajęć warsztatowych:

- „Kompozytorzy dzieciom”,
- „Bajkowy świat teatru”,
- „Plastyczne to i owo, czyli jak malować i rysować”
- „Spacerkiem po Starym i Nowym Mieście”,
- „Rok polski, czyli ginące tradycje i obyczaje”,
- „Jak dawniej żyli Polacy, czyli wędrówka przez stulecia i przez trzy stolice Polski”,
- „O pomnikach Warszawy”
- „Jak powstaje książka”,
- „Parki narodowe – poznaj skarby naszej przyrody”.

Najchętniej z oferty zajęć w ramach „Spotkań z kulturą” korzystają grupy ze szkół podstawowych, a szczególnie z klas I-III.

W pierwszą sobotę września w placówce organizujemy Giełdę Ofert Programowych, podczas której prezentujemy pełną ofertę zajęć warsztatowych. We wrześniu zazwyczaj brakuje już wolnych terminów.

Zajęcia są bezpłatne. Odbywają się w stałych dniach tygodnia o określonych godzinach w siedzibie MDK „Muranów” oraz w naszej Galerii Twórczości Dzieci i Młodzieży na Starówce.

**Barbara Woźniak, dyrektor MDK**



## FORT 49 „KRZESŁAWICE”

Młodzieżowy Dom Kultury w Krakowie, os. Na Stoku

### **Działania inspirowane historią Fortu 49 „Krzesławice” w Krakowie, w którym od 2000 roku MDK ma swoją siedzibę.**

W roku 1993 zrodziła się koncepcja – byłem jej współautorem – pozyskania starego i zniszczonego fortu pochodzącego z II połowy XIX wieku, który po stosownych pracach remontowo-adaptacyjnych stanie się bazą Młodzieżowego Dom Kultury w Krakowie os. Na Stoku. Kiedy po kilku miesiącach dowiedziałem się o tragicznych wydarzeniach, jakie rozgrywały się w tym obiekcie w latach 1939-1941 (fort był miejscem dokonywanych przez okupanta hitlerowskiego egzekucji 440 Polaków), zamierzałem szybko wycofać się z tego pomysłu. Jednak chęć zgłębienia wiedzy na ten temat była na tyle silna, że docierałem do kolejnych publikacji i dokumentów, odkrywając informacje, które gromadziły się w fantastyczny potencjał wiedzy o tych, którzy zginęli. Coraz częściej stawiałem sobie pytania: Dlaczego mieszkańcy pobliskich osiedli, dzielnicy, miasta... nie znają tych wydarzeń? Przecież Ci, którzy zginęli, byli fantastycznymi ludźmi, zostawili wzruszające listy...?

*„Zwiedzając to miejsce można dostać zawrotu głowy: granica między pomnikiem a... śmietnikiem, czcią i profanacją nieraz jest nieuchwytna. Nawarstwiająca się od lat błędy i chyba kompletny brak koncepcji zagospodarowania obiektu, przesiąkniętego krwią Polaków, doprowadziły w końcu do zlokalizowania (...) magazynu, garaży, budek działkowiczów, kurników i dzikich wysypisk śmieci. [...] Pełna sielanka. Spokojnie rośnie sobie marchewka, gdaczą stada kur, grzeją się w słońcu koty.”* (fragmenty z artykułu J. Środulski - Wielgus i J. Wielgus „Fort 49 oskarża” [w] „Echo Krakowa”; 25 października 1985)

Budując koncepcję pozyskania fortu dla Młodzieżowego Domu Kultury, na równi stawiałem powstrzymanie dalszej dewastacji i profanacji, potrzebę przywrócenia dawnego wyglądu fortu, jego remontu adaptacyjnego dla potrzeb MDK, jak i „zabrania ze sobą” jego historii; bez względu na to czy była ona ponura czy radosna. A używając historycznej nazwy: Fort 49 „Krzesławice” myślę o: działce ziemnej o powierzchni 3 ha 21 a 53 m<sup>2</sup>, otoczonej suchą fosą o długości 572 m (szerokość dna 4,8 m, głębokość na ok 9-11 m, obecnie w 1/3 długości zasypaną), 16 obiektach (z 19 istniejących jeszcze w przełomie lat 60/70 XX wieku), a to o: koszarach dla wojska o powierzchni 1745 m<sup>2</sup> (są po całkowitym remoncie, użytkowane jako pomieszczenia MDK), schronie głównym wraz z podziemnym korytarzem (poterną) i kaponierą główną o łącznej powierzchni 426 m<sup>2</sup>, kaponierze wschodniej, 12 schronach pogotowia (o powierzchni od 14 do 40 m<sup>2</sup>), placu koszarowym (ok. 1400 m<sup>2</sup>), wewnętrznej drodze wjazdowej o długości 111 m.

Historię Fortu 49 „Krzesławice” można podzielić na następujące etapy:

- okres zaborów: powstanie fortu i jego militarna funkcja
- I wojna światowa: walki w ramach tzw. I Bitwy o Kraków (listopad 1914 rok)
- okres międzywojenny: skład broni i amunicji oraz stacja nasłuchu radiowego polskiego kontrwywiadu (1928-1939)
- II wojna światowa - miejsce egzekucji 440 Polaków
- okres PRL-u systematyczna dewastacja i profanacja Miejsca Pamięci Narodowej
- od 1994 r. przekazanie obiektu dla MDK, rozpoczęcie prac remontowo – adaptacyjnych
- od 2000 r. rozpoczęcie działalności MDK w formie, kontynuowanie prac remontowo – adaptacyjnych.

Ogólny program dla tego miejsca jest taki: miejsce radości i twórczej pracy dzieci i młodzieży, ale przychodzą chwile, że ludzie będący tutaj zatrzymują się, wsłuchują się w historyczne opowieści, także o tych, których rozstrzelano, pochylają głowy, oddają cześć i wracają do normalnego życia. Część

działalności MDK inspirowana jest historią związaną z Fortem 49 „Krzesławice”. Ciągłe poszukuję nowych faktów. Czytam o historii okolic, z nadzieją znalezienia informacji o faktach związanych z krzesławickim fortem. Tak zdobyłem wiedzę o okolicy, terenie dzisiejszych osiedli i dzielnic.

Podam tu tylko kilka przykładów wykorzystania historii fortu w działaniach MDK:

- stała wystawa „Pamięci Pomordowanym w Krzesławicach w latach 1939-1941”;
- żywe lekcje historii organizowane od września 2000 roku;
- projekt „Moja mała ojczyzna – XVII Dzielnicą Miasta Krakowa Wzgórza Krzesławickie (przygotowanie i druk przewodnika, strona www, wystawa fotografii);

- projekt „Fotografie. Klimaty Tatrzańskie. Fort 49 Krzesławice”. Dwóch fotografików, których prace prezentowano na wystawie. Jednym z nich był Henryk Schabenbeck (1886-1939), jedna z pierwszych ofiar egzekucji na forcie w listopadzie 1939 r.;

- - plenerowy spektakl „Pomordowani, aby żyć...” To opowieść o ludziach, o których nie wolno zapomnieć! To opowieść o wojennych wydarzeniach rozgrywających się na forcie w czasie okupacji. Niech mieszkańcy tego miasta znają historię swojej małej ojczyzny.

Uczestnicy XV Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego (Warszawa, 20-23 października 2008 roku) otrzymali materiały bliżej prezentujące przykłady działań MDK Fort 49 „Krzesławice” w Krakowie, które są inspirowane historią tego obiektu. Pozostałych zapraszam na stronę: [www.mdkfort49.krakow.pl](http://www.mdkfort49.krakow.pl)

Historia prezentowana przeze mnie młodzieży (głównie w trakcie żywych lekcji historii) została wykorzystana przez Gimnazjum Nr 44 w Krakowie, któremu w listopadzie 2005 roku nadano imię Bohaterów Poległych w Krzesławicach; odtąd MDK i Gimnazjum łączy także historia.

**Franciszek Dziadoń,**  
dyrektor MDK Fort 49 „Krzesławice” w Krakowie



Edukacja kulturalna - nowatorskie programy



# PROGRAM „TRZYNASTY GRUDNIA”

Ognisko Pracy Pozaszkolnej nr 4 – Centrum Edukacji Twórczej w Zabrzcu

Historia najnowsza Polski – lata osiemdziesiąte, działalność opozycji demokratycznej, powstanie Solidarności, stan wojenny, internowania – to dla dzisiejszych pięćdziesięcio-, sześćdziesięciolatków ich życie, współczesność, natomiast dla młodzieży urodzonej po 1990 roku – historia krótko opisana w podręcznikach, odległa i bezosobowa.

Realizacja zadania „Trzynasty grudnia” ma zmienić ten stan. Wycieczka do kopalni „Wujek”, do miejsc internowania, spotkania z opozycjonistami, film dokumentalny „Listy niewysłane”, warsztaty historyczne, dziennikarskie i artystyczne pozwolą młodzieży bezpośrednio dotknąć historii, dać szansę zrozumienia motywów i warunków działania ludzi ze starszego niż ona pokolenia.

Projekt łączy wiele wątków i konwencji, adresowany jest do twórczej młodzieży o zainteresowaniach historycznych, dziennikarskich, fotograficznych, muzycznych (pieśni bardów Solidarności, konwencja hiphopu), akustycznych i teatralnych (spektakl młodzieżowy) oraz plastycznych (graffiti).

Będzie to jednocześnie rzadka okazja do odwiedzenia miejsc niekonwencjonalnych (zakład karny, cele, w których przebywali internowani). Wstrząs kulturowy, który tu nastąpi, powinien wzbudzić działalność twórczą.

Finałowe spotkanie „Rozdziobią nas kruki, WRON-y” stanie się okazją do przeniknięcia pokoleń: starszym pokaże, jak młodzież odebrała i przetworzyła, zinterpretowała ich przekaz. Być może uda się doprowadzić do rozmowy pokoleniowej o tym, co ważne w życiu każdego człowieka – o wolności, o jej cenie, o istocie społeczeństwa demokratycznego.

Projekt wynika z dobrze rozpoznanych potrzeb środowiska oświatowego (nauczycieli, uczniów) oraz środowiska opozycji demokratycznej, skupionego na Śląsku.

Program składa się z trzech części:

- 1) **„Trzynasty grudnia – nowa generacja”** (cykl warsztatów historycznych, dziennikarskich, teatralnych)
- 2) **„Po obu stronach murów – tych murów”** (nagranie płyty z autorskimi nagraniami hiphopowymi młodzieży, Wojewódzki Konkurs Piosenki pn. „Pieśni bardów” – Jacka Kaczmarskiego, Przemysława Gintrowskiego)
- 3) **IV Śląski Festiwal Graffiti w Zabrzcu „Trzynasty grudnia w naszych oczach”** (wykonanie graffiti na murze zakładu karnego)

## Cele projektu:

- Kształtowanie w uczestnikach poczucia tożsamości narodowej w aspekcie tożsamości regionalnej oraz kompetencji aktywnego udziału w kulturze jako odbiorcy i twórcy.
- Zapoznanie uczestnika projektu z konkretnym momentem w historii Polski, z jednoczesną koncentracją wokół rodziny, miasta i regionu, stanowi początek jego drogi do przyszłego uczestnictwa w życiu wspólnoty lokalnej, regionalnej i narodowej.
- Popularyzowanie wśród młodzieży i dorosłych wiedzy o najnowszej historii Śląska – o wydarzeniach lat 70 i 80 XX wieku, które ukształtowały współczesne polskie społeczeństwo obywatelskie (w formie warsztatów historycznych, seansów filmowych i multimedialnych, wycieczki).
- Budzenie zainteresowania i nawyku korzystania z dziedzictwa kulturowego poprzez kontakt ze zbiorami wytworów kultury materialnej i sztuką regionu (warsztaty historyczne, muzyczne, teatralne, konkurs muzyczny).
- Doskonalenie kompetencji językowych (warsztaty i konkurs dziennikarskie, teatralne oraz konkurs muzyczny).
- Modelowanie potrzeb kulturalnych młodzieży (film dokumentalny, spotkanie finałowe – spektakl młodzieżowy).

- Doskonalenie umiejętności krytycznej obserwacji i analizy rzeczywistości przez młodzież (w formie konkursów na tekst prasowy i fotograficznego).
- Rozwijanie umiejętności scenicznych – doskonalenie wyrazistej i poprawnej mowy, ćwiczenie pamięci, rozumienie czym jest stres i umiejętność radzenia sobie z nim (warsztaty teatralne i muzyczne).
- Rozwijanie wartości rodzinnych związanych z wartościami kulturowymi wspólnoty lokalnej (wycieczki, film, spotkania z uczestnikami wydarzeń historycznych i ich rodzinami podczas finału).
- Kształtowanie postaw patriotycznych, moralnych i etycznych związanych z kulturą regionalną i historią narodu (wszystkie elementy projektu).
- Promowanie śląskich obiektów i miejsc ważnych dla współczesnego społeczeństwa polskiego (w formie wycieczek).
- Popularyzowanie idei turystyki przemysłowej w regionie (wycieczka i miejsca odbywania warsztatów).
- Wskazanie twórczych sposobów popularyzowania wiedzy historycznej (warsztaty historyczne, dziennikarskie, artystyczne – muzyka, teatr, fotografika, graffiti).
- Przygotowanie młodzieży do aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa demokratycznego (przez udział w grupach zadaniowych i konkursach).
- Rozwijanie wrażliwości estetycznej młodzieży (warsztaty sceniczne i muzyczne, konkurs muzyczny, projekt graffiti).

Powyższe cele pokazują, iż niniejszy projekt realizuje cele strategiczne i kierunki działań *Strategii rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006 – 2020*

## **REALIZACJA PROGRAMU**

### **I etap: wspólne spotkania wszystkich uczestników:**

- 18 września – wycieczka do kopalni „Wujek” i Archikatedry pw. Chrystusa Króla w Katowicach
- 24 września - warsztaty historyczne w Instytucie Pamięci Narodowej oddziale w Katowicach
- 28 września IV Śląski Festiwal Graffiti w Zabrze (przy Zakładzie Karnym w Zabrze)
- 20 października – projekcja filmu „Listy niewysłane” w kinie Roma w Zabrze, spotkanie środowiskowe uczestników z przedstawicielami opozycji demokratycznej lat osiemdziesiątych

### **II etap: warsztaty i konkursy tematyczne:**

#### **A. dla grupy dziennikarskiej**

- 29 września – warsztaty dziennikarskie
- 10 października – wycieczka do miejsca internowania w Zakładzie Karnym w Zabrze – Zaborzu
- 15 października – warsztaty dziennikarskie (konsultacje redakcyjne)
- do 10 listopada – konkurs dziennikarski
- 19 listopada – warsztaty dziennikarskie (skład gazety)
- 27 listopada – warsztaty wydawnicze na powielaczu z „epoki” w IPN

#### **B. dla grup muzycznych**

##### **1) Wojewódzki Festiwal Piosenki pn. „Pieśni bardów”**

- 29 października – przesłuchania wstępne
- 13 listopada – konkurs pieśni Jacka Kaczmarskiego, Przemysława Gintrowskiego, Jana Pietrzaka i Wojciecha Młynarskiego w CK Wiatrak
- udział laureatów konkursu w spektaklu młodzieżowym

##### **2) konwencja hiphopu**

- początek października – poszukiwania historyczne (znalezione w Internecie prezentacje i informacje nt. stanu wojennego, działalności opozycyjnej na Śląsku) oraz warsztaty muzyczno – literackie: przygotowanie do tworzenia tekstów do utworów hiphopowych
- połowa października – warsztaty i konsultacje muzyczne i tekstowe
- listopad – nagranie i wydanie płyty z autorskimi utworami młodzieżowymi (100 sztuk płyty)
- udział uczestników w spektaklu młodzieżowym



### **C. dla grupy teatralnej**

druga i trzecia dekada października, listopad, grudzień – warsztaty teatralne oraz szukanie przez młodzież materiałów i wybór tekstów do spektaklu młodzieżowego  
październik – warsztaty akustyczne – 2 godz. w Zakładzie Karnym w Zabrze  
10 grudnia – prezentacja spektaklu pt: „Rozdziobią nas kruki, WRON-y” w Kopalni Sztuk w Zabrzu

### **D. Działania grupy fotografików (m. in. laureatów III Konkursu Fotograficznego „Zatrzymani w tańcu”, który towarzyszył Śląskim Warsztatom Tańca Ulicznego)**

wrzesień – początek grudnia – tworzenie fotoreportażu w trakcie ww. działań  
grudzień – przygotowanie wystawy zdjęć, katalogu i prezentacji multimedialnej z przebiegu projektu

#### **Final projektu:**

10 grudnia – „Rozdziobią nas kruki, WRON-y” – spotkanie uczestników projektu z przedstawicielami opozycji demokratycznej lat osiemdziesiątych XX w. i prezentacja spektaklu młodzieżowego (grupa teatralna, hiphopowa i laureaci festiwalu „Pieśni bardów”) oraz efektów działań grup dziennikarskiej (gazeta „Kątem oka”, ulotki) i fotograficznej (wystawa) w Kopalni Sztuk w Zabrzu. Podczas spektaklu zostaną wykorzystane w formie slajdów prace plastyczne grupy „Wprost” (reprezentowanej przez prof. Macieja Bieniasza).

### **FAZA PO PROGRAMIE – POPULARYZACJA JEGO EFEKTÓW**

#### **grudzień 2008 – wrzesień 2009**

- prezentacja wystawy fotograficznej w przynajmniej 6 miejscach wystawienniczych Zabrze, Gliwic, Katowic, Rudy Śląskiej,
- prezentacja multimedialna przebiegu programu, udostępniona w witrynie internetowej
- popularyzacja osiągnięć uczestników programu (publikacja).

#### **Zakładane rezultaty programu:**

- Stworzenie młodzieży i nauczycielom okazji do bezpośredniego poznania historii współczesnej Śląska oraz do poznania miejsc działalności opozycji demokratycznej lat 70 i 80 XX wieku w aglomeracji katowickiej.
  - Zdobyć przez młodzież wiedzy o roli opozycji w państwie demokratycznym.
  - Zdobyć przez młodzież nowych umiejętności: kompetencje językowe, redakcyjne, krytyczna obserwacja i analiza rzeczywistości (wydanie gazety młodzieżowej), umiejętności w zakresie prezentacji scenicznej (prawidłowego operowania głosem, wyrażania stanów emocjonalnych, kreowania etiud, inscenizacji, improwizacji); udoskonalenie umiejętności posługiwania się technologią komputerową (skład gazety).
- Stworzenie okazji do aktywności kulturalnej młodzieży i dorosłych (konkurs piosenki, spektakl młodzieżowy, stworzenie utworów hiphopowych, fotografii, prezentacji multimedialnej).
- Zaznajomienie młodzieży i dorosłych z istniejącymi szlakami turystyki historyczno - przemysłowej w Katowickiem.
- Doprowadzenie do spotkania młodzieży ze specjalistami, autorytetami w dziedzinach historii regionu, dziennikarstwa, muzyki, teatru, fotografii.
- Prezentacja osiągnięć młodzieży poprzez spektakl, występ estradowy, gazetę, wystawę zdjęć oraz media lokalne i regionalne, wytworzenie produktów artystycznych (spektakl, wystawa fotograficzna, prezentacja multimedialna, recital laureatów „Pieśni bardów”, recital P. Gintrowskiego, wydanie płyty CD).
- Stworzenie okazji do rozwoju umiejętności społecznych młodzieży oraz do rozwoju osobowości poprzez rozwój zainteresowań uczniów.
- Stworzenie okazji do ujawnienia/doskonalenia cech lidera.

#### **Organizatorzy:**

OPP4 – Centrum Edukacji Twórczej w Zabrzu  
Stowarzyszenie „Inicjatywa”

**Współorganizator:**

Instytut Pamięci Narodowej – Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej w Katowicach

**Partnerzy:**

Urząd Marszałkowski, Wydział Edukacji i Nauki w Katowicach

Urząd Miejski w Zabrzu

NSZZ „Solidarność”

Zakład Karny w Zabrzu

Kino „Roma” w Zabrzu

Polskie Radio Katowice

Stowarzyszenie Represjonowanych w Stanie Wojennym

KWK Wujek w Katowicach

Przedsiębiorstwo Górnicze Demex w Zabrzu

**Sponsor:** SKOK Śląsk w Rudzie Śląskiej

**Autorzy programu:**

**Alina Cyfra** – współautor programu, logistyk projektu; historyk, pedagog, animator aktywności kulturalnej i społecznej, autor i konsultant projektów kulturalnych.

**Aleksandra Harzowska** – współautor programu, koordynator projektu, polonista, dziennikarz, opiekun koła dziennikarskiego OPP4-CET;

**Agata Zeliszek** – współautor programu i koordynator IV Śląskiego Festiwalu Graffiti w Zabrzu „13 grudnia – w naszych oczach” – kulturoznawca, poetka, publicysta, instruktor tańca współczesnego i ulicznego, pedagog.

**Aleksandra Harzowska**



Edukacja kulturalna – nowatorskie programy